

Översiktsplan för Härnösands kommun - användningen av mark och vatten 1992-2010 (endast texten)

Fastställd av kommunfullmäktige 1992-11-23.

Inledning

Vad är en översiktsplan?

Översiktsplanen är kommunens redovisning av hur man i grova drag anser att mark och vatten skall användas inom hela kommunens yta. Den skall redovisa vilka allmänna intressen som finns, till exempel att bygga ut tätorter, att bevara kulturmiljöer eller att skydda naturvärden. Staten har också pekat ut ett antal riksintressen som kommunerna måste ta hänsyn till och i översiktsplanen tala om hur dessa skall respekteras.

Nya lagkrav

Den nya Plan- och bygglagen, PBL, som trädde i kraft 1987, stadgar att varje kommun skall ha en Översiktsplan som täcker hela kommunens yta.

Under våren 1991 genomfördes en samrådsremiss kring Utvecklingsstrategi för Härnösands kommun. I detta material diskuterades den övergripande inriktningen av kommunens utveckling och vilka konsekvenser denna kurs i grova drag får för den översiktliga planeringen. Denna strategi ingår med smärre justeringar som inledning till denna Översiktsplan

Inte juridiskt bindande

Översiktsplanen är inte juridiskt bindande för vare sig kommunen eller enskilda. Den redovisar bara statens och kommunens intressen, avvägningen mot enskilda intressen sker egentligen först vid en detalj-

planläggning. Naturligtvis har översiktsplanen ändå stor betydelse för vilka områden som senare kommer att detaljplaneras för t.ex. nya bostads- och industriområden.

För att ge möjlighet till en bred diskussion mellan olika intressenter, befolkningen och kommunen så ingår ett skede av samråd och utställning av förslaget där alla har möjlighet att säga sin åsikt om och påverka tänkta förändringar.

Projektorganisation

Arbetet med översiktsplanen leds av en ledningsgrupp som består av Tord Bergsjö (m), byggnadsnämndens ordförande, ordförande, Lars-Eric Westin (c), kommunstyrelsens ordförande, Ulf Kjelsson (m), kommunstyrelsens 1:e vice ordförande, Ingvar Wiklund (s), kommunstyrelsens 2:e vice ordförande, Sussie Lindstedt (s), byggnadsnämndens vice ordförande.

Den arbetsgrupp som svarat för utarbetandet av planen består av Håkan Stjernholm, stadsbyggnadschef, Lennart Berggren, teknisk direktör Jan Lundgren, VA-chef, Curt Andersson, exploateringschef, Charlie Wallin, miljö- och hälsoskyddschef.

Planarbetet har bedrivits som konsultuppdrag av Arkitekt SAR Hans Gillgren, GILLARK, Sundsvall och Arkitekt Annika Höök, ARKILAG ARKITEKTER, Härnösand. Arbetet har lagts upp så att Hans Gillgren svarat för kapitel 1, 3 och 4 och Annika Höök för kapitel 2. I samråd och diskussioner om planens innehåll har ett nära samarbete skett.

Planen har antagits av kommunfullmäktige 1992-11-23 § 118.

Innehåll

Inledning	
Vad är en översiktsplan?	1
Sammanfattning av Översiktsplanens inriktning.....	5
Kapitel 1 Hur ska Härnösands utvecklas?	
Övergripande målsättning.....	13
Förutsättningar	14
Vad är en region?	15
Hur profilerar sig våra grannar och "konkurrenter"?	19
Härnösands lokala förutsättningar	24
Vilken profil ska Härnösand ha?.....	26
11-punktsprogram.....	29
Kapitel 2 Sektorsvisa planeringsförutsättningar och mål	
Befolkningsutveckling	32
Näringslivsutveckling	33
Bostäder	34
Offentlig service.....	34
Kommersiell service.....	40
Fritid och kultur	41
Kommunikationer	42
Teknisk försörjning.....	47
Areella näringar	49
Naturvård	52
Kulturmiljövård	53
Friluftsliv	55
Totalförsvaret.....	56
Miljöstörande verksamheter.....	57
Vattenfrågor och ekologiskt känsliga områden.....	59
Riksintressen	63
Kapitel 3 Planförslag	
Principstruktur.....	67
Grunddragen i användningen av mark och vatten	
Del 1 Hela kommunen utanför Härnösands stad	72
Områdesbeskrivningar med områdesanknutna rekommendationer ..	76
Rekommendationer knutna till skyddsintressen	83

Del 2 Härnösands stad	87
Härnösands stadsbyggnadshistoria.....	88
Stadskaraktärer och stadskvalitéer.....	99
Planprinciper.....	104
Konkurrerande intressen och planöverväganden.....	107
Föreslagen markanvändning, beskrivning och rekommendationer .	110
Trafiknät.....	121
Tekniska anläggningar	123

Kapitel 4 Åtgärdsprogram

Planer och utredningar	124
Andra åtgärder.....	129

Redovisas ej i denna upplaga:

Kartor och bilagor

Samrådsredogörelse

Länsstyrelsens granskningsyttrande

Utlåtande efter utställning

Protokoll från Kommunfullmäktiges antagande 1992-11-23

Sammanställning av Natur- och Kulturmiljövårdsintressen

Underlagskartor 1:1, 1:2,2 ,3,4:1,4:2,5:1,5:2,6:1,6:2, 7:1, 7:2, 8,9

Markanvändningskartor 10:1, 10:2, 11:1, 11:2, 11:3

Kartbilagor A-D

Sammanfattning av planens inriktning

Utveckla Härnösand som Den Goda Småstaden i en Levande Norrländsk Kust- och Kulturbygd!

Sveriges framtid beror i hög grad på att duktiga och kreativa människor stimuleras att utveckla nya produkter och tjänster som vi kan sälja runt om i världen.

Härnösands framtid är beroende av att det inom kommunen kan erbjudas en så fruktbar livsmiljö för människor, så att det blir just i Härnösand som deras kunskaper och idéer leder till att nya varor och tjänster utvecklas.

Om Härnösand blir ett välkänt bra ställe för utvecklingsinriktade människor att leva på, blir det lättare att locka jobb till kommunen.

Härnösand har som stad en lång tradition baserad på kunskap, utbildning, förvaltning och kultur. Härnösand är en av Norrlands äldsta skol- och kulturstäder och kan redan idag erbjuda en helgjuten småstadsmiljö i ett suveränt kustläge.

Men detta är inte tillräckligt. För att möta en ökad konkurrens i Sverige och Europa mellan städer och regioner gäller det för Härnösand att utveckla sina kvalitéer och sin särart som en bra plats att leva på för dagens och morgondagens människor. En levande och vacker Norrländsk kulturbygd med en riktig småstad i en region med goda utvecklingsmöjligheter är den bästa miljön att leva i för många människor.

Därför vill Härnösand utvecklas som Den Goda Småstaden i en Levande Norrländsk Kust- och Kulturbygd.

Härnösand vill utveckla och renodla småstadens fördelar som mänsklig småskalighet, närhet, korta avstånd, stimulerande personliga kontakter, socialt nätverk, samhörighetskänsla, vacker grönskande stad, ren miljö, ekologiskt inriktade lösningar och lugna trygga förhållanden.

Härnösand vill ta vara på och utveckla kulturbygdens fördelar för människor som vill bo och arbeta i en öppen, vacker och levande jordbruksbygd i ett nära samarbete med staden. Genom att göra Härnösand attraktivt bidrar vi till att skapa en region i Mellersta Norrlands Kustland som erbjuder en mångfald av levnadskvalitéer som kan ge regionen en stark utveckling.

Härnösand vill med andra ord skapa den jordmån och det utvecklingsklimat som krävs för att få utvecklingsinriktade människor att blomstra.

För att lyckas utveckla Härnösand till Den Goda Småstaden i en Levande Norrländsk Kulturbygd är det viktigt att beslut som fattas och investeringar som görs stämmer med denna inriktning. Det gäller både kommunala och enskilda aktörer. Varje handling som ligger i linje med detta mål hjälper till att nå det. Varje beslut eller handling som pekar i annan riktning försvagar möjligheterna att bli slagkraftiga i konkurrensen.

Att utveckla En Levande Norrländsk Kust- och Kulturbygd innebär till exempel följande:

Stad och land i samspel

Härnösands styrka i konkurrensen med södra Sverige och tätbefolkade delar av Europa är kombinationen av en riktig småstad med stadens alla kvaliteter och ett vackert norrländskt landskap som erbjuder försörjningsmöjligheter och boende på landet och stora möjligheter till rekreation och naturupplevelser. Samtidigt kan vi inom regionen erbjuda den större staden Sundsvalls möjligheter i form av större arbetsmarknad.

Staden behöver sitt omland

På samma sätt som medeltida städer behövde sitt omland för att producera mat, bränsle och råvaror till stadens befolkning, behöver Härnösand sitt omland idag. Kanske inte så mycket för att klara en livsmedelsförsörjning, men väl för att staden på andra sätt är beroende av sitt omland.

Den ekologiska staden behöver ett nära utbyte med sitt omland. Ett ekologiskt ideal skulle kanske vara att bränsle för stadens uppvärmning och transporter och råvaror för stadens produktion kunde produceras i omlandet, avfall från staden kunde nyttiggöras i livsmedelsproduktionen, som i sin tur skulle möjliggöra mindre transporter av åtminstone livsmedel. Även om en fri marknad får råda måste det för Härnösand vara ett mål att omlandet skall kunna bidra med så stor andel av stadens behov som möjligt. Inom livsmedelsproduktionen måste det vara viktigt att så många specialitéer som möjligt utvecklas, helst också för en export till omvärlden.

Utveckla landsbygdens fördelar

Landsbygdens fördelar framför staden är utrymme och den omedelbara närheten till naturen. På landet är det möjligt att driva jordbruk i stor eller liten skala, djuruppfödning, fiskodling, skogsbruk eller odling av energiråvara. Även utrymmeskrävande tillverkning eller andra verksamheter som har direkt koppling till råvaror från jord- och skogsbruket kan vara lämpliga på landet.

En utveckling av landsbygden måste bygga på att dess fördelar bibehålls. Byggande eller annan exploatering skall bidra till ett vackrare kulturlandskap, industri- handels- och serviceanläggningar som normalt hör hemma i tätorter bör undvikas ute på landet.

Det öppna landskapet måste bibehållas som det vackra norrländska kulturlandskapet det är idag, helst med en produktion som hindrar åker- och ängsmark från igenväxning. Detta är viktigt både för dem som bor och arbetar på landet och för dem som bor och arbetar i staden eller någon av småorterna på landet

Småorterna ger livskvalité

De småorter som finns ute på landet möjliggör ett boende utanför staden men ändå med närhet till en viss basservice med barnomsorg, skola, äldrevård, butiker och annat. Det ger en kvalité som varken finns i staden eller ute på landet.

För att inom kommunen kunna erbjuda ett så stort utbud av levnadsmiljöer som möjligt är det viktigt att de olika småorternas identitet och särdrag görs tydliga och renodlas. Där spelar orternas historia i form av bebyggelse och vågar, industrier eller annat en stor roll.

Varje småort inom kommunen bör på sin historiska och naturliga grund utveckla sin egen profil på bebyggelse, service, offentlig omsorg och annat.

Omlandet behöver sin stad

För att människor skall uppleva kommunen som attraktiv att bo i, måste Härnösands stad bli just den goda småstad som beskrivs här. Möjligheterna att bo utanför staden och försörja sig är starkt beroende av stadens utveckling. Antingen det sker genom arbete inne i stan eller genom produktion på landet som säljs till staden. En satsning på att göra staden attraktiv är alltså nödvändigt för att även omlandet ska må bra.

Härnösand behöver regionen

För Härnösands utveckling är en positiv utveckling av hela regionens av avgörande betydelse. För att skapa en konkurrenskraftig region måste kommunerna samarbeta i utvecklings- och marknadsföringsfrågor. Tillsammans måste man utveckla den bukett av olika kvalitéer som ger regionen försprång framför andra norrländska och svenska regioner.

Regionen behöver Härnösand

De särskilda livskvalitéer vi kan utveckla i Härnösand inom begreppet Den Goda Småstaden är knappast möjliga att erbjuda på andra ställen inom regionen. En lyckosam utveckling i Härnösand bidrar därmed till hela regionens konkurrenskraft.

Att vidareutveckla Den Goda Småstaden Härnösand innebär till exempel följande:

Sammanhållen till ytan

För att göra skäl för namnet småstad skall staden ha en liten utbredning, och inte ha några förorter i storstadsstil. Den skall vara överblickbar och inte ha stora ensartade områden med bara industrier eller bara bostäder.

Riktiga gator

En genuin småstad skall ha gator som känns som riktiga stadsgator med ett tydligt gaturum och klara gränser mot kvarteren. Detta är särskilt viktigt i stadens centrala delar, men betydelsefullt även i villakvarter.

Vacker stad

I begreppet småstad ligger en känsla av omsorg om utseendet. Staden skall vara vacker så att dess invånare är stolta över den. Den offentliga miljön som gator, torg, platser och parker skall vara omsorgsfullt utformad på ett traditionellt stadsmanér. Härnösand skall vara en grönskande småstad med välanlagda och välvårdade parker och planteringar. Lövträd skall bevaras och nyplanteras. Förutom att de är vackra har de genom bladens fotosyntes stor möjlighet att rena luften och ge ett ekologiskt bättre klimat. Härnösands särart skall märkas i den offentliga miljön, när man går på gatorna och i parkerna i Härnösand skall gatuskyltar, parksoffor, lyktstolpar, papperskorgar och annat möblemang i staden vara speciellt för Härnösand.

God arkitektur

Arkitekturen skall vara av hög klass och helst visa upp tidens tolkning av den klassicistiska karaktär och identitet som är typisk för Härnösand. Ombyggnader och nybyggnader skall ske med stor respekt för stadens historiska mönster och identitet. I stadens centrala delar skall detta vara ett hårt krav, den utslätade standardarkitektur som kom till under 60- och 70-talen får inte upprepas.

Småskalig

En småstad är av naturliga skäl liten till skalan. Byggnaderna bör normalt vara 2 våningar och inte högre än 4 våningar. Denna grundregel bör inte brytas utan starka skäl. Höga hus som manifestation av storstadsdrömmar hör inte hemma i Härnösand. Storstadslösningar som stora trafikapparater inne i staden, tunnlar och parkeringshus är heller inte element som passar småstaden.

Ett gott näringslivsklimat

För att småstaden Härnösand skall leva krävs ett näringsliv som trivs bra och utvecklas positivt. Det gäller både stora och små företag och företag i alla branscher. För att näringslivsklimatet skall vara gott krävs en lyhördhet och ett engagemang från kommunens sida för de önskemål och behov som näringslivet har. Det gäller till exempel att det finns områden med industrilokaler av olika storlek och klass med olika centralt läge och med olika möjligheter för tung trafik. Det gäller såväl enkla och billiga lokaler, för den som inte kan bära stora kostnader, som mark för nybyggande av industrilokaler i morgondagens välordnade och prydliga verksamhetsstadsdelar. Alla företag, från plåtslageriet till datainformationsföretaget, skall känna sig betydelsefulla för stadens utveckling.

Stadens centrum måste leva

En koncentration av arbetsplatser och service till centrum är bra i en småstad. Då är det nära till arbete och service för alla i staden och lätt att ordna bra kollektivtrafik. Ändå blir inte antalet människor på samma yta så stort att trängseln blir besvärande. För dem som arbetar är det lätt att hålla kontakter till fots och nå annan service under arbetstid utan att behöva åka bil.

Bilberoende handel utanför centrumkärnan

Handel som förutsätter att man har nära till sin bil, t.ex. livsmedel, möbler, byggmaterial etc. kräver stora parkeringsytor intill butikerna

och är därför svåra att passa in i en tät centrummiljö som bygger på fotgängarnas villkor. Denna typ av handel passar bättre i halvcentrala lägen med goda kommunikationer till stadens olika delar. Livsmedelsbutiker hör bäst hemma i centrum och stadsdelscentra där både parkeringsmöjligheter och gångavstånd till många bostäder finns. Specialbutiker, kulturanläggningar, restauranger, nöjesställen och annan service som inte kräver bil nära bör finnas i stadens centrum för att ge centrum bästa möjliga kvalitet.

Externa köpcentra riskabla

Köpanläggningar utanför staden kan i större utspridda städer vara motiverade för bilberoende handel och behöver inte innebära någon försvagning av centrum. För att locka kunder vill dock de flesta etablerare blanda möbelbutiker med specialbutiker och andra attraktioner. Denna blandning kan i en liten stad bli ett direkt hot mot ett levande centrum, och kan få till följd att småstadens kvalitet äventyras. Stadens grundidé är att samla handel för att göra den samlade marknadsplatsen attraktiv, len sammanhållen stad som Härnösand innebär externa köpcentra att flertalet innevånare ska åka ut ur staden för att handla, vilket är tvärt emot stadens idé. Man bör med andra ord inte skapa några köpcentra utanför staden om man vill bibehålla småstadens kvalitéer.

Förbättra centrum

Centrummiljö, butiker och varuutbud skall vara av hög kvalitet så att Härnösands centrum blir attraktivt att handla i. En upprustning av centrummiljön så att den blir attraktiv för affärslivet skall prioriteras. Inom någon eller några branscher, som passar Härnösands profil, bör ett mål vara att erbjuda regionens bästa utbud och marknadsföra det i hela regionen.

Helst gratis p-platser

Tillgänglighet till och parkering intill centrum bör lösas på småstadsmanér. Ett system bör undersökas som gör det möjligt att behålla korttidsparkering utan att p-avgifter behöver tas ut. Danska småstäder kan fungera som förebild.

Nära sociala kontakter

Småstadens typiska drag är att man känner till mycket om andra människor och vad de gör. Med en tolerant attityd är detta ett värdefullt socialt nätverk, som kan bli småstadens stora fördel framför storstaden. Det ger en trygghet och öppnar stora möjligheter till informations- och idéutbyte. Målet för Härnösand måste vara att staden präglas av vän-

lighet, öppenhet och tolerans mot andra och främmande människor, hjälpsamhet och servicevilja. En nyinflyttad skall känna sig välkommen och väl omhändertagen när han eller hon kommer till Härnösand.

Ekologiskt balanserad stad

Ekologiskt riktiga lösningar för byggande, produktion, avfallshantering, vattenhantering, transporter kommer att bli alltmer nödvändiga i framtiden, både i den stora och lilla skalan. Småstadens möjligheter att lösa sitt liv på bästa möjliga ekologiska sätt är större än storstadens. Detta skall synas tydligt i Härnösand. Härnösand skall bli ett exempel på hur man inom den lilla staden kan leva på ett så ekologiskt riktigt sätt som möjligt i en stad. Inom energiförsörjning, vatten- och avloppshantering, planering och byggande skall en ekologisk grundsyn tillämpas praktiken. I de fall det är svårt att hitta ekologiska lösningar inom staden skall samspelet mellan staden och omlandet utvecklas så att ekologiska lösningar utvecklas inom kommunen eller regionen.

Kultur

Skall Härnösand göra skäl för begreppet Den Goda Småstaden, är ett aktivt kulturliv av hög klass viktigt. Härnösand har av tradition haft ett gott kulturliv. I förhållande till sin storlek skall Härnösand bli känt för ett stort kulturutbud. Människor ska åka från Sundsvall, Timrå och Kramfors för de goda kulturarrangemangens skull. Något återkommande kulturevenemang som stöder bilden av Härnösand som Den Kulturella Småstaden bör arrangeras och marknadsföras över hela landet.

Skolor och barnomsorg

För människor som väljer bostadsort är bra skolor och bra barnomsorg en viktig faktor. Ska Härnösand bli en attraktiv småstad att leva i med barn måste skolor och barnomsorg ha rykte om sig att vara mycket bra. Det bör därför vara ett delmål att skolor och barnomsorg skall bli kända för att vara bland de bättre i landet. Grundskolor och gymnasium skall vara av sådan klass att människor väljer att bosätta sig i Härnösand på grund av de goda skolorna. Inom barnomsorgen är det viktigt att ligga väl framme med en utveckling av nya och bättre former, gärna med ett brett urval.

Universitet och högskola

Härnösand är av tradition en skolstad. För att bli en attraktiv plats för utvecklingsarbete och en attraktiv bostadsort för människor som arbetar i utvecklingsföretag måste Härnösand förstärka sitt utbud av aka-

demisk utbildning. I det nätverksuniversitet i Mellannorrland som planeras är det viktigt att Härnösand får en betydelsefull roll.

Sport och fritid

I Härnösand skall finnas nära tillgång till sport- och friluftslivsanläggningar för alla ålderskategorier. Utbudet bör vara ändamålsenligt och lättillgängligt oavsett var i kommunen man bor. Härnösand skall vara en attraktiv kommun att bo och leva i vad avser friluftsliv och därmed möjligheterna till höjd livskvalitet. Friluftsanläggningar knutna till båtliv och havskusten bör prioriteras.

Goda kommunikationer

Småstaden Härnösand kan inte klara sig ensam. För att dra nytta av regionen och landet i helhet är det viktigt att kommunikationerna är så bra som möjligt. Nackdelen med avståndet till södra Sverige och Europa i övrigt måste kompenseras med snabba och bra kommunikationer. Det gäller främst snabbtåg och flyg till Stockholm, men även inom regionen är snabba tåg- och bussförbindelser väsentligt för att dra nytta av regionens gemensamma arbetsmarknad.

Bra gång- och cykelvägar

Inom Den Goda Småstaden Härnösand skall möjligheterna att gå eller cykla till jobbet vara utmärkta, det är en av poängerna med en småstad. Därför bör ett väl utbyggt cykel- och gångtrafiksystem prioriteras. Men även med bil skall det vara lättare än i större städer att nå olika delar av staden. En lokal kollektivtrafik med god koppling till regional kollektivtrafik är en viktig kvalitet. För att dra största nytta av goda kommunikationer inom och utom Härnösands stad, bör arbetsplatserna ligga centralt i stan och i nära anslutning till buss-/tågstation. Då blir det lika bekvämt att arbeta i Härnösand och bo utanför stan som att bo i Härnösand och arbeta någon annanstans i regionen.

Kapitel 1

Hur ska Härnösand utvecklas?

Av tradition eller slentrian har kommunal planering länge inneburit att man rullat på i samma hjulspår som tidigare utan att fråga sig vart man egentligen är på väg, och om den riktning man har i sin utveckling är den rätta. Nya bostadsområden har ofta byggts där det för stunden visat sig gynnsammast av tekniska, ekonomiska och tidsmässiga orsaker. Ser man på ett antal svenska kommuner är utvecklingen mycket likartad. Få kommuner har någon uttalad idé om vad det är för sorts kommun man vill uppnå om låt säga tio eller tjugo år.

Många kommunalt verksamma tjänstemän och politiker har upplevt hur ett antal planer genom åren blivit kullkastade av nya förutsättningar och nya synsätt. Många har dragit slutsatsen att det inte är någon idé att göra planer, de håller i alla fall inte. Man har istället löst problemen när de dykt upp, vilket ofta krävt snabba och inte alltid så noggranna överväganden. När dessutom initiativet i byggandet glidit över från kommunerna till privata intressenter, i takt med att kommunerna fått allt mindre pengar att röra sig med, har det känts meningslöst att göra planer som ändå alltid ändras när kommunen och den privata exploatören gör upp vid förhandlingsbordet.

Men om kommunen böljär släppa på sitt helhetsansvar över hur tätorter och landsbygd utvecklas, då finns det ingen annan som tar ansvaret för helheten. En sån utveckling leder lätt till oro och osäkerhet om vad som gäller och vad som kan hända och det är sällan uppskattat av vare sig företagare, investerare, boende eller kommunala tjänstemän eller förtroendevalda. Det blir tungt att fatta beslut i enskilda plan- och exploateringsfrågor om den övergripande riktningen är oklar. Då behövs en utvecklingsstrategi, helt enkelt för att göra det vardagliga arbetet lättare, effektivare och mer målinriktat.

Övergripande målsättning

När det gäller utvecklingsarbete kan man likna kommunen vid ett företag eller en ideell organisation. Man preciserar vad man har för mål och bestämmer sig för hur man ska göra för att så effektivt som möjligt nå målet. Man måste normalt investera i arbete och pengar för att senare få utdelning i form av resultat.

Huvudmål

För Härnösands kommun är väl huvudmålet enkelt uttryckt att Folk ska trivas med att leva sitt liv i Härnösand.

Två grundförutsättningar för detta är:

1. Det är trevligt att bo i kommunen oavsett vilken ålder man är i och oavsett yrke och intresse.
2. Det finns arbete som man kan försörja sig på och en väl utbyggd samhällsservice.

En förutsättning för att det ska finnas arbete är att de som driver företag eller andra verksamheter tycker att det är attraktivt att göra det inom Härnösands kommun eller i varje fall inom rimligt pendlingsavstånd från Härnösand.

Förutsättningar

Ska Härnösand och andra enskilda kommuner kunna hävda sig i Europa måste vi samverka i en stark region och tillsammans marknadsföra denna.

För att kunna hitta rätt utvecklingsstrategi måste vi bölja med att betrakta Härnösands och regionens utveckling i ett vidare perspektiv mot bakgrund av utvecklingen i Sverige och Europa.

Marknaderna vidgar sig

Vi lever idag i en tid då avstånden i världen krymper, människors rörlighet ökar, marknaderna vidgar sig och invanda gränser som nationsgränser minskar i betydelse. Tendensen mot en allt friare marknadsekonomi är tydlig. Svenska investerare kan placera sina pengar utomlands i verksamheter de tror är lönsamma. Utländska kapitalägare kommer att kunna placera sina pengar i Sverige om de bedömer att det kan ge bättre avkastning än på andra ställen. Enkelt uttryckt gäller det i den gemensamma marknadens Europa för Härnösand att hävda sig i konkurrensen med andra orter. Det gäller att vara bättre än sina konkurrenter och marknadsföra detta på ett effektivt sätt.

Starka regioner är lösningen

Tittar man på en Europakarta är det i förstone lätt att bli lite dyster. Sverige ligger långt norrut Europa. Det bälte som man talar om som centrum i Europa sträcker sig från London via Bryssel, Amsterdam, Köln, Frankfurt och Zürich till Milano. Till och med Paris ligger i den bilden lite på sidan om "Europas centrala stråk".

Norrland ligger långt ifrån centrum i Europa och dessutom i utkanten av Sverige. I såväl Europaperspektiv som Sverigeperspektiv är Härnösand en alldeles för liten kommun för att ensam kunna bygga upp en i alla avseenden attraktiv livsmiljö. Det skulle sannolikt kräva alldeles för stora investeringar. Samma sak gäller andra städer av Härnösands stads storlek.

Därför måste kommunerna i vår del av Norrland tillsammans skapa en region som är så attraktiv att den kan mäta sig med andra regioner i Sverige och kanske i övriga Europa.

Vad är en region?

Regioner är ett begrepp som har olika innebörd beroende på vad man talar om. Vi kan för Härnösands del urskilja fyra nivåer av regioner:

1. Nedre Norrland,

Nedre Norrland innebär Gävleborgs, Västernorrlands och Jämtlands län (i vissa fall kan även Kopparbergs län, dvs Dalarna, räknas hit trots att det inte hör till Norrland). Detta område fungerar som region främst för statliga organ, som t.ex. rättsväsendet med Hovrätten för Nedre Norrland i Sundsvall, försvaret med Milo NN i Östersund och för riksomfattande företag, regional TV (Mittnytt) Regionen är främst administrativ för vissa verksamheter och saknar en tydlig egen kulturell eller ekonomisk identitet.

2. Mellannorrland

Innebär för det mesta Västernorrlands och Jämtlands län. En geografiskt komplett region med havskust, inland och fjälltrakter, ett tvärsnitt av Norrland. Namnet på denna region skulle kunna vara Midland, ett internationellt gångbart begrepp som väl beskriver vårt läge i Sverige och Norrland. Detta område är en region främst vad gäller viss statlig administration. Härnösands stift, dvs Svenska kyrkan omfattar detta område. Den diskussion som pågår om ett nytt universitet i Mellannorrland skisserar ett nätverksuniversitet som inbegriper högskoleenheterna i såväl Östersund som Sundsvall-Härnösand. Även om vissa band finns mellan de två länen så är denna region knappast heller en kulturell eller ekonomisk enhet.

3. Västernorrlands län

Detta område utgör en administrativ region för statlig förvaltning och landstingsverksamhet. I den egenskapen utgör länet en väl fungerande och inarbetad region. De traditionella kulturella och ekonomiska banden finns längs länets tre älvdalar, Örnsköldsviksområdet norr om Skuleskogen har av tradition varit en egen ekonomisk region. Västernorrland är idag inget tydligt geografiskt begrepp i övriga Sverige. Oli-

ka projekt på länsnivå syftar dock till att öka kunskapen om Västernorrlands län. Nyligen har t.ex. projektet Träriket påbörjats.

4. Kustregionen

Den region som har förutsättningar att bli ett ekonomiskt och kulturellt begrepp och som skulle vara möjlig att marknadsföra i Sverige och Europa är mindre än dessa tre. Grundförutsättningen är att den kan utgöra en gemensam marknadsför arbete, bostad och varor. För att vara gemensam bostads- och arbetsmarknad får det inte vara längre restid än kring en timme med bil eller kollektivtrafik. Den region i ekonomiskt avseende som är naturlig att skapa sträcker sig från norra Hälsingland i söder upp till Kramfors och Sollefteå i norr och till Ange i väster. Avgränsningen kan göras utifrån en restid med bil eller snabbuss på ungefär en timme från regionens residensstad Härnösand. Inom detta område är det rimligt att se en mer eller mindre gemensam marknad för arbete och vissa varor och tjänster. Naturligtvis är viljan att resa långt olika beroende på typ av arbete, varor och tjänster, men poängen är att vi måste sluta betrakta städerna eller kommunerna som egna slutna marknader.

Redan idag har vi en arbetsmarknad som är geografiskt större än den egna kommunen. Man bor redan idag i Härnösand och arbetar i Sundsvall, Timrå eller Kramfors och så vidare. Även bostadsmarknaden är regional. Letar man efter bostad med vissa kvalitéer är inte kommungränserna något hinder.

Varumarknaden tenderar också att bli mer regional, i varje fall för specialvaror eller stora matinköp. Det ordnas köpresor från norra Hälsingland till IKEA norr om Sundsvall och man åker ledigt från Kramfors till Härnösand och Sundsvall för att shoppa. Det blir mer och mer naturligt att röra sig för att hitta de varor, jobb, kulturarrangemang och nöjen som man gillar. Det tar inte heller mycket längre tid med bil eller snabbuss att ta sig mellan Härnösand, Kramfors och Sundsvall än vad som är normala restider i storstadsregionerna.

Europaregion och lokalregion

Sannolikt går det inte att hitta en region som både är tillräckligt stor och mångfacetterad för att göra sig i ett Europaperspektiv och samtidigt så liten att den fungerar som arbets-, bostads- och detalj handelsregion. Lösningen blir då att arbeta med en europaregion som marknadsförs gemensamt av alla ingående kommuner och ett antal lokalregioner inom europaregionen som är bostads- och arbetsmarknadsregioner.

Kuststadsregionen

Den lokala regionen med gemensam arbets och bostads- och detaljhandelsmarknad är för Härnösands del ner till Sundsvall i söder och upp till Kramfors i norr och kan väl ses som en del av kuststadsbandet med Sundsvall som ekonomisk tyngdpunkt. Närmaste konkurrenten i Norrland till denna kuststadsregion är Umeåregionen. Där är utbudet av orter med olika karaktärer och fördelar ytterst begränsat. Utöver Umeå finns bara småsamhällena Holmsund och Vännäs. Industristäderna Skellefteå och Örnsköldsvik ligger över en timmes resa bort. Gentemot Umeåregionen har alltså kuststadsregionen den klara fördelen av större befolkningsunderlag och betydligt större bredd på utbudet av bostadsorter, etableringsmiljöer för företag och möjligheter till profilering och intresseinriktning hos kommunerna. Kort sagt här finns större mångfald, något som normalt är storstadens största fördel.

Region Västernorrland

Den lämpligaste europaregionen för vårt område är Västernorrlands län. Länet fungerar redan administrativt som en enhet. De gemensamma turistsatsningarna är exempel på andra gemensamhetsskapande åtgärder för att ytterligare stärka länet och förbättra informationen utåt. Allt bättre kommunikationer inom länet bidrar också till att avståndet i tid och rum mellan kommunerna krymper. I detta sammanhang kan det dessutom vara på plats att erinra om länets mycket starka ställning som industri- och exportlän. Vår skogsindustri svarar för en betydande del av nettoexportinkomsterna till landet. Till denna kraftfulla skogsnäring tillkommer en stark och dynamisk verkstadsindustri. Länet svarar därutöver för en betydande export av vattenkraft. Länets gränser är sedan inget hinder för fortsatta samarbetssträvanden. Så sker redan t.ex. inom universitetsprojektet, i första hand mot Jämtlands län men givetvis även mot Umeå/Västerbottens län. Inom sjukvården har också länet ett givet samarbete med Umeå. Denna nordliga förbindelse kommer definitivt att förstärkas när väl Botniabanan har byggts ut.

Sammanfattningsvis ska Härnösands kommun verka för ett starkare sammanhållet Västernorrlands län. Där länets resurser ej räcker till ska dock samarbete sökas där det känns naturligast. Slutsatsen av detta resonemang skulle bli följande:

- Vår europaregion är Västernorrlands län.
- Som lokal kuststadsregion, där varje stad eller ort specialiserar och profilerar sig på det de har största förutsättningarna att bli bra på, kan vi erbjuda ett mångfacetterat storstadsalternativ, som ingen stad i Norrland klarar av ensam.

Om Härnösand skall kunna konkurrera framgångsrikt inom regionen är en stark profilering nödvändig

Härnösands läge i region Västernorrland är geografiskt centralt med närheten både till Kramfors och framförallt till Sundsvall som en utmärkt förutsättning. Med en bibehållen administrativ region i Västernorrlands län blir Härnösands stad även fortsättningsvis länets administrativa centrum.

Utveckla den egna särarten och profilen

Inom denna regionala marknad gäller det för de olika kommunerna att göra det så attraktivt som möjligt för människor att bosätta sig just i den egna kommunen. För regionens och därmed kommunernas bästa är det viktigt att varje kommun utvecklar sin egen särart och profil, helst olika profiler så att man inte förlorar kraft på en inbördes konkurrens i denna fråga.

Bli bäst på baskvalité

När det gäller baskvalitéer som alla kommuner erbjuder, boendemiljöer, skola, barnomsorg, stadsmiljö, serviceutbud, kommunalskatter och avgifter mm så är det däremot viktigt att kommunerna konkurrerar om att erbjuda den bästa livsmiljön. Den konkurrensen kan innebära att hela regionen höjer sig över riksgenomsnittet och därmed får rykte om sig att vara bra.

- Inom regionen måste Härnösand, som både kommun och stad, dels renodla sin profil och karaktär, dels bli bra på baskvalitéer för att bli den mest attraktiva bostadsorten. Om inte för alla, så åtminstone för de kategorier människor man har största förutsättningarna att locka.
- Genom att göra Härnösands stad kand, helst i hela Sverige, som den stad i Mellannorrland som har den bästa livsmiljön i några avseenden, kan vi både bidra till regionens utveckling och till kommunens.

Det här resonemanget skiljer sig inte nämnvärt från hur ett företag måste resonera för att skaffa sig fördelar i en marknadskonkurrens.

“Låt oss koncentrera oss på det som vi är bra på och försöka bli bäst på det. Att bli bäst på allt orkar vi inte, och att inte försöka bli bäst på något ger knappast någon framgång”.

Hur ska profilen se ut?

Frågan blir då: Vad har Härnösand, och då i första hand staden Härnösand förutsättningar att bli riktigt bra på? Vilken karaktär och profil på staden/kommunen ska vi inrikta oss på? Vilka ska vi i första hand locka? Hur kan vi bäst utnyttja vårt läge i regionen?

Hur profilerar sig våra grannar och "konkurrenter"?

Ser vi på förutsättningarna när det gäller vilken profil Härnösand skall jobba med, så kan det vara nyttigt att studera våra närmaste grannar inom regionen.

Sundsvall

Sundsvall är regionens naturliga tyngdpunkt i kraft av sin storlek. Invånarantalet, 95000 och därmed positionen som Norrlands största stad, ger Sundsvall underlag för ett bredare utbud av allt från jobb till varor och tjänster och nöjen. Det är den större stadens fördelar. Med den stiligaste Stenstaden har Sundsvall också en unik stadskaraktär. Samtidigt är Sundsvall känt främst som industristad och för sin dåliga luft. Miljödelegationens arbete med att föreslå förbättringar visar att man i Sundsvall har starka ambitioner att förbättra situationen.

Att bo i Sundsvall innebär för de flesta att man hamnar ganska långt från centrum. Vill man ha andra kvalitéer, som naturkontakt, stor tomt och en trevlig lokalsamhällsmiljö får man leta sig ut en bit från centrala stan. Med sin bebyggelsestruktur med ett antal mindre industrisamhällen som vuxit upp längs vattnet, blir det ofta ganska långt till Sundsvalls centrum, mellan 10 och 20 minuters bil- eller bussresa. I centrala Sundsvall bor det numera relativt få människor och trots begränsningar av biltrafiken i centrum är det knappast någon barnvänlig miljö.

I sin marknadsföring har Sundsvall börjat arbeta med devisen "Sekelskiftets stad". Vad detta innebär konkret har inte presenterats närmare. I samband med 100-årsminnet av branden 1988 fokuserades marknadsföringen på stenstadens kvalitéer och en upprustning av stenstadsmiljön med Esplanaden och miljön längs Selångerån genomfördes. I andra sammanhang har satsningar som Utvecklingscentrum, en högskoleutbyggnad med sikte på universitet, mässanläggningen i Gärde, profilering som konferensstad, Kjell Lönnås körsång och TV-program i Ton-hallen lyfts fram som exempel på Sundsvalls ambitioner. En vilja att skapa storstadens mångfald kan vara en samlande rubrik.

Timrå

Timrå har ett suveränt läge mitt i regionen med Midlanda flygplats som kan ge goda växtförutsättningar för verksamheter och bostäder, särskilt i Söråker. Sen slutet av 70-talet, då massaindustrierna minskade antalet anställda genom nyinvesteringar, har genom ett kraftfullt kommunalt engagemang en ny näringslivsstruktur byggts upp. Istället för en krisstämpel har kommunen visat upp en positiv utvecklingsvilja som gjort att Timrå fått en ändrad karaktär.

Tätbebyggelsen idag i Timrå är koncentrerad i ett stråk längs E4 och Klingerfjärdens norra strand, och är av typisk industrisamhälleskaraktär. Bebyggelsen är tämligen planlöst tillkommen efter landsvägen och har liksom på de flesta håll förnyats under 1950- och 60-talen. Det har inneburit en ganska karaktärlös blandning av gammalt och nytt och den traditionella stadsmiljön med sammanhållna gaturum, parker, planteringar och ordnade kvarter saknas nästan helt.

I Timrå finns flera lokalsamhällen, som innebär att man känner varann väl och har en stark lokalkänsla, ofta uppbyggd under massaindustripoken. Som social miljö har detta fördelar. Närheten till Sundsvall gör att man i Timrå kan bo i ett litet samhälle där man lätt kan ha ett grepp om vad som händer och ändå arbeta inne i stan. I Timrå finns också möjlighet att bo på landet men ändå ha nära till stan. Detta gäller för övrigt även de yttre delarna av Sundsvall. I sin marknadsföring, både den egna och den pressen hjälpt till med, har Timrå profilerat sig som en alert och idérisk kommun som inte räds stora framtidsvyer kopplat till flygplatsens utveckling.

Kramfors

Kramfors är till sin karaktär likt Timrå. Staden Kramfors har blivit till på ett lite vildvuxet sätt i anslutning till sågverk och massaindustri men har fått en allt starkare stadskaraktär genom nybyggnader under de senaste årtiondena. Kommunen består av ett antal industrisamhällen längs Ångermanälven och en jordbruksdominerad kustbygd i Höga Kusten. Som centrum i det tidigare så industriintensiva Ådalen, har Kramfors dragits med en dyster nedläggningspräglad bild av sig själv. En blomstrande skogsindustribygd som dött. På senare år har ett intensivt arbete med att skaffa kommunen en ny industrikultur med småföretag i tillverkningsindustri gjort att det snarare finns en småländsk entreprenörsanda än den gamla polariserade basindustristämningen, där bolaget stod på ena sidan och arbetarna på den andra.

De största boendekvalitéerna i Kramfors är möjligheten att bo i små lokalsamhällen med stark social samhörighet, även om lokalkänslan

sannolikt avtar när den gemensamma stora arbetsplatsen inte längre finns. Kramfors är därför snarare ett antal småsamhällen än en småstad. I Höga kusten finns utmärkta möjligheter att bo ute på landet i en vacker landsbygd, men avstånden till service och jobb blir då ganska stora.

Vad är karakteristiskt för Härnösand?

Lägger vi till denna genomgång en beskrivning av Härnösand, med tonvikt på staden Härnösand, så kan detta ge ett bra underlag för ett resonemang om vilken profil Härnösand bör inrikta sig på.

Småstad med klassisk profil

Härnösand som stad kan karakteriseras som en medelstor småstad med gamla anor. I centrum finns i den låga trästadsdelen Östanbäcken och ett parti vid Långgatan rester av den äldsta typen av stadsbebyggelse, fiskar- köpmanna och sjöfartsstadens. Men det som ger Härnösand sin speciella profil är några vackra äldre märkesbyggnader i klassicistisk stil från 1700-tal och 1800-tal som residenset, rådhuset och domkyrkan. Även under det sena 1800-talet byggdes ett par skolbyggnader med klassicistiska drag och under 1950- och 60-talet uppfördes Brännaskolan och Sjöbefällsskolan som bär en klassicistisk renhet som var vanlig på 50-talet. Andra viktiga institutionsbyggnader som bidrar till Härnösands karaktär är Riksbanken och länsstyrelsens huvudbyggnad. De ger tillsammans med den pampigt dragna Nybrogatan en bestämd karaktär av bildad stad.

Sjöstad

Sen gammalt är Härnösand en sjöstad med fiske och sjöfart som huvudnäringar. Härnösand har också en lång militär sjöfartstradition, idag finns Norrlandskustens marinkommando och kustbevakningens regionkontor Nord inom kommunen. Även Sjöbevakningscentral Nord ligger i Härnösand. Inom kommunen finns dessutom ett skeppsvarv i Gustavsvik och Ulvik, något som ytterligare understryker den marina prägnen. Det skyddade läget med direkt havskontakt innebär idag att man också som fritidsseglare kan ta sig rakt in i centrum. Stränderna är dessutom inte ockuperade av industrier som i många andra hamnstäder. Möjligheterna till bostäder nära vatten och båten nära bostaden är därför mycket goda.

Trästad

I Härnösand finns några goda exempel på den ursprungliga norrländska trästaden från 1500- och 1600-talet, som det inte finns så mycket

kvar av på andra ställen överhuvudtaget. Det är dels Östanbäcken, som representerar den ursprungliga stadsformen, men även det sena 1800-talets rutnätsstad i trä finns representerad i ett par kvarter längs Norra Kyrkogatan. Andra städer som Umeå har till vissa delar kvar trästaden, men strävar med ny centrumbebyggelse med höghus och annat snarast efter att minska trästadsintrycket. Hudiksvall och Söderhamn har fortfarande kvar en tydlig trästadskaraktär, men de visar inte på samma sätt 1600-talsstadens form.

Residensstad, ämbetsmannastad och skolstad

Näringslivet och sysselsättningen i Härnösand präglas i hög grad av att staden är residensstad och därför har flera regionala myndigheter och förvaltningar som länsstyrelse, vägförvaltning samt landstingets kansli. Härnösand är också sen gammalt en skolstad med högskolans lärarutbildning och driftstekniska utbildning, folkhögskola, skola för döva och hörselskadade, Kapellsbergs musikskola och Statens Skola för Vuxna. Tillsammans med alla förvaltningar ger detta en bildad och akademisk prägel på Härnösand. Andelen högskoleutbildade i kommunen är också högre än i de flesta kommuner i Mellannorrland.

Ingen stor industristad

Den industriella sektorn är liten, efter Hagrafs nedläggning är Utansjö massafabrik den i största industrin. ABB Truck och några andra verkstadstekniska företag står för den industriella sektorn. En verksamhet som bidragit till Härnösands stadsprofil är cigarrfabriken Franz Suell, landets enda och på väg att bli världens modernaste.

Sammanhållen stad

Staden är till sin geografiska utbredning ganska sammanhållen, det är inte mer än 3 km in till centrum från någon del av staden. Detta gör att det är gång- och cykelavstånd från i stort sett alla bostäder i Härnösands stad in till centrum.

Få 60-talsområden

Bebyggelsen i Härnösands yttre områden skiljer sig inte till sin karaktär mycket från andra städer. De riktigt stora och ensartade trista bostadsområdena med stora flerfamiljshus saknas dock i stort sett i Härnösand. Det är bara Stenhammarområdet och Kullen som representerar miljonprogrammets bostadsområden. Avsaknaden av 60-talets stora enformiga bostadsmiljöer måste man idag betrakta som en kvalitet.

Bra serviceutbud men låg ambitionsnivå

Trots att staden är relativt liten, är utbudet av varor och tjänster relativt bra. Många butiker är dock ensamma i sin bransch. Konkurrenssituationen blir svag och därmed viljan till ständig förbättring och förnyelse. Redan idag känner nog detaljhandeln av konkurrensen med andra orter i regionen, främst Sundsvall. Det innebär att man inom detaljhandeln i Härnösand måste höja sin kvalité och attraktivitet för att klara sig i en regional konkurrens.

God offentlig service

Den offentliga servicen är också väl utvecklad i förhållande till befolkningsunderlaget. Ett sjukhus med gott medicinskt rykte och goda möjligheter att rekrytera medarbetare, ett bra och centralt beläget badhus med simhall och en högklassig idrottsplats på Höglätten är exempel på detta.

Stort kulturutbud

I förhållande till stadens storlek är kulturutbudet i Härnösand stort. Teaterhus, stort kommunbibliotek, länsbibliotek, länsmuseum, konsthall och den fria teatergruppen Rajateatern samt ett aktivt föreningsliv med bl. en av landets största filmstudios, gör att Härnösand sedan länge har en stark kulturell prägel.

En bra nöjesstad

Av yngre människor, som går i skola i Härnösand, har staden tidigare upplevts som tråkig, här händer ingenting. Det nya Kårhuset och studentbostäderna i anslutning till detta har dock ändrat på situationen till det bättre. Idag åker ungdomar inte bara från Härnösand till Sundsvall, utan även från Sundsvall till Härnösand.

Fritidsstaden Härnösand

Typiskt för småstaden Härnösand är ett rikt föreningsliv som ger ett stort utbud av fritidsaktiviteter. Utöver detta finns anläggningar som skidberget Vårdkasen, golf bana på Vägnön, sportflygplats på Myran, flera småbåtshamnar, idrottsanläggningar och badplatser varav Smitingens havsbad på Härnön är den största och mest kända.

Härnösands lokala förutsättningar

Hela kommunen

För att ge ytterligare underlag för diskussionen om Härnösands profil följer här en genomgång av de lokala naturliga förutsättningarna. Kommunen Härnösand kan i grova drag indelas i följande element:

Tätortsbebyggelse

Härnösands stad är den helt dominerande tätorten med merparten av kommunens invånare och ligger geografiskt relativt centralt i kommunen. Längs E4 norr om Härnösands stad finns några tätorter i statistisk mening, Ålandsbro, Utansjö, och Ramvik. I Ramvik ingår orterna Veda, Hälledal och Gustavsvik. Utansjö är ett renodlat industrisamhälle, Hälledal är närmast ett servicesamhälle uppbyggt intill den tidigare Ramvikssågen och Gustavsvik är ett litet samhälle knutet till ett båtvarv. Ålandsbro, Veda och Ramvik är mer serviceorter i jordbruksbygd.

Jordbruksbygd

Väster om Härnösands stad går en dalgång med jordbruksbygd förbi Säbrå och Stigsjö kyrkor upp mot Gussjön. I denna dalgång finns flera byar med Brunne som servicesamhälle. Mellan Härnösands stad och gränsen mot Timrå finns ett nord-sydligt stråk av jordbruksbygd, där mindre orter som Antjärn och Häggdånger ingår. I kommunens västra del skär Mjällåns dalgång genom i nord-sydlig riktning med väg 331 mellan Långsele och Timrå som kommunikationsled. I denna dalgång ligger Viksjö, som serviceort för omgivande skogsbygd.

Skog

Mellan dessa stråk utbreder sig ett skogslandskap. Kring Viksjö och västerut breder det så kallade Gussjö-Paljackaområdet ut sig in i Timrå, Sollefteå, Sundsvalls och Ragunda kommuner. Det är ett skogs- och myrområde av vildmarkskaraktär.

Kustbygd

Öster om E4, i grova drag, ligger kustbygden med jordbruk, skog och havsvikar med fiskelägen och fritidsbebyggelse. Några större öar som Härnön, Lungön, Hemsön och Åbordsö bildar en skärgårdsmiljö kring Ångermanälvens mynning.

Variationsrik livsmiljö

Sammanfattningsvis finns inom Härnösands kommun ett antal olika bebyggelsemiljöer och landskapstyper: Stad, småsamhällen, byar på landet och vildmarksområde, skog, jordbruksdalgångar kustbygd och öar. Det är alltså en ganska variationsrik livsmiljö kommunen kan erbjuda. Detta är i och för sig inget unikt, nästan varje kommun längs norrlandskusten kan visa upp liknande förutsättningar. Men jämfört med de flesta kommuner i mellansverige är dessa norrlandskustens egenskaper speciella.

Staden Härnösand

Härnösands stad har ett antal lokala naturförutsättningar som är väsentliga att notera vid ett resonemang om stadens profil:

Vattenkontakt

Staden ligger i en mycket skyddad vik av Bottenhavet, närmast som vid en insjö. Stadsbebyggelsen ligger mycket nära vattnet i stort sett i hela centrum. I Sundsvall och Timrå har av hävd stranden ockuperats av industrier, bostads- eller stadsbebyggelse har där aldrig tillåtits vid stranden. Stränderna är också mer oskyddade i Sundsvall - Timrå än i Härnösand, vilket kan ha bidragit. Den vattenkontakt, med bostäder nära vattnet, som Sundsvall, Timrå och Kramfors vill utveckla i sina planer, finns redan sen gammalt i Härnösand.

Stad för båtliv

Kusten norr och närmast söder om stan är skyddad och därmed lämpad för båtliv även för mindre båtar. Öarna och närheten till Höga kusten innebär en betydligt rikare skärgård än vad som finns utanför Sundsvall-Timrå. För seglare och andra båtägare är Härnösand ett attraktivt etappmål, man seglar rakt in i stan på den farled som går tvärs genom centrum. Möjligheterna att bo centralt i stan och samtidigt ha båt nära bostaden och kort avstånd till en fin skärgård är utomordentliga i Härnösand, det är en sammanlagd kvalité som ingen av grannkommunerna kan erbjuda.

Nära till friluftsområden

Stadens begränsade utbredning och avsaknaden av stora jordbruks- eller industriområden utanför innebär att närheten till skog och friluftslivsområden är stor från alla delar av staden. Tillgången på stora skogsområden på nära håll är inte heller särskilt unik för Norrland eller ens Sverige. Men den tydliga gräns staden har mot omgivande skogs-

och jordbrukslandskap, är en ovanlig kvalitet. När man kommer till Härnösand söderifrån möts man inte av skräpiga industriområden som i Sundsvall, utan jordbrukslandskapet går direkt över i staden. Det är en kvalitet att värna om.

Fiske intill stan

Längs Gådeån strax söder om stan finns ett suveränt fritidsfiske i ett område av riksintresse för naturvården. Detta på promenadavstånd från stadens centrum. Få städer lär kunna erbjuda de kvalitéerna.

Vilken profil ska Härnösand ha?

Efter denna genomgång av förutsättningar både i regionalt och lokalt perspektiv är det dags att komma fram till frågan vilken karaktär och profil på staden Härnösand som är lämplig att eftersträva. Eftersom staden är helt avgörande för kommunen Härnösands utvecklingsmöjligheter är det rimligt att profileringsdiskussionen utgår från staden, övriga delar av kommunen skall vi återkomma till senare.

Först kan det vara värt att göra några inledande konstateranden:

- Det är bättre att välja en profil som "konkurrenterna" är svaga på än en som de är starka på.
- Det är bättre att utnyttja inarbetade uppfattningar och faktiska förhållanden än att förutsätta att väldigt mycket ska ändras.
- Ju större förändringar från de etablerade förhållandena man föreslår, desto större resurser krävs för att lyckas med en förändring.

Detta kanske är självklarheter, men väl värda att påpeka ändå.

Mellanting mellan storstad och småsamhälle

I jämförelsen med Sundsvall, Timrå och Kramfors som närmaste grannar kan Härnösand erbjuda ett mellanalternativ mellan Sundsvalls mer storstadsmässiga egenskaper, på gott och ont, och Timrå/ Kramfors småsamhällen. Den storlek som staden har och den begränsade utbredningen är till fördel för den som vill bo i en småskalig stadsmiljö men ändå centralt, dvs inom gång- och cykelavstånd från arbete och stadscentrum.

Den klassiska staden

Den kanske tydligaste stadsbyggnadsprofilen som Härnösand har bland norrländska städer är stadens klassicistiska karaktär. Dels genom sina framträdande märkesbyggnader som residenset, rådhuset och domkyrkan, dels genom sina barockdrag i planformen med starka axlar och institutioner i parkmiljö i centrala stan.

Kulturell kunskapsprägel attraktiv

Den karaktär som Härnösand redan har av kulturellt och akademiskt präglad tjänstemannastad är väl i hög grad vad industristäder ofta är avundsjuka på. Med en utveckling mot högteknologi och kunskapsintensiva verksamheter i Sverige och kanske Europa i helhet som specialitet gentemot lågprisproduktion i sydostasien, måste det vara en helt riktig inriktning att erbjuda en attraktiv livsmiljö för högutbildade. De planer som finns på ett universitet av nätverkstyp för Mellannorrland, med enheter på de olika orter som idag har högskoleutbildning, innebär att Härnösand kan stärka sin profil som utbildningsstad. Avgörande är att hitta de drivande människorna och ge dem tillräcklig stimulans att utveckla sina idéer i Härnösand. Vidare måste mångfalden av olika arkivinstitutioner i Härnösand uppmärksammas. Den koncentration som skett och sker i Härnösand är unik i Sverige utanför storstadsregionerna och utgör därmed en viktig del av Härnösands profil.

Den trygga miljön för storstadströtta

Den norrländska prägelns finns naturligtvis redan i Härnösand, närheten till skog och hav, ren miljö, oftast ordentliga vintrar, sommarljuset och glest med folk. Dessa egenskaper är attraktiva för dem som tröttnat på storstadslivets avigsidor med långa resor, otrygg uppväxtmiljö för barn och dyra huspriser. Om man vill locka människor att bosätta sig i Härnösand så är den rimliga målgruppen välutbildade föräldrar i 30 - 40-årsåldern med barn kring skolåldern, bosatta i Storstockholm, Mälardalen eller Göteborgsområdet och gärna med relationer till Norrland.

Ekologisk grundsyn

Härnösand skall bli kommunen där ekologisk grundsyn tillämpas i praktiken inom alla områden. En ekologisk grundsyn utgör basen i den svenska miljöpolitiken. Den ekologiska grundsynen är även internationellt förankrad och publicerades i Förenta Nationernas miljöprogram 1980. En ekologisk grundsyn innebär att människan inser att hon är en del av naturen och att hennes utnyttjande av naturen inte får ske på bekostnad av andra växt- och djurarter och utarmning av jordens olika naturresurser och biotoper. Människan måste tänka långsiktigt så att

inte oåterkalliga ingrepp görs som kan innebära kollaps av ekosystem och hot mot vår egen existens. Naturvård är inte det samma som hinder för utvecklingen utan tvärtom förutsättningen för en långsiktig överlevnad för oss själva och för övriga levande organismer på vår jord. En ekologisk grundsyn förutsätter att både mark och vattenfrågor behandlas i planeringen. Detta är även föreskrivet i plan- och bygglagen. I den kommunala planeringen innebär en ekologisk grundsyn att effekterna på ekosystemen och dess livsorganismer alltid skall beaktas i beslut rörande mark och vatten.

En tillämpad ekologisk grundsyn gäller inom staden Härnösand främst planering, byggande, energiförsörjning, avlopps- och avfallshantering. T ex bör lämpliga sopor komposteras med rötslam och gödsel för utvinning av energi, dagvatten infiltreras lokalt och industriavlopp behandlas i särskilda anläggningar skilt från det kommunala spillvatten-nätet, byggande sker i områden med ett gynnsamt lokalklimat och på så sätt att energiåtgången minimeras och inomhusklimatet är hälsosamt, möjligheterna för gång- och cykeltrafikanterna främjas osv.

Den miljövänliga staden

Storstadsregionerna brottas idag med stora miljöproblem. Bilavgaser från en allt tätande trafik, bullerstörningar och industriutsläpp i luft och vatten gör livsmiljön mindre attraktiv. Även näraliggande städer som Sundsvall har bekymmer med luftmiljön till följd av tät biltrafik i centrala stan. Även gamla industriutsläpp har givit Sundsvall - Timråområdet problem med döda havsvikar och kvicksilverslam. I Härnösand är alla dessa problem betydligt mindre än i större städer. Miljö och hälsoproblemen av trafiken är begränsade till några avsnitt, främst längs E4. Några stora störningar av industrier finns inte och kommunens avlopps och avfallshantering kan med rimliga insatser nå en mycket hög standard sett från miljösynpunkt. De havsvikar och sjöar som omger tätorten är inte utsatta för några kraftiga miljöstörningar. Bad och rekreation hindras inte av dåligt vatten. Inte heller finns några gamla förorenade industriområden som kräver sanering för höga kostnader. I framtiden får inte samhällsutvecklingen medföra miljöstörningar. Vi kan alltså redan beteckna Härnösand som en miljövänlig stad.

Handikapprofil

Sedan lång tid har Härnösand varit Norrlands centrum för utbildning och i viss mån vård av hörselskadade. Kristinaskolan är Norrlands enda specialskola för döva och hörselskadade barn. Statens Institut för Handikapfrågor i skolan, SIH, är lokaliserat till Härnösand. På senare år har kommunen även profilerat sig med idrottsarrangemang för handikappade.

Enkät till storstadsbor bekräftar

I samband med översiktsplanearbetet har en enkätundersökning genomförts för att kontrollera om de viktigaste resonemangen i planarbetet stämmer. 1000 personer i Storstockholm mellan 25 och 40 år tillfrågades om vad de värderar högst i sin livsmiljö och hur de ser på Härnösand. Av dessa 1000 valdes 200 med anknytning till Härnösand ut. Resultatet var i korthet följande:

- Ren miljö värderas högst, därefter tillgången på bra barnomsorg, bra kommunikationer, bra bostads- och fritidsanläggningar samt bra skolor.
- Man handlar helst i stadscentra även om det är ont om parkeringsplatser framför externa köpcentra.
- Om man blev erbjuden jobb i Härnösand värderas närhet till naturen och goda förutsättningar för sport och friluftsliv högst. Därefter kommer goda kommunikationer, möjligheter till snabba sociala kontakter och möjligheten att bo centralt i markbostad med gångavstånd till jobbet.

Enkätresultatet i sin helhet finns tillgängligt hos Plan- och byggkontoret.

Program för Härnösands utveckling

Sammanfattningsvis bör Härnösands profil och övergripande mål vara följande 11-punktsprogram:

1. Allmän karaktär - Härnösand skall vara regionens trygga och lugna småstad med en kulturell prägel. Byggnad och planläggning skall inrikta sig på att förstärka prägelns av grönskande småstad, förändringar och tillskott i stadsmiljön skall vara av hög kvalitet. Brister i stadsmiljön skall åtgärdas med högsta prioritet
2. Ekologi och miljö - Härnösand ska bli kommunen där en ekologisk grundsyn tillämpas i praktiken på alla områden. Det gäller inom staden Härnösand främst planering, byggande, energiförsörjning, avlopps- och avfallshantering.
3. Boende - I Härnösands stad skall man kunna bo bra i en småstadsmiljö med gångavstånd till arbete och service. Bebyggelsen även i centralare delar skall vara småskalig men tät och bostäderna skall ha god markkontakt. Planteringar skall prioriteras i nybebyggelsen.

4. Näringsliv - Härnösand skall främst skapa en bra jordmån för arbetsplatser för innovativa utvecklingsföretag med inriktning på bl.a. kvalificerad industriell produktion av exportvaror och förädling av regionens traditionella basprodukter. Plats för denna typ av utvecklings- och utbildningsföretag skall skapas i centrum, så att småstadskvalitén med gångavstånd bostad-arbete bibehålls. För tillverknings- och serviceföretag som har större behov av stort utrymme, riskerar att störa omgivningen och behöver närhet till E4 skall attraktiva verksamhetsområden skapas utanför centrum.
5. Kommunikationer - Kommunikationerna från Härnösands stad skall vara bra till andra delar av regionen för att den gemensamma arbetsmarknaden skall vara en verklighet. Arbetsplatser i centrum bör därför placeras nära ett planerat kommunikationscentrum för buss- och järnvägstrafik. Inom Härnösands stad bör ett väl utbyggt cykel- och gångtrafiksystem prioriteras. Men även med bil skall det vara lättare än i större städer att nå olika delar av staden. En lokal kollektivtrafik med god koppling till regional kollektivtrafik är en viktig kvalitet.
6. Skolor och barnomsorg - Kvalitéerna i livsmiljön för barnfamiljer skall bli kända för att vara bland de bästa i landet. Grundskolor och gymnasium skall bli bland de bästa i landet, människor skall välja att bosätta sig i Härnösand tack vare de goda skolorna. Barnomsorgen skall uppnå full behovstäckning och även fortsättningsvis vara av god kvalitet och kunna bedrivas med alternativa former.
7. Sport och fritid - I Härnösand skall finnas nära tillgång till sport- och friluftslivsanläggningar för alla ålderskategorier. Utbudet bör vara ändamålsenligt och lättillgängligt oavsett var i kommunen man bor. Härnösand skall vara en attraktiv kommun att bo och leva i vad avser friluftsliv och därmed möjligheterna till höjd livskvalitet. Friluftsanläggningar knutna till båtliv och havskusten bör prioriteras.
8. Kultur - Kulturutbudet med konst, musik, litteratur och teater skall hålla hög klass och marknadsföras i hela regionen. Människor skall åka från både Sundsvall, Timrå och Kramfors till Härnösand för de goda kulturarrangemangens skull. Något återkommande kulturevenemang som skapar uppmärksamhet över hela landet bör arrangeras som inslag i marknadsföringsarbetet.
9. Service - Centrummiljö, butiker och varuutbud skall vara av hög kvalitet så att Härnösands centrum blir attraktivt att handla i. En upprustning av centrummiljön så att den blir attraktiv för affärlivet skall prioriteras.

10. Inom någon eller några branscher, som passar Härnösands profil, bör ett mål vara att erbjuda regionens bästa utbud och marknadsföra det i hela regionen. Tillgänglighet till och parkering i och intill centrum bör lösas på ett småstadsmanér. Möjligheten att klara en rimlig omsättning på p-platserna i centrum utan p-mätare och avgifter bör undersökas. Här kan danska småstäder fungera som en förebild.
11. Universitet och högskola - För att bli en attraktiv plats för utvecklingsarbete och en attraktiv bostadsort för människor som arbetar i utvecklingsföretag måste Härnösand förstärka sitt utbud av akademisk utbildning. I det nätverksuniversitet i Mellannorrland som planeras är det viktigt att Härnösand får en betydelsefull roll.
12. Det sociala livet - Den som flyttar till Härnösand måste känna sig välkommen och tas emot aktivt. Kommunen och föreningslivet bör i samverkan slussa in de nya härnösandsborna i småstadens sociala liv. Det förenings- och sällskapsbaserade sociala livet i Härnösand måste marknadsföras och utnyttjas mål medvetet för att ta emot och ta hand om nya människor. Rätt fungerande kan detta bli en småstadskvalité som ingen större stad kan konkurrera med.

Arbete åt samma håll ger resultat

Denna utvecklingsstrategi berör ett antal olika kommunala förvaltningar, myndigheter, företag, organisationer och enskilda. För att nå ett resultat krävs att alla inblandade drar åt samma håll, är konkreta och kreativa och siktar på att hitta konstruktiva lösningar som ger resultat. Det är nämligen bara resultaten som räknas. Prat och planer är många duktiga på, men det som gäller är konkreta resultat. Detta gäller inte minst de olika kommunala organen som i detta arbete måste vara de ledande, drivande, inspirerande och effektiva krafterna. Med ett vältrimmat samarbete mellan kommunen, företag, föreningar och privatpersoner kan man nå stora resultat på kort tid och därmed skaffa sig en tätposition bland landets kommuner. Det gäller att dra nytta av människors inneboende vilja att utveckla sin stad.

Kapitel 2

Sektorsvisa planeringsförutsättningar och mål

Befolkningsutveckling som helhet

Kommunens befolkningstal har sedan 1970 svängt kring 27250 invånare. I december 1991 hade kommunen drygt 27500 invånare. Befolkningen ökar i sakta takt. Orsakerna är inte helt klarlagda. Vissa tendenser kan dock skönjas. När arbetsmarknadssituationen i övriga landet är svår, minskar utflyttningen från Härnösand. Samtidigt ökar antalet studerande vid högskolan. Med nuvarande bostadsbidragsregler mantals skriver sig studenterna på studieorten i högre grad än tidigare. Födelsealen har ökat något och vi har bättre balans mellan antalet födda och döda. Pendlingsstatistiken är osäker. Fler personer pendlar numera från bostadsorten Härnösand till Sundsvall. Tidigare var det tvärtom. Totalt pendlar fler personer in till Härnösand för att arbeta än ut. Det byggs många attraktiva lägenheter i centrala Härnösand, för att få personer att bosätta sig här och slippa att pendla eller pendla till arbetstillfällen i angränsande kommuner.

Härnösand är största tätort

Centralorten Härnösand är störst med ca 19.000 invånare. I Ramvik-Hälledal och Ålandsbro finns ca 1000 invånare i respektive tätort. I Utansjö bor ca 400 personer. Viksjö och Brunne är mindre serviceorter, med skola, affär, förskola osv. De betjänar ett omland med 850 respektive 1200 invånare. Befolkningen i Härnösands kommun är alltså tydligt koncentrerad till Härnösands stad.

Mål

I de av kommunfullmäktige antagna "Gemensamma planeringsförutsättningarna, GPF 92-95" ska kommunen planera för en folkmängd på 28.000 invånare år 1995. I de inledande strategiska resonemangen för Härnösands utveckling, konstateras att Sveriges framtid i hög grad beror på att duktiga kreativa människor stimuleras att utveckla produkter och tjänster som kan säljas. Kommunen vill erbjuda en så fruktbar livsmiljö för människor, att kommunens invånare stimuleras att utveckla produkter och tjänster samtidigt som kreativa människor lockas att bosätta sig i kommunen. Genomförs de satsningar som planeras inom utbildning, forskning och kommunikationer kan invånarantalet år 2000 bli närmare 30 000. Invånarnas bosättning förväntas fördela sig på motsvarande sätt som idag dvs att 70% av ev tillskott sken centralorten. Oavsett vilken befolkningsutveckling som sker är det väsentligt att tillskott eller förändringar i bostäder och arbetsplatser görs så att småstadens och kulturbygdens kvalitéer bibehålls och förstärks. Byggande

och planläggning i Härnösands stad skall förstärka prägeln av grönskande småstad. Närhet mellan bostäder och arbetsplatser skall eftersträvas. Härnösands unika läge vid havet skall tas tillvara i strandpromenader och attraktiva bostads- och arbetsplatser vid vattnet.

Näringslivsutveckling

Härnösand är en utpräglad tjänstestad med ca 60% av den yrkesverksamma befolkningen sysselsatta i privata tjänsteföretag eller offentlig förvaltning. De största arbetsgivarna är landstinget och kommun, som tillsammans svarar för 1/3 av arbetstillfällena inom kommunen. Det finns ett antal tekniskt avancerade företag inom sektorerna materialhantering, plast, gummi, härdning, hydraulik, skeppsbyggeri, transporter, energiteknik samt datateknik. förvärvsfrekvensen 1989 var något högre i Härnösand än i riket i övrigt. I åldrarna 20-64 år arbetade 87,3% av männen och 84,4% av kvinnorna. Situationen på arbetsmarknaden förändras kontinuerligt. Nya verksamheter som tillkommit under 1991 är bl a Obessom AB (bostadsproduktion), Statens institut för handikappfrågor - SIH, Vägverkets nya regionkontor och skolverkets regionalkontor. Några företag har också lagts ned på senare tid, bl.a. Hagraf och Convey teknik. Decentraliseringen av regionala myndigheter inom länet t ex delar av försäkringskassan och skatteförvaltningen har inneburit att Härnösand har tappat ca 100 tjänster.

Mål

Härnösand skall vara attraktivt för innovativa utvecklingsföretag med inriktning bl.a. på kultur, utbildning och kvalificerad industriell produktion av exportvaror och förädling av regionens traditionella basprodukter. I perspektivet av en öppen EG-marknad och en alltmer global arbetsfördelning är kunskaps- och tjänsteföretag särskilt väsentliga för näringslivets utveckling i Härnösand. För att bibehålla och utveckla Härnösands kvaliteter som attraktiv etableringsort skall våra kvaliteter som Bo-stad särskilt utvecklas.

Utvecklingsklimatet för företag inom kommunen skall gynnas. Kommunen kan medverka till att ytterligare förbättra kommunikationerna t ex vågar, järnväg, sjöfart, tele. Goda möjligheter till högre utbildning och ett gott serviceutbud till rimliga kostnader samt stödandet av en lokal marknad är andra faktorer som kan gynna näringslivet i kommunen. Vid upphandling av varor och tjänster bör de lokala företagen i första hand anlitas. Genom skatteeffekter återförs en hel del pengar på detta sätt till kommunen, samtidigt som mångfalden i Härnösands näringsliv gynnas. För att kommunens egna styrelser och nämnder skall kunna medverka i detta mål, bör möjligheterna till förändringar i upphandlingsreglementet undersökas. I den goda småstaden skall det vara så nära

mellan bostäder och arbetsplatser som möjligt. Utrymmeskrävande verksamheter bör i första hand lokaliseras i närheten av goda kommunikationer med E4, järnväg och hamn. Samverkansfördelar olika företag emellan bör stödjas. Tjänsteföretag och andra "rena" arbetsplatser bör läggas centralt och integreras med bostäder och parkstråk.

Bostäder

Av de 13 000 bostäder som finns i Härnösands kommun är hälften småhus och hälften i flerfamiljshus. Bebyggelsen i Härnösand ligger samlad på sluttningarna ner mot Sunden som skiljer ön från fastlandet. Avståndet mellan centrum och bostadsområdena är kort. I centrum ligger de flesta flerfamiljshusen och däromkring ligger villor, kedjehus och radhus. En stor kvalitet i Härnösand är grönstråken och vattnet som går in mot centrum och bidrar till att man i stort sett överallt kan gå, cykla eller åka skidor direkt från bostaden ut i naturen.

Mål

I Härnösands stad skall man kunna bo bra i en småstadsmiljö, med gång- eller cykelavstånd till arbete och service. Bebyggelsen skall vara småskalig och tät. Ytterligare flerfamiljshus bör framförallt lokaliseras till de centrala delarna av staden. Närmiljön i bostadsområdena bör utformas med omsorg vad det gäller markbehandling och planteringar. Alla bostäder bör ha närhet till grönstråk som leder ut i naturen. Man skall kunna ta på sig skidorna vid husknuten och åka ut på tur. Inom kommunen skall ett brett utbud av tomter, hustyper och upplåtelseformer erbjuda valfrihet. All ny bebyggelse skall ta till vara platsens förutsättningar och anpassas till sin omgivning. Glesare bebyggelse på landet är välkommen förutsatt att den placeras och utformas så att kulturlandskapets kvaliteter bibehålls.

Offentlig service

Skolor

Härnösand är en skolstad. Förutom grundskola och gymnasium med musik, kock, restaurang, och verkstadsutbildningar finns Kom Vux, Kommunal musikskola (1100 elever), Statens skola för vuxna (SSVH ca 5000 elever), Högskolan Sundsvall/Härnösand med lärar, fritidspedagog, förskollärar och tekniska utbildningar (ca 700 elever) samt folkhögskolan och Kapellsbergs musikhögskola (ca 3000 elever). Dessutom finns specialundervisning för döva och hörselskadade barn på Kristinaskolan (ca 80 elever).

Det finns många exempel som bekräftar att goda möjligheter till utbildning ger positiv effekt på utvecklingen av näringsliv och antal boende. I utvecklingen av skolorna ligger alltså en potentiell växtkraft. Högskolan har just startat ett kulturvetenskapligt program, som ett led i att utveckla ett midsvenskt nätverksuniversitet med Härnösand, Sundsvall, Östersund och Örnsköldsvik som studieorter. I denna vision skulle en humanistisk fakultet inrättas i Härnösand, med arkivkunskap, historia och moderna språk som basämnen. Till dessa ämnen skulle t ex litteraturkunskap, filosofi och religionskunskap kunna knytas. Vid efterfrågan skulle även bildkunskap, kreativ skrivning mm kunna erbjudas. Lärare skulle utbildas i regionen och ett samarbete skulle även ske med universiteten i Uppsala och Umeå. Mycket intressanta möjligheter har testats där man via datateknik ger kvalificerad språkutbildning i Härnösand med infödda lärare som bedriver utbildning från Frankrike, Spanien eller Tyskland. Distansutbildning är nyckelord. Även inom den tekniska delen av Högskolan sker en intressant utveckling.

SSVH - statens skola för vuxna i Härnösand har de senaste 20 åren ökat antalet elever från 400 till 5000. Den rekryterar sina elever från hela Sverige och växer fortfarande. Skolan har en stor efterfrågan på sin typ av utbildning på distans, vilken innebär att eleverna kommer till skolan på intensiva studieveckor och bedriver resten av studierna på hemorten. Skolan gör även skräddarsydd utbildning på andra orter i Sverige. Hälften av eleverna läser allmänna gymnasiala ämnen och biståndsspråk och hälften deltar i specialinriktade yrkeskurser. Skolans utbildning inom biståndsspråk, som sker i samarbete med Sandö U-centrum, och yrkesutbildningen är unik i Sverige. Gymnasiet, Högskolan och SSVH har redan idag behov av ytterligare lokaler.

Inom LM-skolan är Härnösand unik genom satsningen på kulturskola. Barnen erbjuds kvalificerad klassundervisning i bild, drama, dans och musik med assistans av bildlärare, dramapedagog, danspedagog och musiklektörer. På landsbygden finns LM-skolor i Viksjö, Södergård, Brunne, Ramvik, Utansjö Ålandsbro och Häggdånger. Diskussioner förs om att lägga ned skolan i Södergård och erbjuda dessa elever plats i den nybyggda Brunneskolan. Inom Härnösands stad finns LM-skolorna Solensskolan, Bondsjöhöjdens skola, Murbergsskolan, Brännaskolan, Johannesbergsskolan och Hovsskolan. Johannesbergsskolan är stadens äldsta LM-skola. Lokalerna byggdes 1912 och lämpar sig med dagens idéer om undervisning bättre för äldre barn eller vuxna. Eleverna i Johannesbergsskolan bor framför allt i Gånsviksdalen och på Geresta och skolan ligger ca 2 km från dessa områden. Eleverna åker stadsbuss eller cyklar på eller korsar vägar med relativt mycket trafik. Det finns anledning att samla se över lokalsituationen inom Härnösands alla skolor.

Mål

Kommunen har för avsikt att stödja en utveckling av skolorna i Härnösand. Det är viktigt att samtliga skollokaler har en god standard, som ger en inspirerande arbetsmiljö för lärare och elever.

Grundskolan

Enligt utvecklingsstrategin skall grundskolor och gymnasium bli bland de bästa i landet, så att människor väljer att bosättas sig i Härnösand pga de goda skolorna. I linje med detta och skolans decentralisering har kommunfullmäktige 1992-02-10 antagit en skolplan och ett förslag till förbättrad arbets- och ledningsorganisation inom grundskolan i Härnösands kommun. Grundskolans arbetssätt och arbetsformer förändras så att så många skolenheter som möjligt utvecklas till 1-9 skolor. Kursuppdelningar i ämnen upphör. Kommunen indelas i nio skolområden med varsin rektor som står under skolchefen och skolstyrelsen. Skolokalerna skall underordnas undervisningens organisation. En femårsplan för skolans lokalunderhåll skall upprättas. Satsningen på kulturskolan permanentats. De minsta landsbygdsskolorna har fortfarande inte del i kulturskolan, men målet är att alla låg- och mellanstadieelever i kommunen skall ha tillgång till kulturskolan. Sedan skall kulturskolan även in i årskurserna 7-9.

Gymnasiet

Musikgymnasiet kommer enl skolplanen att kompletteras med dans och teater till en estetisk linje. Eftersom en stor del av gymnasieutbildningen i de speciella programmen utgörs av allmänna ämnen, bör gymnasieskolans och helst KomVux lokaler samlas för att få ett effektivare utnyttjande av lärare och lokaler. Musikgymnasiet, som under lång tid bedrivits i provisoriska lokaler, bör i det blivande "estetiska programmet" ges goda och bestående lokaler.

Högskolan

Högskolans utveckling är av stor betydelse, och satsningen på ett Mitt Norrlands Universitet är avgörande för Härnösands framtid. Det kan bli ett nav i ett expanderande näringsliv. Härnösand har förutsättningar att bygga upp en komplett universitetsmiljö med studie- och forskarlokaler, studentbostäder, kårlokaler och rekreativsmöjligheter kring ett campusområde centralt i staden. Universitetsmiljön kan få täta kontakter med samhället i övrigt genom att lokalerna delvis kan integreras med andra verksamheter som exempelvis länsförvaltning och landsarkiv. Kommunen utformar en utvecklingsstrategi för universitetsutbyggnaden. Den skall styra den fysiska planeringen av kommande utbyggnad-

setapper för högskolan så att dessa fungerar för och stöder ett Mitt-NorrlandsUniversitet och tar till vara Härnösands unika förutsättningar. Strategin skall visa en fungerande miljö med bostäder, rekreation, parkeringar, utbildnings- och forskarlokaler för ca 2000 studenter.

SSVH

Växtkraften och inriktningen på SSVH är en stor resurs i kommunen. Kommunen vill verka för att skolan får ändamålsenliga lokaler och att skolans möjligheter ytterligare marknadsförs.

Kristinaskolan

Kristinaskolans utbildning är den enda i sitt slag i Norrland Det är väsentligt att ta vara på och marknadsföra den unika kvalité som skolan och dess personal har. Härnösand har en speciell profil, vad det gäller samlad utbildning och vård för döva och hörselskadade.

Folkhögskolan/Kapellsbergs Musikskola

Folkhögskolan i Härnösand är en av de största och bredaste folkhögskolorna i Sverige. Förutom allmänna utbildningar har man bl a intressanta kurser för handikappade bl a syn- och hörselskadade. Musikhandledarkursen är en unik och kvalificerad utbildning för personer med yrkeserfarenhet, som vill använda musik i ett socialt sammanhang, som ett sätt att kommunicera.

Barnomsorg

Härnösands barnomsorg täcker idag inte behoven. Kommunen byggde bara under 1990 ut 10 nya avdelningar, och har nu ca 1000 platser. 70% är daghemsplatser, drygt 20% är familjedaghemsplatser och resterande är daghemsplatser i föräldrakooperativ. I mars 1992 beräknades ytterligare 180 st daghemsplatser behövas för att täcka efterfrågan. I kommunen finns fem st föräldrakooperativa daghem. Kommunen har en positiv inställning till föräldrakooperativ och andra alternativ. I inledningen till detta översiktsplanearbete gjordes en enkät där 1000 personer i Storstockholm mellan 25-40 år tillfrågades om vad de värderar högst i sin livsmiljö. Enkäten visade att ren miljö värderas högst, därefter tillgången till bra barnomsorg, bra kommunikationer, bra bostads- och fritidsanläggningar samt bra skolor. En god barnomsorg är alltså ett viktigt medel för att locka unga, välutbildade människor till Härnösand.

Mål

Eftersom en god barnomsorg är ett viktigt medel att locka unga familjer till Härnösand och en väsentlig kvalitet i den goda småstaden skall kommunen satsa på det. Det innebär att barnomsorgen skall täcka behoven, och ligga i närheten av barnens bostadsorter inom hela kommunen. Arbete, bostad och bra barnomsorg skall tillsammans bidra till att göra Härnösand till en attraktiv bostadsort. För att erbjuda valfrihet till olika typer av barnomsorg bör alternativa former och olika pedagogiska program uppmuntras. Härnösand bör bli känd för att ha en bra barnomsorg. Socialnämndens "Mål och riktlinjer för barnomsorgen" skall tillsammans med institutionernas verksamhetsplaner också ligga till grund för den fortsatta utvecklingen av kommunens barnomsorg.

Äldre och handikappomsorg

Den grundläggande tanken i Sverige är att samtliga bostäder skall vara så bra att de flesta äldre och handikappade personer kan bo där självständigt, med stöd från hemtjänst och distriktsvård. Det finns dock i varje kommun en grupp personer med så stora handikapp att de behöver bo med en hög grad av tillsyn. 1991 fanns ca 200 platser på ålderdomshem i kommunen. Därutöver finns knappt 200 servicelägenheter och ca 65 platser i sjukhems eller gruppboende. Kommunen har enligt socialtjänstlagen skyldighet att "inrätta särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre och handikappade människor med behov av särskilt stöd" (§20). Behovet av att bygga nya bostäder eller bygga om bostäder för äldre med hög grad av tillsyn, framför allt i sjukhems och gruppboende, är och kommer att vara stort i Härnösand de närmsta åren. I bostadsbyggnadsprogrammet 1992-96 uppskattar man att det under perioden behövs ett tillskott av 250 bostäder för att klara det akuta behovet. Planering för dessa bostäder är bara till viss del utklarad. Under den närmsta femårsperioden kommer ansvaret för utvecklingsstörda och långvarigt psykiskt sjuka sannolikt att flyttas över från landstingen till kommunerna. Det råder idag en brist på bostäder för utvecklingsstörda. Behovet fram till år 2000 uppskattas av landstingets personal till 86 platser för gruppboende, motsvarande ca 22 gruppboendebostäder. Kommunen kommer under 1993 att behandla ett förslag till handikapplan, som syftar till att öka tillgängligheten för äldre och handikappade i kommunen.

Mål

Nya och renoverade bostäder skall utformas så att äldre och handikappade personer kan leva ett normalt, självständigt och integrerat liv i samhället så länge som möjligt. Bra bostäder är bra för alla och minskar behovet av servicelägenheter i kommunen. I varje flerbostadspro-

jekt bör alltid att prövas om det är möjligt att reservera lägenheter för äldre. Kommunen skall medverka till att behovet av tillsyn och omvårdnad tillgodoses. Särskilda boendeformer skall utvecklas och prövas för äldre, utvecklingsstörda, psykiskt störda, senildementa, flerhandikappade och missbrukare.

Erfarenheter har visat att man genom att samlokalisera olika typer av samhällelig service t.ex. likt Bildhuggaren i Härnösand eller Viksmon i Sollefteå kan uppnå kvalitativt bättre lokaler och verksamhet än om man med samma resurser lokaliserar varje verksamhet för sig. Då nya lokaler för samhällelig service planeras bör därför på ett tidigt stadium samverkansfördelar mellan olika verksamheter undersökas. Sjukhems- och gruppboende bör byggas i en takt som täcker behoven och lokaliseras till de områden där de äldre nu bor.

Hälsa och sjukvård

Ansvaret för sjukvården i kommunen ligger i huvudsak hos landstinget och administreras av den lokala hälso- och sjukvårdsförvaltningen. Sjukvården bedrivs på vårdcentraler, och på Härnösands sjukhus. I Härnösands centralort finns tre vårdcentraler - Blåsippan, Nattviken och Kronholmen. I Högsjö finns en mindre vårdcentral. Utöver distriktssköterskemottagningarna vid vårdcentralerna, finns även distriktssköterskemottagningar Stigsjö och Ålandsbro. Varje vårdlag på vårdcentralen har ansvar för sjukvården i geografiskt indelade områden. Vårdlagsindelningen är kombinerad med ett husläkarsystem d v s bor man inom ett visst område är man garanterad att bli behandlad av sin "husläkare" med ansvar för det området. Man har även möjlighet att som patient välja sin "husläkare" vid vårdcentralerna.

På Härnösands sjukhus finns akutvård och intensivvårdsavdelning. Vid sjukhuset finns även kliniker för kirurgi, medicin, geriatrik och psykiatri samt mottagningar för öron, näs & hals, ögon, barn och gynekologi inklusive mödravårdscentral. Dessutom finns speciella mottagningar för idrottsskador och stomivård. Länets mammografiverksamhet leds från en central enhet på sjukhuset. Sjukhuset har även en från psykkliniken fristående psykoterapienhet. Där kan man utan att vara sjuk, gå i terapi på egen begäran. Psykoterapienheten utbildar även handledare i psykoterapi.

Genom ett nära samarbete med specialister inom hjärtkirurgi har Härnösands sjukhus som förstäl änsdelssjukhus i Sverige etablerat en hjärtkirurgisk verksamhet som avlastar regionsjukhuset i Umeå. Sjukhuset har ett gott anseende i Sverige. Man har lätt att rekrytera läkare och annan sjukvårdspersonal. Sjukhuset upplevs som en mycket stor kvalitet för Härnösandsborna. Den senast antagna sjukhusplanen

förutsätter fyra akutsjukhus i länet däribland i Härnösand. Man har beslutat att specialistkompetens avseende medicinsk rehabilitering skall tillföras Härnösands sjukhus. Genom patienternas möjligheter att välja sjukvårdsort kan Härnösands sjukhus erbjuda vård till patienter från hela Sverige.

På personalens initiativ har också ett personalägt bolag bildats - Öbackakliniken AB. Syftet med Öbackakliniken är att marknadsföra sjukhuset och ta emot patienter från de privata försäkringsbolagen. Öbackakliniken har också genom ett dotterbolag finansierat en magnetkamera, som nyttjas av röntgenavdelningen vid sjukhuset. Undersökningar med magnetkamera ger en snabbare och säkrare diagnostik av mjukdelar i t ex ryggraden, huvudet och lederna. Möjligheterna till undersökningar med Härnösands magnetkamera marknadsförs i hela landet.

Mål

Härnösands kommun skall verka för att Härnösands sjukhus utvecklas som akutsjukhus. Det är viktigt att det goda anseende som Härnösands sjukhus har bibehålls. Befintlig kompetens och service nivå skall bibehållas och utvecklas. Kliniken för medicinsk rehabilitering bör startas vid sjukhuset i enlighet med landstingets beslut. Sjukhusets och primärvårdens kompetens, service och effektivitet skall marknadsföras i hela landet.

Kommersiell service

Livsmedelsaffärer finns i nästan alla tätorter. Specialvarubutiker och varuhus finns i Härnösand. Eftersom Härnösand har ett så samlat och stadsmässigt centrum med stark egen identitet har det goda förutsättningar att bli ett attraktivt alternativ till Birsta. Kvantum och andra köpcentra i grannkommunerna. Kommunfullmäktige antog i slutet av 1990 ett åtgärdsprogram för centrum för att främja en växande handel, öka trivsamheten och ge staden ett attraktivt ansikte utåt. Åtgärdsprogrammet behandlar trafikföring, parkering samt utformningen av gator och torg.

Mål

Härnösands centrum skall vara så attraktivt att det utgör en magnet i hela regionen.

Härnösand skall erbjuda ett levande, koncentrerat stadscentrum där man med stor omsorg i markbehandling och möblering av uterummet samt ett kundinriktat affärsväsende skapat en trivsam mötesplats för

sociala kontakter och köpenskap. De gamla byggnaderna, torget, gatunätet, vattnet och grönskan ger Härnösand sin identitet och skall utgöra grunden för centrumets utveckling. Butiker för specialvaror och livsmedel bör framför allt ligga i centrum.

Försäljning av ytkrävande varor (bilar, möbler etc) är ofta beroende av att kunderna har bil till affären och kan vara motiverat i lägen utanför centrum. Detta behöver inte innebära någon försvagning av centrum. För att locka kunder vill dock många etablerare blanda möbelbutiker med livsmedelsbutiker och specialvarubutiker. Denna blandning är ett direkt hot mot ett levande centrum och kan få till följd att småstadens kvalité äventyras. Den köpkraft som finns i Härnösand med omnejd räcker inte för att både försörja en levande stadskärna och externt placerade köpcentra. Köpcentra utanför stadskärnan kommer därför inte att tillåtas.

Centrum skall fungera väl för gång- och cykel- trafik. Man skall även nå centrum med kollektiv- och biltrafik.

Etablering av livsmedelsbutiker inom centralorten bör styras till lägen som ger närhet för kunderna dvs till centrum och inom bostadsområdena. Större livsmedelshallar bör även vara lätt tillgängliga med bil och kollektivtrafik.

Fritid och kultur

I Härnösand finns stora möjligheter att ha en rik fritid - dels genom den storslagna naturen (se mera i avsnittet om friluftsliv) och dels genom de många fritids- och kulturanläggningar som finns. Här finns bl a en fin simhall med romersk avdelning och vattenrutschbana, friluftsbadet på Smitingen med servering, motionshallar med styrketräning, badminton- och tennishall (sex banor), bowlinghall, slalombacke på Vårdkassen, isbanor och ishallar för bl a curling (ett av Europas bästa curlinglag finns i Härnösand), bågskyttebana, golfbana med 18 hål, sportflygfält, skjutbanor, stor ridskola, tre biografteater, ett unikt friluftsmuseum - Murberget, teater, länsbibliotek, ett stort kommunbibliotek, konstnärerverkstad, konsthall, fina samlings- och spellokaler för musik och teater i Metropol och Fyren, Folkets park samt ett rikt föreningsliv. Jazzklubben på Metropol har t ex rykte om sig att vara en av Sveriges fyra trevligaste platser att spela på. De andra ligger i Stockholm, Göteborg och Umeå! Det är lokalen och publiken som bidrar till detta goda rykte. Eleverna vid Musikskolan, Folkhögskolan-Kapellsberg och Högskolan och Härnösands kulturarbetare - t ex konstnärer, musiker, bibliotekarier och lärare, är väsentliga för att skapa ett kulturellt, kreativt klimat.

Mål

Härnösand skall bibehålla och utveckla ett rikt utbud av fritids- och kulturaktiviteter. Kulturutbudet med konst, musik, litteratur och teater skall hålla hög klass och marknadsföras i hela regionen. Folk skall åka till och vilja bosätta sig Härnösand för det sjudande kulturlivets skull. Det finns behov av ytterligare en idrottshall i Härnösand. Den bör placeras på Högsletten. Fritidsnämnden kommer att upprätta en dispositionsplan som skall ligga till grund för Högslettens samlade utveckling med planer, hallar, spår och parkeringar.

Kommunikationer

Goda kommunikationer har alltid utgjort en väsentlig förutsättning för ett samhälles utveckling. De goda kommunikationerna på vattnet och den naturligt, skyddade hamnen vid inloppet till norra Sveriges vattenrikaste flod - Ångermanälven var grunden till kult- och marknadsplatsen Härnösand. Detta samhälle bildades långt innan staden fick stadsrättigheter år 1585. Idag har utvecklingen inom data och teleteknik medfört att en ords geografiska förutsättningar inte är lika betydelsefulla som tidigare. Nu kan man teoretiskt bo och arbeta på en ort med stora boendekvaliteter och samtidigt kommunicera med sin omvärld i stort sett lika bra som om man bodde i Stockholm eller Bryssel. Utvecklingen inom högskolans språkundervisning med lärare som undervisar från sina respektive hemländer är ett intressant exempel på vad den nya tekniken kan innebära. Härnösands goda kommunikationer för att frakta varor och personer är betydelsefulla, och kommunikationernas utveckling är väsentlig för stadens utveckling.

Sjöfart

Farlederna för sjöfarten framgår av karta 1:1. Möjligheterna att angöra Härnösand med fartyg är de bästa tänkbara. Infarten från angöringsfyrarna vid det allmänt trafikerade stråket utanför Härnön är endast 4 nautiska mil. Infarten är bred och djup. Vattendjupet varierar mellan 40-80 meter ända in på redde. Ledfyror med övriga sjömärken är så anordnade, att en säker navigering kan utföras dygnet runt. Härnösands hamn är en av de hamnar på norrlandskusten som den längsta tiden är isfri. Det beror på den korta och raka infarten, samt gynnsamma strömmar från Ångermanälven. Om isen skulle lägga sig bryts isrännor genom statens försorg. Skeppning i hamnen kan påräknas året runt. Hamnen har kapacitet att hantera godsmängder på ca 500 000 ton per år av bulk och styckegodslaster. Efter Hagrafs nedläggning marknadsförs nu hamnen. Man vänder sig framför allt till dem som hanterar skogsprodukter. Utlastning av sågade trävor påbörjades under 1991

och väntas öka under 1992. Även hanteringen med andra bulk- och styckegodsprodukter förväntas att öka.

Mål

Hamnverksamheten skall utvecklas. För att detta ska vara möjligt måste landförbindelserna till djuphamnen förbättras. Befintliga industrispår för tåg mellan hamnen och stambanan rustas upp. Även Hamnledens byggande är väsentlig för att på ett smidigt sätt förbinda djuphamnen, hetvattencentralen och ev pelletsfabrik med E4 och därigenom minska behovet av tunga transporter genom centrala delar i Härnösand. Den allmänna farleden genom södra och norra sunden är mycket väsentlig för det båtburna friluftslivet och turismen. Den är även betydelsefull för stadens karaktär och för att behålla kontinuiteten i stadens historia. Nya broar över farleden bör därför kunna öppnas. Skeppsbrons kaj bör vara tillgänglig för fiskebåtar och passagerarfartyg av olika slag.

Allmänna vägar

Det allmänna vägnätet där Vägverket är väghållare framgår av karta 1:1. För E4 och länsväg 331 kan vägverket komma att hävda riksintresse (Se vidare avsnitt 9 om riksintressen). E4 går tvärs genom Härnösands stad. Det finns idag konflikter mellan buller och avgaser från E4 och befintliga bostäder, sjukhus och skolor. I vägverkets planer finns en alternativ sträckning av E4 med förbifart över Kittjärn och Norrstig i Ålandsbro. Ett av världens största broprojekt, där E4 planeras få en ny sträckning över Ångermanälven vid Veda -Nyadal, berör Härnösands kommun. Det södra brofästet ligger inom kommunen. Vägverket planerar också att bygga om vägskälet mellan E4 och Ramsåsvägen i Ålandsbro, för att förbättra trafiksäkerheten och framkomligheten. För länet avser man även att förbättra bärigheten på de flesta allmänna broar. I länets länstrafikanläggningsplan 1991-2000 planeras att statligt bidrag skall utbetalas till kommunens ombyggnad av Nybron inklusive signalreglering vid anslutningen mot Skeppsbron, samt till planerat resecentrum vid järnvägsstation.

Mål

Av de alternativ som föreligger på ny sträckning av E4 över Ångermanälven förordar kommunen, på de skäl som främst vägverket anfört, sträckningen över Veda - Nyadal. Vägverkets mål är att E4's nya sträckning över Ångermanälven skall vara genomförd senast 1998. Kommunen förordar även en förbifart förbi Härnösand. Förbifarten förbi Härnösand skall enl vägverket vara färdig senast år 2000. Väg nr 718 mellan Härnösand och Viksjö skall ha god bärighet för tunga transpor-

ter senast 1995, vilket innebär att bron över Gussjöån vid Uland skall förbättras. Kommunen planerar att ombyggnaden av Nybron skall göras senast vid sekelskiftet.

Gång och cykelvägar

Gång och cykelvägarna i Härnösands stad framgår av karta 1:2. 1980 upprättades på uppdrag av planeringskommittén en trafikledsplan för Härnösands tätort. Den antogs ej av kommunfullmäktige. I planen visades bl a ett system för gång- och cykelvägnätet vilket legat till grund för utbyggnaden av gång- och cykelvägar inom centralorten. I markanvändningsplanen för tätorten har det planerade GC-nätet reviderats. 1980 års plan behandlade bl a inte GC-trafiken inom och genom centrum vilken är livlig framför allt från skolorna till fastlandet. Det har även sen 1980 öppnats nya möjligheter till strandpromenader. Det som är tydligt för gång och cykeltrafikanterna i Härnösand är att det allmänna gatunätet i stor utsträckning måste nyttjas för att komma fram. I centrum har särskilda fält av körbanan målats upp för cykeltrafiken. Detta kan göras i större utsträckning för att knyta samman gång- och cykelstråk, samt minska risken för konflikter mellan olika trafikslag. Se vidare karta 1:2.

Mål

För att Härnösand skall förstärka sina kvaliteter som den goda småstaden med ekologisk grundsyn skall det vara lätt att ta sig till fots och med cykel inom staden och till rekreationsområden i stadens omgivning. Utbyggnaden av cykelvägar bör intensifieras.

Kollektivtrafik

Mål

I kommunens målsättning för kollektivtrafiken (beslut i KS 1992 01 28) som tagits fram på länstrafikens begäran anges följande: Kollektivtrafiken är av grundläggande betydelse för en fortsatt positiv utveckling av kommunen. En satsning på kollektivtrafiken syftar till att få ett bättre resursutnyttjande, lägre energiförbrukning, ökad trafiksäkerhet, lägre samhällsekonomiska kostnader och förbättrad miljö. Kommuninnevärnarna skall erbjudas en attraktiv kollektivtrafik av hög standard varvid trafikutbudet skall vara anpassat efter marknadens behov. Kollektivtrafiken skall helst vara ett attraktivt alternativ till innevärnarnas alla behov av transporter, men kollektivtrafik för arbetspendling och skolskjutsar skall prioriteras. Kollektivtrafiken skall anpassas så att den är tillgänglig även för handikappade. Kollektivtrafiken skall utgöra en viktig del i den fysiska planeringen. Kollektivtrafiken skall i sig vara miljövänlig

samt bidra till miljömässiga förbättringar inom kommunen. Kollektivtrafiken skall finansieras genom avvägning av avgifts- och skattefinansiering, varvid avgiftsfinansieringen skall stimulera till ett ökat kollektivt resande och skattefinansieringen skall vara långsiktig. Kostnadstäckningsgraden bör förbättras till 50 %.

Busstrafik

Busstrafikens linjedragning på landsbygden framgår av nedanstående figur. Busstrafikens linjedragning inom tätorten framgår av karta 1 :2. En knutpunkt för regional och lokal busstrafik, järnvägstrafik och taxi planeras vid järnvägsstationen förutsatt att Härnösand får behålla järnvägstrafiken mot Stockholm. Busstationen på Kronholmen kommer då att läggas ned.

Mål

Alla bostadsområden och centrum bör betjänas av kollektivtrafik för att erbjuda alternativ till Privata bilresor. Nya bostadsområden bör anslutas till linjenätet.

Järnväg

Järnvägen - Sundsvall-Långsele (Ådalsbanan) är ett riksintresse (Se vidare avsnitt om riksintressen) Järnvägen tangerar Härnösands centrum. Tågtrafiken mellan Sundsvall och Långsele är för närvarande klassad som länstrafik, men länstrafikbolaget köper tjänster av SJ mellan Sundsvall och Härnösand. Detta innebär att Härnösand har direktförbindelse med tåg till Stockholm. Från Härnösand finns anslutande bussar mot Örnsköldsvik-Umeå och Kramfors-Sollefteå-Långsele. 1992 skall Länstrafikbolaget utvärdera denna trafikordning. Banverket planerar att bygga om sträckan Stockholm -Sundsvall, så att den kan trafikeras med snabbtåg som går ca 200 km/tim. Skall snabbtågen fortsätta till Härnösand behöver även denna bandel rätas. I detta perspektiv pågår en intressant utredning om en ny järnvägssträckning mellan Sundsvall och Umeå-Botniabanan. I utredningen deltar förutom SJ och Banverket näringslivsrepresentanter och kommunrepresentanter från berörda kommuner. Dessutom sitter representanter från länsstyrelsen och länsarbetsnämnden med i utredningen. Botniabanan är tänkt att trafikeras med snabbtåg och ges en relativt rak sträckning. Sträckningen framgår av karta 1:1. Även den planerade sträckningen av Botniabanan är av riksintresse. Botniabanegruppens kostnadsutredning presenterades hösten 1991 och visar att banan är samhällsekonomiskt lönsam. Banverket anser att Botniabanan, p g a sin samhällsnytta, bör behandlas som ett bland flera konkurrerande projekt i planeringsarbetet med stornätsplanen 1994-2003.

För godstrafik används idag stationerna Härnösand, Älandsbro och Veda. Kommunen äger hamnspår i Härnösand och industrispår i Älandsbro. Förhandlingar kring framtiden för godstrafiken i Veda station pågår för närvarande.

Mål

Snabbtåg mellan Stockholm och Härnösand skall med all kraft eftersträvas. Ådalsbanan bör överföras till stomnätet och upprustas för snabbtåg. Botniabanen är väsentlig för kommunen och hela regionen. Ett resecentrum för järnvägsresenärer, busstrafikanter och taxi i anslutning till järnvägsstationen i Härnösand planeras för närvarande av SJ och kommunen gemensamt. (Se även avsnitt om busstrafik).

Flyg

Sundsvalls-Härnösands flygplats Midlanda ligger i Timrå. E4s omläggning vid Deltavägen innebär att närheten till Midlanda har ökat. Idag tar det bara 25 min med bil från Härnösands centrum till flygplatsen. Flygplatsen har 1992 direkttrafik till Stockholm-Arlanda, Umeå-Skellefteå-Luleå, Västerås, Vasa, Göteborg, Trondheim och Helsingfors. I Transeks basutredning över flygtrafiken (feb 1991) diskuteras Midlandas möjligheter att avlasta flygtrafiken på Arlanda genom att fungera som ett andra nav i linjenätet. Dels skulle Midlanda kunna fungera som ett nav i Norrlandstrafiken, men vad som verkar mycket intressant är att Midlanda skulle kunna var startpunkt för olika direktlinjer. De nyöppnade linjerna mot Göteborg, Trondheim och Helsingfors är ett led i denna utveckling, liksom det direkta charterflyget mot Mallorca och Kanarieöarna.

Mål

Flyglinjer till platser, som man inte når på samma tid och motsvarande kostnad med det miljömässigt gynnsammare tåget, främjar kvaliteten för näringsliv och boende i Härnösand och bör uppmuntras.

Tele och radionät

Tele och radiomaster framgår av karta 1:1. Mellan de markerade länklinjerna får inga hinder uppföras. Runt masterna skall en bebyggelsefri zon med radien 150 m lämnas eftersom masterna kan bli nedisade och släppa isklumpar.

Mål

Televerkets utbyggnad av axesystemet bör påskyndas.

Teknisk försörjning

Vattenförsörjning och avloppshantering

I de områden som framgår av karta 2:1 har kommunen ledningar för vatten och avlopp. Det innebär att kommunen kan förse fastigheterna inom detta område med vatten och avlopp mot ersättning enligt fastställd VA-taxa. I övriga områden har den enskilde ansvar att ordna vatten - och avloppshantering på ett sådant sätt att miljön skonas. För avloppsanläggningar krävs tillstånd hos miljökontoret. Vattenförsörjningen till centralorten sker från ytvattentäkter i Öjesjön-Långsjön-Bondsjöns vattensystem. Vattnet renas i vattenverket på, Säbråvägen. Särskilt under höstarna har Härnösandsvattnet haft en mossliknande smak. Genom olika åtgärder på vattenverk och ledningsnät har vattenkvaliteten de senaste åren förbättrats. En utredning har påbörjats angående ytterligare möjligheter att förbättra dricksvattnets smak och lukt. Man studerar även möjligheterna till en alternativ vattenförsörjning för centralorten.

Avloppsreningsverket för Härnösand ligger vid Kattastrand. Anläggningen är inbyggd förutom luftningsbassänger. Om ny bebyggelse skall uppföras närmare avloppsreningsverket än vad som är byggt idag, måste reningsverket helt byggas in och förses med luktreducerande teknik. Det är relativt dyrt. Genom verkets attraktiva läge bör dock detta övervägas, för att minska skyddsavståndet kring reningsverket. Se vidare planförslaget "arbetsplatser av centrumkaraktär- utredningsområde Kattastrand". Avloppsreningsverket i Ramvik har otillräcklig rening och bör byggas om. Det finns även behov av att se över ett antal mindre reningsverk t ex det i Skjollsta. Verket har endast mekanisk rening och använder Gådeåns vattensystem som recipient. Detta vattensystem är riksintressant för naturvård och utgör samtidigt del av ytvattentäkt för Härnösands centralort. Avloppsnätet är generellt i behov av översyn. I vissa områden bräddar nätet över vid stor nederbörd. Avloppsutsläpp drabbar då bl a havsfjärdar med så stor tidigare utsläppsbelastning att livet i havet och på botten tydligt påverkas. (Se även avsnittet Vattenfrågor och ekologiskt känsliga områden).

Mål

Dricksvattnet i Härnösand skall bli bra. Utredningen för att förbättra vattnets lukt och smak bör slutföras och åtgärder vidtas. Kommunens avloppsreningsverk i Ramvik och Skjollsta som idag har ofullständig biologisk-kemisk rening bör byggas om. På sikt bör även reningsverken i Rö och Ramsås byggas om. Innan detta verkställts bör inga nya anslutningar ske till respektive verk. För att Härnösand skall leva upp till sitt mål att vara en kommun, där ekologisk grundsyn genomsyrar kom-

munens arbete bör utsläppen i de ekologiskt särskilt känsliga områdena minimeras. Dessa områden, Ålandsfjärden och norra och södra Sundet, är även centralt belägna och utnyttjas för rekreation. Avloppsledningsnäten i Härnösand, Ålandsbro bör därför i hög takt åtgärdas för att komma tillrätta med problemen med bräddning. Kunskapen om bräddningens omfattning generellt i kommunen bör förbättras.

Eldistribution

Av karta 2:1 framgår de elledningar, som har en spänning av 40 kV eller mer. Övriga högspända elledningar, dvs ledningar som har en spänning av 10 kV och som har en sammanlagd längd av ca 50 mil, redovisas ej. Kring kraftledningarna finns bestämmelser om byggnadsfria zoner enl NUTEKS starkströmsföreskrifter. Närmare information ges av byggnadsnämnden. Inom kommunen har tre företag tillstånd att distribuera elektricitet. Det är AB Härnösands Industriverk, Båkab energi (Viksjo) och Hemsö Elektriska (Hemsön).

Mål

För att hushålla med marken bör i första hand befintliga stråk för kraftledningarna utnyttjas vid eventuella behov av förändringar.

Fjärrvärme

AB Härnösands Industriverk försör tåtorten Härnösand och industriområdet på Saltvik med fjärrvärme. Huvudanläggningen, värmeverket på Murberget, kan eldas med olika typer av bränsle. Verket eldas bl a med torv och Industriverket och Härnösands kommun är några av delägarna i Kommunbränsle i Ådalen AB, vars verksamhet är produktion och försäljning av energitorv. Det finns ytterligare tre mindre produktionsanläggningar för fjärrvärme. Dessa är också av typen hetvattencentraler. De ligger på Saltvikshöjden, vid sjukhuset och vid Höskolan. 1991 påbörjades ett intressant projekt "Deponigas" där Industriverket planerar att i ledning föra över metangas från soptippen i Kullamark till hetvattencentralen på Saltvik. Det lokala fjärrvärmenätet på Saltvik kommer även att förbindas med centralortens nät. Förbränning av metangasen skulle värma vattnet. Anläggningen för att utvinna gasen på tippen planeras stå färdig i augusti 1992. Ledningen är tänkt att byggas under 1993. Man beräknar att få ut en energieffekt på 1 MW, vilket motsvarar uppvärmningen av ca 500 normala villor. Man beräknar också att förhållandena på soptippen ytterligare kommer att förbättras genom detta projekt. Bättre lukt, mindre risk för självantändning och större möjligheter att etablera växtlighet på äldre delar av tippen är några av de positiva effekter man kan förutse.

Mål

Kommunen avser att under 1992 ta fram en miljöanpassad energiplan. Kommunen vill stödja utbyggnaden av fjärrvärme och utnyttja lokala energikällor.

Areella näringar

Jordbruk

Jordbrukspolitiken har förändrats drastiskt senare år. Samhällets stöd till aktiva jordbrukare har minskat. Ändringar i jordförvärvslagen innebär att även andra, än de som avser att leva på jordbruket, har möjlighet att köpa bondgårdar. Sveriges närmande mot EG innebär stora ändringar i svensk livsmedelsproduktion. Djurskyddslagen gör också att många mindre jordbruk i våra trakter upphör med djurhållningen. De har inte medel och ork att investera i stall och ladugårdar på det sätt som krävs.

För att stimulera att landskapet hålls öppet och attraktivt för människorna som vistas där, finns numera möjlighet att få stöd till landskapsvård. För att dessa begränsade stödbidrag skall ge någon effekt är länsstyrelsen angelägen om att kommunerna i sin översiktsplanering prioriterar sådana områden där det är väsentligt att jordbruksmarken hålls öppen. En leende kulturbygd i kontrast mot de mörka skogarna och bergen är en kvalitet vi kan erbjuda människor i vår trakt. Högproduktiv jordbruksmark som av f.d. lantbruksnämnden klassificerats i klass 1 och 2 är inte längre den enda jordbruksmarken som är intressant. Betade marker och annan jordbruksmark har också stort värde ur landskapsvårdssynpunkt. I detta översiktsplanearbete har vi valt att prioritera områden med många natur- och kulturmiljöintressen av den typen att natur- och kulturvärdena skulle försvinna om landskapet omkring dem växte igen. Även områden där många människor vistas bör prioriteras för landskapsvårdande insatser. Områdena är Viksjö, Stigsjödalen, Häggdånger och övrigt öppet landskap kring tätorten - Solumsby, Gånsvik, Näs Bondsjön. Med hänsyn till Länsstyrelsens ängs och hagmarkinventering bör även begränsade områden i Högsjö och Säbrå socknar prioriteras för landskapsvårdande insatser. Samtliga områden framgår på karta 3. Att hålla landskapet öppet och erbjuda kommunens invånare en levande norrländsk kulturbygd kan inte baseras på statliga bidrag till landskapsvård. Förutsättningen är att markerna används för produktion.

Mål

Det öppna landskapet inom kommunen är av stort värde. Olika sätt att bibehålla kulturbygden - konventionellt jordbruk, odling av energigräs

(rörflen), grönsaker, bär, potatis, fårbeta, hästhagar etc - bör uppmuntras och stimuleras. T ex kan kommunen verka för att lokalt. KRAV-odlade grönsaker och potatis serveras vid kommunens olika skolor och vårdinrättningar.

Skogsbruk

Skogsbruket är en mycket betydelsefull näring inom kommunen. Kombinationen av jord och skogsbruk är den ekonomiska basen för många människor på landsbygden. Skogsbruket regleras av skogsvårdslagen och huvudansvaret för tillämpningen faller på markägaren. Skogsvårdsstyrelsen är regional tillsynsmyndighet. Skogsbruket är enligt naturresurslagen en näring av nationellt intresse och skogsmark av betydelse för skogsbruket ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan försvåra ett rationellt skogsbruk

I skogsvårdslagen 1§ anges: "Skogsmark med dess skog skall genom lämpligt utnyttjande av markens virkesproducerande förmåga skötas så att den varaktigt ger en hög och värdefull avkastning. Vid skötseln skall hänsyn tas till naturvårdens och andra allmänna intressen."

Då det gäller hänsyn till naturvård och andra intressen, regleras dessa i skogsvårdslagen 21 §. I skogsstyrelsens föreskrifter till 21 § skogsvårdslagen säger man: "Skogsbruk ska bedrivas med hänsyn till skogens betydelse för växter och djur, för vattenbalans och lokalklimat samt för friluftsliv och rekreation. Hänsyn ska tas till värdefull kulturmiljö och landskapsbild. Om oprövade brukningsmetoder aktualiseras, bör miljöeffekterna av dem klarlägas innan de tas i praktiskt bruk". "Intill bebyggelse och i områden som är av stor betydelse för vetenskaplig naturvård, friluftsliv, rekreation eller kulturmiljövård, ska särskild hänsyn tas utöver den som ska iakttas på annan skogsmark."

Många av de naturvårdobjekt som finns i kommunen ligger inom skogsmark (Se vidare avsnittet om naturvård). Även inom områden värdefulla för kulturmiljövård och friluftsliv kan särskild hänsyn behövas tas vid skogsbruksåtgärder (Se dessa avsnitt). Anser markägaren att kraven på hänsyn blir för långtgående och orsakar honom ekonomisk skada kan han kräva ersättning. I dessa fall kan det vara lämpligt att genom reservatbildning lösa ersättningsanspråken. Kommunen kan även bilda naturreservat om man begär rätten till det från länsstyrelsen. Kring centralorten äger Härnösands kommun en hel del skogsmark. Den skog som används flitigt för rekreation har klassats som miljöskog och där bedriver kommunen ett skogsbruk där man tar särskild hänsyn till friluftslivet.

Mål

I enlighet med kommunens ekologiska grundsyn bör skogsbruk inte ske på bekostnad av andra växt- och djurarter. Kommunen anser att naturvård ska betraktas som en naturlig del av allt brukande. En utarmning av florin och faunan är oacceptabel. Skogen är en omistlig tillgång för friluftsliv och rekreation. För all skogsmark som ligger i anslutning till kommunens miljöskog runt tätorten bör skogen skötas med höga krav på miljöhänsyn. Se även karta 6:2. På markanvändningskartan bör skogsmark med olika grad av skogsbrukshänsyn markeras.

Fiske

Fritidsfiske behandlas i avsnittet om friluftsliv.

Yrkesfisket har tidigare utgjort en viktig näring i kustområdet. Antalet licensierade fiskare var 1991 5 st inom kommunen. Därutöver finns några halvtidsfiskare. Under 1980-talet skedde en viss förnying av fiskarkåren och de flesta investerade i moderna båtar och redskap. Kustfisket sker framför allt med garn. Erfarenheter har visat att detta ger ett långsiktigt, uthålligt fiske eftersom det bara är fisk över en viss storlek som fastnar i garnen. Under 1987 och 1988 pågick ett omfattande torsktrålfiske utan begränsningar i norra Bottenhavet. Idag är torsken, som varit den ekonomiskt sett värdefullaste fisken, i stort sett slut. Intressanta försök med odling av torskyngel pågår, för att se om man genom utsättning av torsk kan bättra på bestånden. Lax fångas i fasta fällor. Strömning, sik och siklöja (löjrom) fångas i mindre omfattning. Fisk som odlas i kassar (vattenbruk) har varit en intressant utveckling inom fiskenäringen. På Senare år har dock många fiskkassar drabbats av sjukdomar, samtidigt som utbudet av odlad fisk varit större än efterfrågan. I kommunen finns sex tillståndsgivna kassodlingar varav tre fortfarande är aktiva.

Enligt fiskeristyrelsens beslut 1988 04 11 är trålfiskeområdet utanför kommunen, Ångermanälvens mynningsområde samt "landningshamnen" (Skeppsbron) i Härnösand av riksintresse för yrkesfisket. Ångermanälvens mynningsområde liksom de fåtaliga vattendrag som mynnar i havet i kommunen är mycket väsentliga för reproduktionen av lax och havsöring.

Mål

Det är positivt att fiske och vattenbruk utvecklas inom kommunen, inte minst för den lokala marknaden. Lokaliseringar av nya vattenbruk ska prövas mot vattenkvalitet och vattenomsättning samt störningar för fritidsbebyggelse, friluftsliv och andra bevarandebestånden. De få kvarva-

rande markområden som finns vid vatten i fiskehamnarna bör inte bebyggas annat än för yrkesfiskets behov. För att möjliggöra ett långsiktigt uthålligt fiske bör kommunen, med ekologisk grundsyn, verka för att garnfiske uppmuntras och att trålfiskets fångster begränsas.

Grus och bergtäkter

De grus och bergtäkter som finns inom kommunen framgår av karta 3. För att bedriva täkt fordras tillstånd av länsstyrelsen. De tillståndspliktiga materialen är sten, grus, sand, lera, torv eller andra jordarter som tas för annat ändamål än markägarens husbehov (§18 NVL). På länsstyrelsen är grusförekomsterna klassade i en tregradig skala på en grusinventeringskarta. Klass 1 är sådana grusförekomster som av olika skäl bör bevaras intakta. Klass 2 kan exploateras om stor hänsyn tas till landskapsbilden och starka skäl för exploatering föreligger. I områden som är klassade som 3 förekommer tidigare täktverksamhet och/eller de har ringa värde ur t ex landskapsbilda-, friluftslivs- eller bebyggelsesynpunkt. En grusförsörjningsplan för Sundsvalls, Timrås och Härnösands kommuner håller på att tas fram.

Mål

Inom kommunen finns mycket begränsade tillgångar av grus. För att hushålla med denna ändliga resurs bör man därför vara restriktiv mot öppnandet av nya täkter. Möjligheter till bergtäkter bör tillvaratas. I anslutning till befintliga eller planerade bebyggelseområden, inom intresseområden för naturvård och friluftsliv samt i områden som är väl synliga från bebyggelse, vägar och närrekreationsområden bör endast täktverksamhet som bedöms förbättra redan tidigare upptagna täkter tillåtas. Länsstyrelsens klassning av och riktlinjer för grusförekomster bör tillämpas. Grusförsörjningsplanen bör vara vägledande för framtida grus- och bergexploatering inom kommunen.

Naturvård

Naturvårdens intressen finns dokumenterade i en rad inventeringar som genomförts av främst länsstyrelsens naturvårdsenhet. Länsstyrelsen har sammanställt naturvårdsobjekt i Härnösands kommun i en särskild handling. Antalet objekt är 50 st men kommer att utökas med ängs- och hagmarker som har inventerats och sammanställts i en särskild publikation: Ängs- och hagmarker i Västernorrlands län Länsstyrelsen 1990:3. Ängs- och hagmarker är några av de mest hotade biotoperna och de gamla ängsblommorna är idag de mest hotade kärlväxterna i länet. I Härnösands kommun finns 38 st ängs och hagmarker som bedöms som värdefulla. De ligger inom de områden som

på markanvändningskartan har betecknats som jordbruksmark. Vissa områden ligger även i anslutning till markerade kulturmiljöintressen. Vissa naturvårdsobjekt är skyddade genom särskilda förordnanden enligt naturvårdslagen t ex naturreservat. Områdena som på karta 4 är skrafferade, har av naturvårdsverket klassats som riksintressanta för naturvården. Dessa områden skall enligt naturresurslagen skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada naturmiljön.

Redovisningen på underlagskarta 4:1 baseras på länsstyrelsens sammanställning av naturvårdsobjekt. Varje objekt har fått en kodsiffra. I koden NR 42 står N för naturvårdsobjekt, R för riksintresse och 42 är ett löpnummer. I tabell redovisas alla naturvårdsobjekt med beskrivning, klass och naturvårdskrav. Värdeklassningen är enligt följande:

- I Högsta skyddsvärde (objekt av riksintresse och vissa objekt av regionalt intresse).
- II Mycket högt skyddsvärde (objekt av regionalt intresse).
- III Högt skyddsvärde (objekt av lokalt intresse och vissa objekt av regionalt intresse).

I länsstyrelsens material finns ytterligare detalj uppgifter bl a en skyddsklassning för skogsbrukets hänsynstagande. Det redovisas inte här. Den intresserade hänvisas till byggnadsnämnden där ett fullständigt material finns att tillgå.

Mål

För att erbjuda kommande generationer del i naturens mångfald skall de naturvetenskapligt intressanta objekten så långt möjligt bevaras. Enligt naturvårdslagen råder strandskydd för land och vattenområdet intill 100 m från strandlinjen vid hav, sjöar och vattendrag. Strandskyddet syftar till att trygga tillgången för bad och friluftsliv åt allmänheten. Kommunen avser att tillämpa strandskyddet på samma sätt som under 1970- och 80-talen. Med tanke på den långa och litet exploaterade kusten i Norrlandslänet finns det exklusiva lägen där man skulle kunna släppa fram ny samlad bebyggelse t ex i "nyfiskelägen" för fritidsändamål. Härnösands kommun vill ha möjlighet att släppa fram ny samlad bebyggelse i strandnära lägen förutsatt att allmänhetens tillgång till stranden säkras genom allmänna strandpromenader och badplatser.

Kulturmiljövård

På uppdrag av planeringskommittén i Härnösands kommun utförde Läns museet - Murberget år 1980 en översiktlig kulturmiljöinventering i Härnösands kommuns landsbygdsdel. Härnön ingick inte i inventeringen. Museet föreslog i samråd med planeringskontoret ett trettiotal om-

råden (av totalt 170 inventerade byar) med sådana kulturhistoriska värden att de i kommunöversikten 1983 pekades ut som områden, där miljöerna inte fick förvanskas och där särskild hänsyn skulle tas till områdenas egenart. Kommunöversikten antogs av kommunfullmäktige 1983-06-09. Museet har med anledning av denna översiktsplan komplementerat med sju st kulturhistoriskt intressanta landsbygdsmiljöer på Härnön, samt ytterligare tre miljöer i Rö, på Hemsön och Barsviken.

I stadskärnan har museet på karta markerat ett stort antal miljöer med kulturhistoriska värden, vilka framgår av karta 5:2. Beskrivningen av miljöerna i stadskärnan föreligger till en del i blankettform och kommer att sammanställas på ett mer lättillgängligt sätt, om erforderliga medel anslås. Inventering av villaområdena i Härnösand saknas.

Förutom befintliga kulturhistoriskt värdefulla miljöer har kommunen Sveriges näst största friluftsmuseum, läns museet på Murberget. Riksantikvarieämbetet har klassat fyra områden, som är av riksintresse enl NRL:

- Centrala Härnösand och Murbergets friluftsmuseum-bebyggelse och gatunät
- Vägnön - fornlämningsområde
- Gustavsvik-Ramvik- torrdocka, verkstäder, jordbruksbyar och sågverksamhälle.
- Gådeå-by med kvarn

De kulturhistoriskt värdefulla områdena framgår av kartorna 5:1 och 5:2 och beskrivs kortfattat i tabellform. Se även avsnittet om riksintressen.

Mål

Kulturmiljövården skall vara en viktig del i kommunens strävan att skapa en god livsmiljö. De fina landsbygdsmiljöerna och stadsmiljön i Norrlands äldsta kulturstad är väsentliga byggstenar i begreppet "Den Goda Småstaden i en Levande Norrländsk Kulturbygd". Den befintliga miljön skall betraktas som en stor tillgång och vårdas. Underlag för kulturhistoriska bedömningar skall fortlöpande tas fram. T ex bör medel anslås till att komplettera och sammanställa inventeringen av stadskärnan på ett kortfattat och informativt sätt. Härnösands kommun avser att än mer utnyttja den tillgång man har i läns museet Murberget och verka för att museet blir en lättillgänglig och inspirerande källa till kunskap och förståelse för vår historia och miljö. Lärare, elever, turister och härnösandsbon i allmänhet bör utgöra målgrupp för museets utåtriktade verksamhet.

Friluftsliv

Närheten till en storslagen natur är en stor kvalité att vårda och ett väsentligt konkurrensmedel för att locka nya människor att bosätta sig i Härnösand. I Härnösand kan man direkt från bostaden promenera, jogga eller åka skidor ut i en fin natur. Dessutom kan man lätt nå iordninggjorda spår och stigar på alla berg runt stadskärnan Gådeåberget, Bondjöhöjden, Hälletorpsberget, Murberget, Högslätten, Fälleberget osv. På skidberget Vårdkasen kan man både åka slalom och turskidor på fina spår. På landsbygden finns elljusspår i Hälledal, Viksjö och Ålandsbro.

Havet och sjöarna är även stora tillgångar för båtliv, segling, bad och fiske. Smitingens havsbad med stor sandstrand och servering är en pärla 5 km från Härnösands centrum. I havet är allt fiske med rörliga redskap fritt. I många sjöar och vattendrag har fiskevårdsområden organiserats. Där möjliggör man genom fiskekortförsäljning ett fritidsfiske för allmänheten. Fritidsfiske lär vara en av de friluftaktiviteter som utövas av flest människor. Områden som är speciellt intressanta för friluftslivet- gästhamnar, badplatser, spårområden, campingplatser, fiskevårdsområden osv framgår av kartorna 6:1 och 6:2. Det finns inte något riksintressant friluftsområde inom kommunen.

Mål

Kommunen vill stödja marknadsföringen och utvecklingen av alla de friluftsmöjligheter som finns inom kommunen - vildmarkscamping, kanotleder, grottstigar, spårområden osv. Möjligheterna till fritidsfiske skall bevakas genom upprätthållandet av en god vattenkvalitet i kommunens sjöar och vattendrag. De fåtaliga strömmande vattendrag som finns i kommunen är betydelsefulla för reproduktion av havsöring. Därför skall utbyggnad av vattenkraft eller vattenföretag ej tillåtas. Kommunens sjöar och vattendrag skall reserveras för friluftsliv och rekreation. (Se även avsnittet om vattenfrågor). Från alla bostäder skall man även i fortsättningen lätt kunna ta sig ut i naturen via grönstråk. Vid förändringar som görs i kommunen skall intressena för friluftsliv och turism beaktas. T ex bör broarna i centrum vara öppningsbara så att farleden för segelbåtar kan bibehållas. Möjligheterna att gå, cykla och rida ut mot Gånsvik, Smitingen och Klubbergets naturreservat bör förbättras. Smitingen bör liksom idag i första hand utnyttjas för dagbesökare, eftersom parkeringsplatser och sandstrand under vackra dagar är helt utnyttjade. Skulle området utnyttjas som campingområde krävs stora investeringar i servicelokaler och husvagnsuppställningsplatser.

Totalförsvaret

Lagutrymmen

Totalförsvarets intressen har formellt givits en stark och framskjuten ställning i naturresurslagen och plan- och bygglagen. Regler om hänsynstagande till totalförsvarets intresse finns i NRL 2 kap 9 och 10 §§.

§ 9 "Mark- och vattenområden som har betydelse för totalförsvaret skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt motverka totalförsvarets intressen. Områden som är av riksintresse på grund av att de behövs för totalförsvarets anläggningar skall skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningarna"

Exempel på sådana åtgärder är enligt förarbetena till lagen "planering av bostadsbebyggelse inom bullerstörda områden vid övnings, skjut- eller flygfält."

I § 10 finns en regel som under vissa förutsättningar ger försvarsintresset företräde framför andra riksintressen vid intressekollision. Försvarsintresset måste här enligt uttalanden i försvarsutskottets utlåtande vara direkt knutet till operativa krav, beredskapskrav eller uthållighetskrav. Enbart fredsekonomiska krav ger därför inte företräde.

Totalförsvaret

Totalförsvaret indelas i planeringssammanhang i militärt försvar (försvarsmakten), och civilförsvar. Det civila försvaret är indelat i 23 funktioner. För varje funktion svarar funktionsansvariga myndigheter.

Försvarsmakten

Vid försvarsområdesmyndigheten skall den dokumentation som krävs för att bevaka försvarets intressen finnas samlad. Försvarsområdesbefälhavaren svarar för samordning och bevakning, men kan efter särskild överenskommelse överlåta information och samordning till enskilda militära myndigheter.

Norrlandskustens marinkommando (MKN)

MKN med bl a KA 5 bedriver inom Härnösands kommun en omfattande militär bevaknings- och utbildningsverksamhet. Inom kommunens gränser finns också fast grupperade förband, anläggningar mm, vilka omgärdas av olika skyddszoner. MKN utbildar för närvarande personal till fasta artilleriförband, markstridsförband, ledningsförband, luftvärnstroppar, granatkastartroppar, närförsvarsplutoner mm. I framtiden kan

en förändring av utbildningsomfånget ske. De olika typerna av utbildning kommer förmodligen att kvarstå fast kanske i reducerad omfattning och mera koncentrerad till amfibieförband.

Övnings och skjutfält

MKN's behov av övnings- och skjutfält utgörs av befintliga övningsfält och skjutplats på Härnön respektive skjutplats vid Skärsviken. Dessa är av riksintresse. Områdena spärras av vid skjutning. Vid konkurrens med annat riksintresse t ex fiske äger totalförsvarets intresse företräde.

Skyddszoner och skyddsområden

Vid försvarsanläggningar av riksintresse finns inre och yttre skyddszoner. I den yttre skyddszonen får ingen etablering ske som påtagligt kan motverka försvarsintresset eller påtagligt försvåra tillkomst eller utnyttjande av anläggning inom området. Den inre skyddszonen används endast i samband med de militära myndigheternas egen bedömning av tillståndsärenden och är av hemlig natur. Regeringen fastställer militära skyddsområden. Inom dessa områden är det förbjudet för utländska medborgare att vistas. Inom kommunen finns Hemsö militära skyddsområde. Se karta 6:1

Sekretess

Inom kommunen finns ett antal områden och verksamheter som av sekretessskäl inte kan redovisas i översiktsplanen. Vid plan- eller tillståndsärenden inom dessa områden sker samråd med försvarsområdesmyndigheten.

Mål

Kommunen vill aktivt verka för att MKN med KA 5 och kustbevakning ges möjligheter att utvecklas i kommunen.

Miljöstörande verksamheter

Härnösands kommun har relativt få miljöstörande verksamheter. Den största, enskilda miljöstörningen i kommunen är E4 genom Härnösands stad. Även Storgatans utfart mot E4 är hårt belastad av trafik Järnvägen utsätter också tätorten för buller av viss begränsad omfattning. Banverket har ett ansvar att minska järnvägens eventuella negativa miljöeffekter. Man har därför tagit fram en bullerpolicy och ett förslag till vibrationspolicy med högsta tillåtna riktvärden för olika typer av störningar vid bostäder. Vid nyplaneringsfall är dock de värden som länsstyrelsen tillämpar på naturvårdsverkets rekommendation lägre än

banverkets policy. I kommunen finns en enda, större processindustri-Utansjö Bruk, som tillverkar pappersmassa. Utsläppen i luft och vatten har på senare tid minskats, men miljöpåverkan är klart märkbar. Av karta 7:1 och 7:2 framgår vilka miljöstörande verksamheter typ soptippar, större industrier, skjutbanor etc som fanns i kommunen i december 1991. De avslutade avfallsupplagen har betydelse vid bedömningen av olika lokaliseringar på mark. I närheten kan grundvattnet vara påverkat av Soporna. Det kan även vara svårt att få många typer av växter att etablera sig på metanjäsande mark. Numera finns endast en soptipp för hushållsavfall i kommunen. Den ligger vid Kullamark i Älandsbro. I december 1991 gav länsstyrelsen förnyat tillstånd för Kullamarkstippen. Beslutet har överklagats. Miljökontoret bedömer att tippen har en bra lokalisering och att försöken med omhändertagande av lakvatten och metangas kommer att förbättra miljön kring tippen. Om målen för avfallshanteringen i kommunen uppfylls (se nedan), bedömer man att tippen kommer att räcka i mer än 35 år framåt i tiden. I översiktsplanen tar vi därför inte fram något alternativt läge för soptippen.

Sydost om Lungön (se karta 7:1) finns en avslutad militär ammunitionstipp. Det ligger en mängd skrot på botten varför området är belagt med fiskeförbud, framförallt med trålredskap.

Skjutverksamheten på KA 5 ger restriktioner för ny bebyggelse. Även skjutningar ut över havet förekommer, som i viss mån kan inskränka civil sjötrafik. Området som är bullerstört av skjutverksamhet och riskområden visas på karta 7:1. Inom detta område finns ett sportflygfält som i huvudsak används på helger. Avloppsreningsverken i Skjollsta, Brunne och Älandsbro belastar vattenkvaliteten i de riksintressanta vattenområdena - Gådeån och Ångermanälvens mynningsområde. Avloppsreningsverket på Kattastrand belastar S sundet, även om förhållandena förbättrats betydligt på senare tid. Framförallt luktar verket i sin närmaste omgivning. Det finns tekniska möjligheter att minska skyddsavståndet, med hänsyn till lukt och bakteriespridning, runt detta avloppsreningsverk. (se även avsnittet om teknisk försörjning).

En översiktlig bedömning av risken för radon i marken har gjorts av länsstyrelsen. En karta över detta finns hos byggnadsnämnden. I Härnösands kommun infor drar man till varje bygglov av ny byggnad en radonmätning, så att det är möjligt att bevaka att byggnaden utformas radonsäkert.

Mål

För att Härnösand skall leva upp till strategin att vara en kommun där ekologisk grundsyn tillämpas i praktiken, kommer ansträngningarna att skydda vår miljö vara stora. En riktigt god miljö är en kvalitet vi kan er-

bjuda Härnösandsbor och storstadsbor som vill flytta hit. Därför skall hälsorisker, som följd av luftföroreningar från trafik, industri och energi-anläggningar minskas. Vid år 2000 ska halterna av koloxid, kväveoxid, svaveldioxid, sot och andra partiklar underskrida de riktvärden som utarbetats av SNV. Utsläppen av koldioxid i kommunen skall inte öka. Utsläppen av cancerframkallande ämnen - framförallt från lösningsmedel och bilavgaser - bör minskas med 90%. Delmålet är en halvering till år 2005. Buller i tätorterna skall minska.

Kommunen förordar en omläggning av E4 så den läggs utanför centrala staden (se reservat karta 1:1) Även en omläggning av järnvägen enligt planeringen för Botniabanan förordas ur miljö och kvalitetssynpunkt. Tyngre industri på Härnön bör undvikas med tanke på transporterna genom stadskärnan.

För att stärka småstadens kvaliteter bör närhet mellan bostäder och "rena" arbetsplatser eftersträvas. Vid all lokalisering skall dock närheten till ev miljöstörande, befintliga verksamheter beaktas. T ex bör samlad bostadsbebyggelse inte lokaliseras inom det bullerstörda området vid KA 5.

Vad det gäller sophantering gäller målen i kommunens avfallsplan. Där anges bl a att kommunen skall arbeta för att minska avfallsmängderna, minska miljöfarligheten i soporna, minska transporterna av avfall och ta rätt på energiinnehållet i soporna. Avloppsreningsanläggningarna i Brunne och Skjollsta kan behöva åtgärdas med tanke på vattenkvaliteten i Gådeåns vattensystem (Se även avsnitt om teknisk försörjning, vattenfrågor och ekologi samt riksintressen).

Vattenfrågor och ekologiskt känsliga områden

Vattenfrågor

Vatten är en förutsättning för liv. Vattnets kretslopp gör att allt vatten hänger samman mer eller mindre. Luftföroreningar som tvättas ut av regnen hamnar på marken och inom varje sjös tillrinningsområde förs vatten och olika kemiska ämnen via vattendragen till sjöarna som rinner ut i havet. Hur livet påverkas av föroreningarna beror på koncentrationen och föroreningarnas giftighet. Regnen i västvärlden har genom förbränningen av fossila bränslen blivit svavelhaltiga och sura. Många organismer slås ut i en för sur miljö. Dessutom blir surt vatten aggressivt mot olika metaller t ex koppar och aluminium som frigörs i mark och vatten. För höga koncentrationer av sådana ämnen blir giftiga för djur och växter. Om marken är kalkhaltig har den en större förmåga att tåla sura regn genom att kalken buffrar syran. I Västernorrland och Härnösands kommun är marken i stort sett inte kalkhaltig

varför det biologiska livet i sjöarna är påverkat av försurningen i större delen av kommunen (se karta 8). I denna del är också nederbörden störst i kommunen - mer än 800 mm/år. Inom större delen av detta område är situationen så allvarlig att även fiskens reproduktionsförmåga påverkats. Ett trettiotal sjöar kalkas kontinuerligt för att upprätthålla livet i sjöarna samtidigt som stora ansträngningar görs regionalt och internationellt för att minska utsläppen av svavelhaltiga ämnen. För att erhålla en situation där sjöarnas egen motståndskraft mot försurning - alkaniteten - kan hålla det biologiska livet intakt krävs en nedskärning med mer än 50 % av dagens svavelnedfall. Även grundvattnet kan på sikt påverkas av försurningen även om man än så länge inte kunnat notera detta för kommunala eller andra djupa vattentakter. Frågan om dricksvatten och hushållsvatten samt avloppshantering beskrivs mera under avsnittet teknisk försörjning. Större vattentakter och avloppsreningsverk framgår således av karta 2.

Vid planering inom kustvattenområden har man nationellt och internationellt funnit att det är väsentligt att känna till förhållanden om biologi, vattenkvalitet, vattenomsättning och bottenodynamik. Kunskaperna om havsvattnet är dock begränsade. Det är bara utanför de största industrierna och tätorterna som direkta fortlöpande mätningar görs. I Härnösands kommun görs sådana mätningar i norra och södra sunden, i Älandsfjärden och utanför Utansjöfabriken. Här är bottenlivet rejält påverkat av utsläpp (se vidare nedanstående avsnitt om ekologiskt särskilt känsliga områden). Kustområdet norr om Åvikebukten kännetecknas av en hög brant kustlinje med stora havsdjup nära strandlinjen. Havets låga salthalt och de få grunda, näringsrika vikarna ger ett relativt artfattigt biologiskt liv. Några enstaka strömmande bäckar och åar förutom Ångermanälven mynnar i havet. Dessa har stor betydelse för reproduktionen av öring.

Havsvattnet i kommunen är framför allt påverkat av de stora vattenmassorna som förs ut via Ångermanälven. Kunskaperna om havsvattnet i Härnösands kommun är begränsade. Generellt i Bottenhavet har man dock konstaterat att syresättningen har förbättrats genom minskade direkta utsläpp från industri och hushåll. Samtidigt pågår en fortlöpande övergödning av Bottenhavet med kväve och fosforföreningar, vilket på sikt kan ge svårigheter för livet i havet. Vattenomsättningen påverkas av nordliga strömmar, vindar och topografi. Vattenomsättningen är god utom i vissa djupa vikar och fjärdar. Vissa data om bottenodynamiken i kustområdet finns på länsstyrelsens miljövrårdenhet. Uppgifterna är dock sådana, att man inte kan uttala sig heltäckande om förhållandena.

Ekologiskt känsliga områden i Härnösands kommun

I naturresurslagen sägs att:

3 § ” Mark- och vattenområden som är särskilt känsliga från ekologisk synpunkt skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön”

I diskussionerna mellan naturvårdsverket, länsstyrelser och kommuner om vilka kriterier som i planeringssammanhang är ändamålsenliga för att välja ut och beskriva ekologiskt känsliga områden har man kommit fram till tre olika typer av områden.

1. Områden med instabila produktionsförhållanden och ogynnsamma återväxtförutsättningar. Hit hör störda eller särskilt ömtåliga områden som vid ytterligare påverkan kan ge oåterkalleliga eller oacceptabla skador i ekosystemet
2. Områden som inrymmer växt- och djurarter som är utrotningshotade. I denna grupp ingår områden med akut hotade arter som löper risk att försvinna om inte hotfaktorerna snarast undanröjs. Hit hör även områden med sårbara växt och djurarter vars överlevnad är hotad på längre sikt. Även områden med sällsynta arter ingår i denna grupp, även om de inte är akut hotade eller sårbara.
3. Områden i övrigt som är särskilt ömtåliga och som samtidigt inrymmer särskilt ekologiska värden. I denna grupp ingår äldre kulturlandskap, rastplatser och häckningsplatser för fåglar, reproduktionsområden för fisk osv. Dessa biotoper innehåller ofta arter som är akut hotade, sårbara eller sällsynta. Med ett ökat skydd av biotoperna ökar också arternas överlevnadschanser.

På karta 8 visas ekologiskt känsliga områden i Härnösands kommun enligt länsstyrelsens bedömning. Dessa kan hänföras till den första typen av ekologiskt känsliga områden. I dessa områden markerade i havet, har man gjort recipientkontroller och funnit att bottenfaunan är påverkad och ekosystemet är labilt. Orsaken till detta är utsläpp av bakterier, gödningsämnen främst kväve och fosfor, giftiga ämnen och syretärande ämnen. Syretäring kan också orsakas av stimulerad växtproduktion genom övergödning. Då växterna förmultnar tar de syre i anspråk.

I norra och södra Sundet i Härnösand är det framförallt bräddning från avloppsnätet som gör att bottenlivet kan slås ut om ytterligare utsläpp tillförs. Bräddning sker då avloppsnätet blir belastat av stora regnmängder och de oseparatorade dagvatten- och avloppsledningarna blir

så fulla att avloppsvattnet rinner ut i havet istället för till reningsverket. Bräddningen iakttas framförallt vid de pumpstationer för spillvatten som finns vid Sälsten, norr och söder om Hamreliden på Skeppsbron, vid Badhuset, vid kv Bryggaren, i Djuphamnen, vid Haralds, vid Landstingets centralförvaltning, vid Tingshusparken, vid Sjukhuset, vid Klefbomsvägen och vid Gådeån.

I Älandsbrofjärden är det också bräddning och för stor belastning på avloppsreningsverket som orsakat stressen på ekosystemet. Reningsverket byggs om under 1992 och förbättras så att ytterligare 1000 personer kan anslutas till verket. Dessutom kommer föroreningar via Ramsåsån och Mjösjöbäcken till Älandsfjärden. Mjösjöbäcken är recipient för lakvattnet från soptippen. Lakvattenreningen förbättrades 1989 och försök pågår nu med att ytterligare förbättra reningen på platsen. Organismer, känsliga för föroreningar, finns representerade i Mjösjöbäcken, vilket visar att livet ej slagits ut i bäcken.

I Utansjö- Mörtsal är det bräddning men framför allt utsläppen från Utansjöfabriken som påverkar livet på havsbotten. Utanför Utansjöfabriken finns ett område där botten har varit helt död. Utsläpp av syreförbrukande ämnen bl a fibrer och giftiga ämnen sker från Utansjö. Under 1991 har man installerat ett torrt renseri som innebär att många giftiga ämnen i barkoljanfenoler, terpener m m som man tidigare släppte ut i vattnet numera används i den egna energiproduktionen. Det är även lönsamt att bättre ta reda på fiberråvaran, varför företaget själva forskar på teknik att minska utsläppen av fibrer i vattnet. Botten har under senare tid börjat återhämta sig och de ekologiskt känsliga områden har minskat.

Ekologiskt känsliga områden enligt de andra typerna av områden har inte särskilt pekats ut i Härnösands kommun. Det kan dock konstateras att de flesta naturvårdintressena, som är redovisade under avsnittet naturvård, har sådana kvalifikationer att de samtidigt kan kallas för ekologiskt särskilt känsliga miljöer.

Mål

All verksamhet bör följa naturens spelregler och ta hänsyn till de ekologiska sambanden. De ekologiskt särskilt känsliga områdena på karta 8 och naturvårdobjekten på karta 4:1 skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön. Kommunen välkomnar Utansjöfabrikens strävanden till mindre utsläpp och avser själva att i en hög takt åtgärda befintligt ledningsnät för att ta bort problemen med bräddning. Kommunen vill verka för att minska utsläppen av försurande ämnen och skall även minska sina egna utsläpp. Grunda vikar och utlopp av strömmande vattendrag, är av stor betydelse för fisk och fågellivet

och skall bevaras så att det biologiska livet gynnas. Utbyggnad av vattenkraft eller vattenföretag i de fåtaliga strömmande vattendrag som finns i kommunen skall ej tillåtas. Kommunens sjöar och vattendrag skall reserveras för friluftsliv och rekreation.

Riksintressen

Enligt naturresurslagens andra kapitel kan områden som har betydelse för följande allmänna intressen klassas som riksintressen:

- rennäring, yrkesfiske
- naturvård, friluftsliv, kulturmiljövård
- värdefulla ämnen och mineraler
- industrimark, anläggningar för energiproduktion, energidistribution, kommunikationer m m
- totalförsvaret

Ett riksintresse skall skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada intresset ifråga.

Av översiktsplanen skall det framgå hur kommunen avser att tillgodose riksintressena. Härnösands kommun berörs av riksintressen vad det gäller vägar, järnvägar, fiske, naturvård, kulturmiljövård och totalförsvaret. De centrala myndigheterna för dessa sektorer har på förslag från länsstyrelsen och kommunen preciserat vilka anspråk staten ställer på dessa områden. Områdena och dess kvaliteter framgår även under respektive sektor. I detta avsnitt sammanställs alla kända riksintressen inom kommunen. Se även karta 9. Rekommendationerna återfinns även i kapitel 3 under planförslag till användningen av mark och vatten med därtill knutna rekommendationer.

Vägar

E4 och väg 331

Rekommendation: Inom ett avstånd av 12 m från vågområde - 40 m längs E4 - skall prövning av bygglov och förhandsbesked ske med särskild hänsyn till trafiksäkerheten. Särskild hänsyn skall även tas till fri-siktstrianglarna på 75x75 m vid korsning mellan allmän väg och annan allmän väg, enskild väg som i större utsträckning används för allmän trafik eller järnväg (47 § väglagen).

Prövning av bygglov eller förhandsbesked intill vågområde skall även ske med särskild hänsyn till miljöstörningar samt till vägens bestånd, drift eller brukande (45 § väglagen).

Prövning av bygglov eller förhandsbesked görs efter samråd med vägverket.

Den planerade omläggningen av E4 med förbifart vid Härnösand och ny bro vid Veda-Nyadal

Rekommendation: Ny bebyggelse eller andra åtgärder som kan påverka möjligheterna att bygga ut den planerade vägen på avsett vis kommer normalt inte att tillåtas. Prövning av bygglov och förhandsbesked görs efter samråd med vägförvaltningen. För att reda ut ev konflikter mellan E4, Botniabana och befintlig bebyggelse kommer en fördjupad översiktsplan att upprättas för Högsjö Veda.

Järnväg

Nuvarande stambana mot Sundsvall och Långsele

Rekommendation: Nya bostäder bör normalt inte placeras närmare än 50 m från järnväg. Om nya bostäder planeras inom ett avstånd på 100 m från järnvägen skall en särskild bullerutredning visa att de maximala ljudnivåerna inomhus nattetid inte överskrider 45 dBA. Åtgärder som försämrar banans säkerhet eller funktion kommer inte att tillåtas. För ytterligare information hänvisas till banverkets bullerpolicy och banverkets förslag till vibrationspolicy som finns på byggnadsnämnden.

Den planerade Botniabanans sträckning genom kommunen

Rekommendation: Ny bebyggelse eller andra åtgärder som kan påverka möjligheterna att bygga ut Botniabana kommer normalt inte att tillåtas. Prövningen av bygglov eller förhandsbesked görs efter samråd med banverket. Botniabanans läge i vissa känsliga passager typ Härnösands tätort, Högsjö Hälledal bör närmare preciseras. För ytterligare information hänvisas till banverkets bullerpolicy och förslag till vibrationspolicy se ovan.

Fiske

Trålfiskeområdet utanför kommunen

Rekommendation: Åtgärder som försvårar eller omöjliggör fiske t ex tippning bör ej tillåtas. Erfarenheterna har visat att garnfiske ger förutsättningar för ett långsiktigt och mer uthålligt fiske än trålfiske. Trålfiske bör därför regleras.

Landningsplats för fisk i Härnösand

Rekommendation: Kajplatser för landning av fisk bör bibehållas i Härnösand.

Ångermanälvens mynningsområde

Rekommendation: Ökad belastning på vattenkvaliteten med avlopps- och industriutsläpp bör ej tillåtas.

Naturvård

NR 80 018 Härnökusten

Rekommendation: Ingen nybyggnation, terrängkörning eller täktverksamhet tillåts för reservatet gäller fastställd skötselplan.

NR 80 040 Gådeåns vattensystem

Rekommendation: Ån undantas från vattenföretag och ytterligare vattenuttag undvikas. Vid extremt lågvatten får kommunens vattenuttag anpassas så att nedre delen av ån ej torrläggs. En fortsatt god vattenkvalitet skall upprätthållas inom åns tillrinningsområde. Detta innebär även hänsynstagande vid sättet att bedriva jord och skogsbruk t ex skall läckage av gödningsämnen undvikas och skogsvårdslagens föreskrifter om naturvårdshänsyn tillämpas vid avverkningar kring sjöar och vattendrag. Skyddande skogsridåer längs vattendragen är t ex väsentligt att bevara. Smittorisk för kräftpest bör beaktas vid fiske och båt användning i området enl kungörelse i SFS. Utsläppen från reningsverken i Brunne och Skjollsta bör minimeras. Inplantering av främmande fiskarter bör ej heller tillåtas

NR 80 042 Ljustorpsån- Mjällån

Rekommendation: Åarna bör undantas från vidare vattenkraftsutbyggnad eller andra former av vattenföretag. En fortsatt god vattenkvalitet bör upprätthållas i åarnas tillrinningsområde. Detta innebär även hänsynstagande vid sättet att bedriva jord och skogsbruk t ex skall läckage av gödningsämnen undvikas och skogsvårdslagens föreskrifter om naturvårdshänsyn skall tillämpas noga vid avverkningar kring sjöar och vattendrag. Skyddande skogsridåer längs vattendragen är t ex väsentligt att bevara. Ytterligare täktverksamhet eller andra ingrepp i landskapsformer skall undvikas. De områden där skogsbruket avsevärt försvaras genom rekommendationerna bör avsättas som naturreservat för att ersätta markägarna

NR 80 205 Ångermanälven nedströms Sollefteå

Rekommendation: Ökad belastning på vattenkvaliteten med avlopps och industriutsläpp bör ej tillåtas. Bestånden av lax och öring får ej skattas så hårt att reproduktionen äventyras.

Kulturmiljövård

K 80 001 Centrala Härnösand

Rekommendation: Kulturhistoriskt värdefulla byggnader, gatunät och bebyggelsestruktur bör bevaras Särskilt skydd genom lagen om kulturminnen mm gäller inom en del av området.

K 80 002 Vägnön

Rekommendation: Enl lagen om kulturminnen m m får ingen utan tillstånd från länsstyrelsen förändra, skada eller borttaga fasta fornlämningar t ex kuströsen. Miljöerna bör vårdas i landskapet.

K 80 004 Gustavsvik- Ramvik

Rekommendation: Området bör skyddas genom områdesbestämmelser som höjer lovplikten. Vid ny- eller ombyggnader bör anpassning ske vad det gäller placering, volymer, material och färg. Till underlag för byggnadsnämndens bedömning bör särskilt skyddsvärda miljöer markeras i en kulturhistorisk inventering av området med rekommendationer. Man bör även informera berörda fastighetsägare om dessa rekommendationer.

K 80 006 Gådeå (miljö kring ån)

Rekommendation: Miljön med byggnader bör skyddas genom områdesbestämmelser. Dessa skall innehålla föreskrifter till vård och upprustning för kvarnanläggning, bostadshus, kraftstation och dammanläggning samt säkerställa tillgängligheten. Vårdplan och program för området bör upprättas. Kvarn bör restaureras snarast och samarbete krävs mellan kommun och länsstyrelse för att klara ut ägande, användning och finansiering. Vårdplan och program för området bör upprättas av länsantikvarien i samarbete med länsmuseet och kommunen.

Totalförsvar

Övnings och skjutplats på Härnön

Rekommendation: Delar av området avspärrat vid skjutning. Området är bullerpåverkat och ingen etablering får ske som påtagligt kan mot-

verka försvarsintresset eller påtagligt försvåra tillkomst eller utnyttjande av anläggning inom området.

Skjutning sker över havet och vilket periodvis innebär inskränkningar för den civila sjöfarten.

Skjutplats vid Skärsviken

Rekommendation: Delar av området avspärrat vid skjutning. Ingen etablering får ske som påtagligt kan motverka försvarsintresset eller påtagligt försvåra tillkomst eller utnyttjande av anläggning inom området. Skjutning sker över havet och vilket periodvis innebär inskränkningar för den civila sjöfarten. Härutöver finns riksintressen för totalförsvaret typ anläggningar, förråd osv som ej kan redovisas i översiktsplanen av sekretesskäl. Vid plan- och tillståndsärenden inom dessa områden sker samråd med försvarsområdesmyndigheten.

Kapitel 3 Planförslag

Grunddragen i användningen av mark och vatten

Utifrån den strategi som beskrevs i kapitel 1 och de sektorsmål som formulerats i kapitel 2 innehåller detta kapitel beskrivningen av förslaget till användningen av mark och vatten under perioden 1992 -2010. Vilka konsekvenser får målet att utveckla den Goda småstaden i en levande Norrländsk kulturbygd, för kommunens syn på användningen av mark och vatten?

Principstruktur

Grundidén i såväl utvecklingsstrategi som planförslag är att vidareutveckla den bebyggelse- och tätortstruktur som är karakteristisk för Härnösands kommun. Det innebär att en stadsutveckling bara sken Härnösands stad, och då med den Goda Småstaden som rättesnöre. Det innebär att en utveckling av tätortsbebyggelse utanför staden sker inom de redan etablerade orterna, och på ett sätt som tar vara på och vidareutvecklar varje orsts karaktär. På landsbygden utanför tätorterna och de mindre serviceorterna skall en glesare bebyggelse och verksamheter kunna utvecklas för att ta tillvara och förstärka de kvalitéer det innebär att bo och arbeta ute på landet.

Det innebär till exempel att bebyggelsen skall placeras och utformas så att den passar i kulturlandskapet.

Att nå en bra ekologisk balans mellan landsbygd och tätorter inom kommunen, där omlandet kan försörja staden med livsmedel, råvaror och energi och staden kan ge omlandet tillgång till ett brett utbud av service och arbete, är ett viktigt mål att sträva efter för att leva upp till idén att vara en ekologisk kommun.

Kommunen vill också skapa ett robust och skadetåligt samhälle genom att ta beredskapshänsyn i samhällsplaneringen. Tillämpningen av de ekologiska principerna är ett medel för att uppnå detta.

Principstrukturen för markanvändningen utanför staden blir då följande: (kartbild)

Tätorterna och deras roll i kommunen

Begreppet tätort innefattar här såväl de statistiska tätorterna som de övriga orter som har tätortskaraktär

Härnösands stad

Kommunens naturliga centralort och därmed given plats för de kom-mungemensamma funktioner som passar att ha inne i stan. Ur regional och nationell marknadsföringssynvinkel den viktigaste orten. Inom kommunen är Härnösands stad enda alternativet för den som vill bo i en stad.

Viksjö

Har förutsättningar att bli ett litet regionalt centrum för vildmarksliv, fri-luftsliv, skidsport mm med sitt läge i regionens "vildmarksområde". Genom väg 331 är det bara 5 mil från Sundsvall och 7 mil från Sollef-teå, via Stigsjö är det bara 3 mil från Härnösand, och över Finnmarken är det drygt 3 mil från Kramfors. Med en utflykts- och familjeprofил på rekreati-onsanläggningar och rätt utformade skulle Viksjö kunna bli ett besöksmål för hela regionen. Kanske skulle det gå att sälja attraktiva turistpaket till "vildmarken" till mellaneuropéer, det är idealiskt nära till flygplatsen. Med sitt läge relativt nära både Sundsvall och Härnösand kan man bo i Viksjö och jobba på annat håll, vilket kan ge ett visst ut-vecklingsunderlag för orten. Men största förutsättningarna för en ut-veckling måste vara en egen profil och egna produkter. Viksjö har re-dan idag karaktären av skogsby med lite vildmarkskänsla, inte olik by- ar i fjällen. För tillkommande bebyggelse och eventuell planläggning bör denna "Vildmarkskaraktär" förstärkas. Det är definitivt den enda tätorten i regionen som har denna karaktär. I Viksjö är det ett kommu-nalt intresse att ta initiativ till planläggning, utredningar och eventuellt infrastrukturinvesteringar. Detta för att inspirera och underlätta privata investeringar som gynnar kommunen. Här bör en särskild studie göras:

Hur skulle man kunna skapa rätt sorts rekreationsort med en framgångsrik profil, hur skulle den se ut, vilka investeringar skulle behövas, vilken marknad kan finnas både inom regionen och mer spännande inom Europa?

Utansjö

Utansjö är idag ett typiskt industrisamhälle med massafabrik nere vid Ångermanälvens strand och bostadsbebyggelse huvudsakligen ovanför E4 och Ådalsbanan. Mellan E4 och fabriken finns det äldre arbetarsamhället, som avvecklats på grund av närheten till fabriken. Det liknar idag ett övergivet ingenmansland. Villasamhället ovanför järnvägen ligger vackert vid Mörtsjöns strand, där även den gamla herrgården och ett brukskontor i en särpräglad arkitektur har placerats. I och med en ny dragning av E4 med Höga Kustenbron över Ångermanälven vid Utansjö skapas en kommunikationsknutpunkt mellan Veda och Utansjö. Bron som sådan och porten till Höga kusten kan ge ett visst underlag för diverse vägservice- och turistanläggningar. Dessa och kommunikationsläget i sig kan i sin tur ge intresse för andra verksamhetsetableringar, som i sin tur kan ge behov av bostäder och annan service. Mot denna bakgrund bör en beredskap byggas upp för att ta emot och även aktivt marknadsföra områdets kvalitéer. En studie av hur området kring brofästet kan utnyttjas har gjorts, men en mer fullständig profilering och marknadsstudie bör utarbetas. Det bör finnas en stark idé om vad området skall kunna bli för att en marknadsföring ska kunna bli framgångsrik.

Älandsbro

Är ett förortsamhälle till Härnösands stad. För den som vill bo eller verka i en liten ort med lokal service nära staden och intill E4 är Älandsbro, perfekt. Närheten till vattnet, kustområdet norr om Härnösand och golfbanan på Vagnön gör boende attraktivt både i tätorten och i kustbygden nordost om Älandsbro. Som samhälle bör Älandsbro ges en tydligare marin prägel. Det är den enda av de mindre tätorterna i kommunen som ligger alldeles intill en havsvik och det finns redan en marina med båtvarv i Ulvvik ett stycke öster om Älandsbro. Ytterligare bebyggelse bör utformas så att karaktären av det lilla samhället vid en havsvik stärks. Det vore värdefullt om ny bostadsbebyggelse i Älandsbro får en mer lokal prägel än villabebyggelse var som helst i landet. Älandsbro har även en naturlig funktion som serviceort i ett omland med jordbruk och gles bebyggelse. Sannolikt är den största boendekvalitén i denna del av kommunen möjligheten att hitta en tomt i kulturlandskapet och i direkt närhet till havet. Närheten till E4 både idag och efter en flyttning norr om tätorten samt närheten till Ådalsbanan gör Älandsbro intressant för industri- och handelsetableringar som

värdesätter ett bra kommunikationsläge. Dessa verksamheter bör helst vara sådana som av utrymmes- och trafikskäl inte passar inne i centrala Härnösand.

Brunne

I dalgången Säbrå-Gussjö fungerar Brunne som serviceort i jordbruksbygden med skola, butik och mer koncentrerad bebyggelse. Inriktningen för planläggning och byggande i hela dalgången bör vara att tillåta glesare bostadsbebyggelse som placeras på ett lämpligt sätt och som inte till sin utformning bryter mot kulturmiljön. Stads- eller förortsvillor ute på landet höjer knappast boendekvalitén, hus på landet bör istället ha en lantlig karaktär. Karaktären på eventuell nybebyggelse i Brunne bör vara Den täta byn på landet. Där skall man kunna bo med basservice på nära håll men ändå ute i kulturbygden. Det ska inte kännas som i en villastadsdel eller bostadsområde inne i stan utan vägar och tomter skall ha en naturlig organisk form och husen skall varieras till sin form. Standarden på vägarna kan vara enkel med den gamla kyrkbyn som ideal. Belysning kan också lösas mindre stadsmässigt. I denna tätort är kommunens intresse främst att tillgodose behovet av äldre bostäder samt att underlätta att service och serviceunderlag bibehålls. Däremot är det inte angeläget med kommunala initiativ och planer för att bygga ut bostäder och verksamheten själva tätorten. Initiativet ligger alltså i första hand på privata aktörer, och kommunen ställer sig positiv till utbyggnadsinitiativ som stämmer med översiktsplanens syn på ortens roll i kommunen. Det kan till exempel innebära att större flerbostadshusprojekt, större industrisatsningar mm som bättre hör hemma i staden kan ifrågasättas.

Hälledal

Hälledal har idag rollen som serviceort för Högsjö-Ramviksområdet, med låg- och mellanstadieskola, livsmedelsbutiker, post och serviceboende. Även om en utbyggnad skulle ske i Utansjö i anslutning till vägskalet mellan E4 och Riksväg 90 och Höga Kustenbron, är det rimligt att Hälledal får behålla sin roll som serviceort för det närmaste jordbruksområdet. Orten är en av flera småorter längs E4 och Ångermanälven i Ådalen. Sen gammalt är mönstret att man kan bo i en av orterna, arbeta i en annan och handla i en tredje. Det är alltså naturligt om denna struktur fortlever. Att koncentrera alla funktioner till endast en ort är inte realistiskt. Hälledals karaktär idag är ganska typisk för industri- och servicesamhällena i Ådalen. Det är en bebyggelseansamling längs landsvägen och intill den tidigare Ramvikssågen. Strukturen liknar närmast en äldre jordbruksby med oplanerad bebyggelse av olika slag längs vägarna. Denna karaktär finns det knappast anledning att ändra på. När E4-trafiken leds över Höga Kustenbron kan det möjligen

vara motiverat att se om det med planteringar går att minska genomfartsvägens breda gaturum genom Hälledal utan att därför minska trafiksäkerheten. I Hälledal är kommunens intresse främst att tillgodose behovet av äldreboende samt att underlätta att service och serviceunderlag bibehålls. Däremot är det inte angeläget med kommunala initiativ och planer för att bygga ut bostäder och verksamheter. Initiativet ligger alltså i första hand på privata aktörer, och kommunen ställer sig positiv till utbyggnadsinitiativ som stämmer med översiktsplanens syn på ortens roll i kommunen. Det kan till exempel innebära att större flerbostadshusprojekt, större industrisatsningar mm som bättre hör hemma i staden kan ifrågasättas. Ytterligare bebyggelse bör inpassas i den struktur som finns i Hälledal, dvs längs slingrande vägar. Stadsmässiga villaområden bör inte byggas eftersom det skulle förta ortens karaktär.

Mindre tätorter

Utöver de tätorter som behandlats i stycket ovan finns ett antal mindre tätorter eller byar med varierande grad av kommunal och annan service. Det gäller t.ex Antjärn, Häggdångers kyrkby, Gånsvik, Solumshamn, Byåker, Ramvik och Gustavsvik. Dessa småorter bör betraktas som stöddepunkter på landsbygden eller i bandet av industriorter i Ådalen. Den service kommunen är skyldig att ordna även på landsbygden kan lokaliseras antingen till en näraliggande större tätort eller till någon småort beroende på vilken lösning som är mest praktisk. Det innebär alltså inte att all service måste koncentreras till större orter. Med en samordning av olika kommunala verksamheter som barnomsorg, skola, äldreomsorg kan små enheter i några av småorterna mycket väl vara ett realistiskt alternativ. Däremot skulle en medveten satsning på planmässig utbyggnad av bostäder och verksamheter innebära att Härnösand utvecklar ytterligare halvstora tätorter utöver dem som finns idag. Detta skulle medföra en splittring av kommunens utvecklingsmöjligheter och därmed en försvagning av kommunens konkurrenskraft. Sammanfattningsvis är alltså kommunens inställning negativ till en tätortsutbyggnad i dessa småorter, men positiv till enstaka bostadshus och verksamheter som är knutna till dessa.

Landsbygden

Landsbygden utanför tätorterna skall främst fungera som verksamhetsområde för jord- och skogsbruk och för andra arealkrävande näringar som passar bättre utanför tätorterna. Landsbygden är också viktig som områden för friluftsliv för kommunens befolkning och besökare utifrån. Med den vackra natur och det fina kulturlandskap som finns inom Härnösands kommun är landsbygden också av stor betydelse som alternativ bostadsmiljö till tätortsboende.

Kustbygd och vildmark

Kusten och vildmarken är två av de stora resurserna för rekreation och friluftsliv för dem som bor i främst Härnösands stad. Möjligheter att bygga fritidshus och att med båt eller till fots söka upp orörda naturområden är bägge en väsentlig kvalité som gör Härnösand konkurrenskraftig gentemot Sydsverige. Det är därför av stort allmänt intresse att kustbygden kan utnyttjas på ett sätt där bägge dessa intressen kan tillgodoses. Även möjligheterna för turismen som näring i kust och vildmark, med sikte på en europeisk marknad, måste studeras. Detta kan vara en av de på sikt mer väsentliga exportprodukterna som kommunen kan skapa.

Grunddragen i användningen av mark och vatten

Detta avsnitt har delats upp på två delar, en kommunomfattande redovisning där Härnösands stad bara redovisas som tätort, och en mer detaljerad redovisning över Härnösands stad. De åtföljs av två markanvändningskartor för hela kommunen respektive Härnösands stad, Karta 10:1 och 10:2.

Del 1 Hela kommunen utanför Härnösands stad

Utgångspunkter

För att kort sammanfatta resonemangen i utvecklingstrategin och principstrukturen skall markanvändningen utanför Härnösands stad gynna en levande kulturbygd. Det innebär att

- Jordbruket skall vara den prioriterade markanvändningen inom nuvarande jordbruksområden. Bebyggelse skall anpassas till jordbrukets krav och kulturlandskapet.
- Bostadsbebyggelse i gles form är positiv för ett levande kulturlandskap och bör i första hand lokaliseras längs redan bebyggda stråk för att ha så nära till allmänna kommunikationer som möjligt.
- Tätorterna skall ges utvecklingsmöjligheter med bostäder och verksamheter inom ramen för varje Orts karaktär. Stadsmässig planlagd bebyggelse bör dock bara förekomma i Härnösands stad.
- Inga nya tätorter bör etableras, den befintliga tätortsstrukturen bör bibehållas.

- Skogsbrukets intressen skall vara prioriterat inom skogsområdena. inom de skogsområden som är värdefulla för friluftslivet är det väsentligt att skogsbruket tar stor hänsyn till friluftslivets intressen.
- Kustområdet är av stort värde för det rörliga friluftslivet. Där bör inga nya oexploaterade områden tas i anspråk om de inte ligger i direkt anslutning till tidigare bebyggelse. Skogsbruket skall inom dessa områden ta stor hänsyn till friluftslivets intressen.
- Natur- och kulturmiljövårdsområden som är av riksintresse och regionalt intresse skall bevaras och ges erforderliga skyddsbestämmelser. Områden av lokalt intresse skall också bevaras och ges skyddande rekommendationer. Det är ett viktigt allmänt intresse att bibehålla kulturlandskapets värden.
- Ekologiskt känsliga områden skall skyddas från skadande utsläpp.
- Vattnen i Ångermanälvens mynningsområde och inom trålfiskeområdet utanför kusten är av riksintresse för yrkesfisket och bör skyddas mot förstörande exploatering och utfiskning.

Konkurrerande intressen och planöverväganden

Utanför Härnösands stad finns inga allvarigare intressekonflikter mellan pågående markanvändning och nya anspråk som kräver ställningstagande i översiktsplanen. Den konkurrens mellan olika kända intressen som finns är följande:

Tätortsutveckling kontra jord- och skogsbruk

Den tätortsutveckling som kan bli aktuell under planperioden är dels kring Härnösands stad, i huvudsak åt sydväst i Frölandsdalen och åt nordväst från Saltvik. Den berör jordbruksintressen i Frölandsdalen och skogsbruksintressen och friluftslivsintressen i övriga områden. Se närmare avsnittet om Härnösands stad. I anslutning till övriga tätorter är det endast norr om Utansjö som en tätortsutveckling intill Höga Kustenbron innebär en konflikt med skogsbruket. I detta fall väger det allmänna intresset att utveckla verksamhetsområden intill E4 och bron tyngre än det lokala skogsbruksintresset. Frågan studeras mer i detalj i det pågående arbetet med en fördjupad översiktsplan.

Vägar och järnvägar kontra bebyggelse och jord- och skogsbruk

Den planerade nya sträckningen av E4 väster om Härnösands stad och söder om Höga kustenbron, samt själva bron innebär lokalt konflikter med jordbruk, skogsbruk och bostadsbebyggelse. Även den diskutera-

de nya sträckningen av Botniabanan innebär smärre konflikter med jord- och skogsbruksintressen. Dessa två projekt är av vitalt allmänt intresse för såväl kommunen som regionen och får inte hindras av lokala intressen. De eventuella lokala konflikter som kan uppstå, tas inte upp i översiktsplanen utan får lösas i respektive planeringsarbete.

Vattenkvalité kontra utsläpp

I vattenanvändningen finns en konflikt mellan behovet av recipienter för avloppsreningsverk och industri och vattenvård inom två ekologiskt känsliga områden, Älandsfjärden och Ångermanälven vid Utansjö. Mot bakgrund av kommunens strategiska ambition att vara en ekologiskt framsynt kommun är det väsentligt att reningsverks- och industriutsläpp inte sker så att vattenkvalitén och bottenliv försämras ytterligare.

Konkurrens i havet

I havet finns olika konkurrerande intressen. Det är yrkesfisket, försvarets intresse att använda en del av området som skjutområde, sjöfartens intressen och allmänhetens intresse att utnyttja havet för fritidsfiske, bad och båtliv. Kommunens inställning är att dessa intressen kan samsas utan konflikter och att det inte finns behov att reglera detta närmare i översiktsplanen. Endast yrkesfiskets, försvarets och miljövårdens intressen har redovisats i planen. Enligt Naturresurslagen 2 kap. 10 § har försvarsintressena dock företräde framför andra riksintressen. Med en långsiktig planering av nyttjandet, där parterna tar hänsyn till varandras verksamhet, kan eventuella problem med konkurrens nedbringas till ett minimum.

Natur- och kulturminnesvård kontra exploatering

De skyddsvärda riksintresseområdena för naturvård och kulturminnesvård som finns utanför Härnösands stad står inte i konflikt med några större exploateringsintressen. Inom Gustavsvik Ramvik behöver lämpliga skyddsbestämmelser för kulturmiljön utarbetas i en Fördjupad Översiktsplan. Eventuella konflikter med exploateringsintressen får också lösas inom denna plan. Röseområdet på Vägnön är redan skyddat genom fornminneslagen. Naturvårdsintressena vid Härnökusten står inte i konflikt med något annat intresse än skogsbruket och föreslås skyddat med förordnande som naturvårdsområde för de delar som inte redan är naturreservat. Naturvårdsintresset längs Ljustorpsån-Mjällån står i viss konflikt med intressen att driva skogsbruk, täktverksamhet och vattenreglering för kraftändamål. Det är dock inte fråga om några stora ingrepp i dessa intressen. Här är det dock av ett stort allmänt intresse att bibehålla naturvärdena, vilket gör att annan verksamhet skall bedrivas så att naturvårdsintressena inte skadas.

Förslag

Översiktsplanens föreslagna användning av mark och vatten framgår av Karta 10:1

För kommunen utanför Härnösands stad innebär Översiktsplanen inga egentliga förändringar av den pågående markanvändningen. Planen redovisar inom de flesta områden en fortsatt markanvändning precis som idag, men lägger ett antal rekommendationer om hur bebyggelse- och mindre exploateringsföretag skall hanteras. Planen visar också vilka skyddsintressen som finns och hur hänsyn till dessa skall ske. Allt detta syftar till att ta tillvara och utveckla de värden vi har inom kommunen.

Förändringsområden

Följande områden får en förändrad markanvändning:

Nya E4

Nya sträckningen av E4 från Kittjärn till Älandsbro i samband med ny förbifart väster om Härnösands stad, samt ny sträckning av E4 mellan Berge och Utansjö samt trafikapparaten kring Högakustenbron. Det område som berörs av vägbygge och eventuella bullerstörningar är ett c:a 200 meter brett område längs den markerade sträckningen på kartan. I anslutning till bron berörs ett större område som kommer att framgå av den fördjupade översiktsplanen för Utansjö - Ramvik.

Nya Botniabanan

Nya sträckningen av Botniabanan såväl söder som norr om Härnösands stad. Det område som berörs av bygge och eventuella bullerstörningar är ett c:a 150 meter brett område längs den nu översiktligt utredda sträckningen som markerats på plankartan. På flera sträckor är järnvägen tänkt att gå i tunnel.

Vägservice- och verksamhetsområden längs nya E4

I anslutning till de infarter mot Härnösands stad som blir från den nya E4- sträckningen är det intressant att närmare studera om något eller några av markområdena i anslutning till dessa avfarter är möjliga och lämpliga att utnyttja för vägserviceanläggningar och eller industriområden. Frågan om lämpligheten av en utbyggnad av ett Industriområde syd norr om Antjärn har diskuterats under planarbetet, men frågan behöver studeras i ett större sammanhang innan beslut om dess lämplighet kan fattas. Av denna anledning har tre utredningsområden lagts ut

längs den nya E4- sträckningen väster om Härnösands stad. Inom dessa områden kan efter utredning beslut komma att fattas om en ändrad markanvändning. Se vidare åtgärdsprogrammet punkt L4.

Utansjö - Höga Kustenbron

Tätortsutveckling mellan Utansjö och Högakustenbron i anslutning till den nya bron. Området kan komma att innehålla dels vägserviceanläggningar, dels verksamheter som har nytta av ett läge intill bron och anslutningen mellan E4 och Riksväg 90. Detta har studerats i det utvecklingsprogram för områden vid Höga Kustenbron som VBB arkitekter utarbetat på uppdrag av Kramfors och Härnösands kommuner och Länsstyrelsen. Närmare avgränsning och utformning av området kommer att studeras i det pågående arbetet med en fördjupad översiktsplan.

Framtida förändringsområden

Några områden som på längre sikt än planperioden är av strategiskt intresse att reservera för en förändrad markanvändning har inte lagts ut utanför Härnösands stad.

Bevarandeområden

I planen finns ett antal områden som berörs av olika bevarandeintressen, främst på grund av natur- och kulturmiljövårdsintressen. Inget har dock bedömts vara så hotat av förändring så att detta motiverat en markanvändning som huvudsakligen innebär bevarande. Istället har rekommendationer för byggande och exploatering formulerats i syfte att säkerställa bevarandet. För att skaffa en bättre kontroll över att byggandet sker enligt dessa ambitioner bör områdesbestämmelser som innebär en utökad bygglovplikt läggas ut för de områden som har naturvårds- kulturmiljövårds- eller friluftslivsintressen och där ett olämpligt byggande kan skada dessa intressen. De områden som berörs av bevarandeintressen finns markerade på plankartan och i respektive områdesbeskrivning finns en närmare beskrivning av bevarandeintresset och rekommendationer.

Områdesbeskrivningar med områdesanknutna rekommendationer

Kommunens yta har delats in i ett antal områden med olika grunddrag i mark- och vattenanvändningen. För dessa områden gäller nedanstående rekommendationer för beslut i olika plan- bygglov- och exploateringsfrågor. Det bör observeras att områdesindelningen är grov och rekommendationerna är generella.

Tätortsbebyggelse

Bebyggelse av tätortskaraktär inom dels de statistiska tätorterna, dels övriga serviceorter. Innehåller såväl bostäder som service och verksamheter av olika slag.

Generella rekommendationer: Vid förändringar och tillskott av bebyggelsen är det ett allmänt intresse att bebyggelsemiljön inte försämras och att ortens karaktär inte förändras. Denna karaktär bör definieras och lämpliga områden för ortens utveckling studeras i en fördjupad översiktsplan. Bygglovansökningar om förändringar eller nytillskott av bebyggelsen bör normalt prövas planmässigt i form av detaljplan. Vid prövning av exploateringsfrågor som kan beröra natur- och kulturmiljövårdens intressen skall de skyddshänsyn som föreskrivs för respektive område följas. Se vidare i kapitel 2 under respektive intresseredovisning.

Samlad bebyggelse utanför tätort

Områden som haren tätare bebyggelse, främst permanentbostäder, utan att det är fråga om en tätort. Det gäller fiskelägen och mindre husgrupper ute på landsbygden. Det är inte ett allmänt intresse att dessa skall utvecklas till egna tätorter, dvs med en egen, mer komplett, serviceförsörjning. Detta hindrar inte att mindre kompletteringar kan vara möjliga, de kan då kräva en planprövning där bebyggelsens karaktär är viktig att bevara. I vissa fall kan en utbyggnad vara mindre lämplig, se närmare under respektive områdesrekommendationer.

Generella rekommendationer: Vid förändringar av bebyggelsen är det ett allmänt intresse att bebyggelsemiljön inte försämras. Bygglovansökningar om förändringar eller nytillskott av bebyggelsen bör prövas planmässigt i form av detaljplan eller planutredning i samband med bygglovprövningen. Vid prövning av exploateringsfrågor som kan beröra natur- och kulturmiljövårdens intressen skall de skyddshänsyn som föreskrivs för respektive område följas. Se vidare i kapitel 2 under respektive intresseredovisning.

Jordbruk och gles bebyggelse

Områden med såväl jordbrukmark som gles bebyggelse i jordbrukslandskapet.

Generella rekommendationer: Jordbruket skall vara den prioriterade markanvändningen. Förändringar som innebär negativa följder för jordbruket skall undvikas.

Ny bostadsbebyggelse bör tillåtas om följande krav uppfylls:

1. Byggnaden lokaliseras så att den inte stör ett aktivt jordbruk i den närmaste omgivningen genom t.ex. att krav från boende senare väcks på åtgärder mot lukt och buller från jordbruket.
2. Byggnaden lokaliseras inom gångavstånd från allmänt trafikerad väg, helst inom 500 m. Allra helst i anslutning till allmän väg med bussförbindelse.
3. Byggnaden placeras och utformas på ett sätt som står i samklang med äldre byggnadstradition och som innebär ett tillskott i kulturmiljön. Det innebär t.ex. att nya byggnader bör placeras på icke odlad mark, gärna i höjdlägen eller i gränsområdet mellan jordbruksmark och skog. Gårdsbildningar mellan bostadshus och uthus bör eftersträvas. Byggnaderna bör ha vackra proportioner och trä som fasadmateriäl. Traditionella färger som äkta falurött eller ljusa oljefärger bör användas. Hustyper som för tanken till villaområden i tätort bör inte väljas.

Vid prövning av exploateringsfrågor som kan beröra natur- och kulturmiljövårdens intressen skall de skyddshänsyn som föreskrivs för respektive område följas. Se vidare i kapitel 2 under respektive intresse-redovisning.

Skogsbruk

Dessa områden, som idag i huvudsak består av skogs- och jordbruksmark och enstaka bostäder, bör bibehållas oförändrade. De är väsentliga för kommunen som friluftslivsområden och naturligtvis för skogsnäringen som råvarukällor. Ny bostadsbebyggelse för året-runt-bruk som innebär långa avstånd till annan bebyggelse, service och skolor bör inte uppmuntras. Sådan innebär problem för såväl de boende som kommunalt ansvariga för skola och äldreomsorg. Av hänsyn till det riksintrössanta området längs Mjällån är det viktigt att dikningsarbeten eller liknande inom skogen inte görs inom Mjällåns tillrinningsområde (merparten av kommunens nordvästra del) på sådant sätt att vattenkvalitén i ån äventyras.

Generella rekommendationer: Någon utveckling av bebyggelse inom dessa områden är inte av allmänt intresse. Enstaka fritidshus kan tillåtas, men knappast planlagda områden om inte starka motiv finns. Permanentbostäder inom dessa områden innebär vanligtvis långa avstånd till större vägar och allmänna kommunikationer och är därför inte av allmänt intresse att medverka till.

Vid prövning av exploateringsfrågor som kan beröra natur- och kulturmiljövårdens intressen skall de skyddshänsyn som föreskrivs för respektive område följas. Se vidare i kapitel 2 under respektive intresse-redovisning.

Skogsbruk med extra hänsynstagande till friluftsliv och naturvård

Den huvudsakliga markanvändningen är skogsbruk. Skogsvårdslagen föreskriver hänsyn till naturvårdens och friluftslivets intressen vid skogsavverkning. Inom vissa områden i kommunen är det dock extra viktigt att dessa regler efterlevs väl i praktiken. Därför har dessa områden utpekats i Översiktsplanen som en markering av att detta är ett allmänt intresse. Områdena är som regel skogsområden som är väl utnyttjade för skogsvandringar, skidturer, bär- och svampplockning samt för jakt och fiske.

Strömmande vatten som håller laxartad fisk fungerar som reproduktionsområden för såväl de strömmande vattnen som för sjöar inom vattensystemen. Det är därför av mycket stor vikt att skogsbruket bedrivs på ett sådant sätt att dessa strömmande vatten ej påverkas negativt. Skogsområdena väster om Viksjö, bl.a. Lögdö vildmark, har ett stort värde som rekreationsområde för hela regionens befolkning. Området berör flera kommuner, och samarbete genom länsstyrelsens försorg pågår om nyttjandet av området. Som resurs för att ge Viksjö en positiv utveckling är dessa områden av stort allmänt intresse. Skogsbrukets nyttjande av området för virkesförsörjning kan innebära att värdet för rekreation kan ökas eller minskas. Av denna anledning är det viktigt att ett samarbete mellan markägare och kommun! länsstyrelse etableras för att bägge dessa intressen skall kunna tillgodoses i möjligaste mån.

Generella rekommendationer: För att skydda områdenas värde som rekreationsområden är det ett allmänt intresse att sådan bebyggelse som upplevs som ett intrång i rekreationsvärdena inte kommer till. Särskilt viktigt är det att det inte byggs i större obebyggda områden, så att den vandrande upplever att en tidigare vildmarksmiljö förstörts. Bebyggelse eller anordningar som är till för att ge det rörliga friluftslivet service är undantag. Andra exploaterande företag som t.ex. torvbrytning, grus- eller bergstäckter eller vattenkraftsutbyggnad bör ej tillåtas om det inte kan visas att de inte skadar rekreationsintressena. För skogsbruket gäller att hänsynsreglerna i Skogsvårdslagens § 21 skall efterlevas särskilt väl. Dikningsföretag bör ej tillåtas inom Mjällåns nederbördsområde om inte åtgärder vidtas för att förhindra utsläpp av finpartikulärt material i strömmande vatten. Vid prövning av exploateringsfrågor som kan beröra natur- och kulturmiljövårdens intressen skall de skyddshän-

syn som föreskrivs för respektive område följas. Se vidare i kapitel 2 under respektive intresseredovisning.

Tätortsnära skogsbruk

Denna markanvändning innebär skogsbruk med ett stort mått av hänsynstagande till det tätortsnära friluftslivet, dvs skogspromenader, skidturer, bär- och svampplockning, utflykter för att uppleva vacker norrländsk skog. Det är av allmänt intresse att kunna erbjuda de boende i kommunens tätortsdelar lättillgänglig skogsmark för rekreation. Därför upplevs tillkommande bebyggelse och/eller anläggningar normalt som negativa inslag i dessa områden. Har man vant sig att promenera i ett skogsområde och uppleva årstidernas växlingar, och betraktar detta som en väsentlig livskvalité för boendet i Härnösand, är det inte roligt om det plötsligt öppnas ett grustag eller en bilskrot eller ens byggs ett fritidshus. Skogsbrukets behov av föryngring med slutavverkningar är inte automatiskt av ondo för naturupplevelsena. Det är dock väsentligt att inte alltför stora ytor ändras dramatiskt i närheten av bebyggelsen. Naturvårdsinriktade skogsbruksplaner bör upprättas i samråd mellan skogsägare och de natur- och friluftslivsvårdande myndigheterna för dessa områden.

Generella rekommendationer: Bebyggelse bör inte tillkomma i dessa områden mot bakgrund av att det är ett allmänt intresse att bevara områdena oförändrade som rekreationsområden. Om det kan klarläggas att tillkommande bebyggelse inte skadar rekreationsvärdena, t.ex. om det ligger i anslutning till äldre bebyggelse, kan undantag göras. Samråd bör i sådana fall alltid ske med friluftslivs- och naturvårdsansvarig förvaltning. Andra exploaterande företag som t.ex. torvbrytning, grus- eller bergstäckter eller liknande bör ej tillåtas om det inte kan visas att de inte skadar rekreationsintressena. För skogsbruket gäller att hänsynsreglerna i Skogsvårdslagens § 21 skall efterlevas särskilt väl. Vid prövning av exploateringsfrågor som kan beröra natur- och kulturmiljövårdens intressen skall de skyddshänsyn som föreskrivs för respektive område följas. Se vidare i kapitel 2 under respektive intresseredovisning.

Fritidsliv och skogsbruk

Denna markanvändning inrymmer sammanhängande områden med fritidsbebyggelse, anläggningar för bad, friluftsliv, båtliv med skog runt och mellan bebyggelsegrupperna. Inom bebyggelseområdena är fritidsbebyggelse den dominerande markanvändningen, utanför dessa är det skogsbruk. I området närmast bebyggelsen är det ett allmänt intresse att skogsbruket bedrivs med mindre slutavverkningsytor och med ett väl praktiskt utfört hänsynstagande till friluftslivet enligt skogsvårdslagen. Detta för att inte sänka kvalitén på människors in-vanda rekreationsmiljö.

Generella rekommendationer: Tillkommande bebyggelse bör vara fritidsbebyggelse och/eller anläggningar för fritidsliv och lokaliseras i anslutning till befintlig bebyggelse. Normalt bör planläggning ske, även för mindre kompletteringar, för att tillgodose berörda parterers intressen. Exploaterande företag som t.ex. torvbrytning, grus- eller bergstäkter eller liknande bör ej tillåtas om det inte kan visas att de inte skadar rekreationsintressena. För skogsbruket gäller att hänsynsreglerna i Skogsvårdslagens §21 skall efterlevas särskilt väl i anslutning till fritidsbebyggelsen. Vid prövning av exploateringsfrågor som kan beröra natur- och kulturmiljövårdens intressen skall de skyddshänsyn som föreskrivs för respektive område följas. Se vidare i kapitel 2 under respektive intresseredovisning.

Industriella anläggningar

Anläggningar av industriell karaktär utanför tätortsbebyggelse. Ar t.ex. större industrier, soptipp eller annat som påverkar omgivningen.

Generella rekommendationer: Prövning av om ny, ändrad eller utvidgad verksamhet är lämplig från störningssynpunkt skall normalt ske av kommunens miljö- och hälsoskyddsnämnd eller av staten om den faller under miljöskyddslagen eller naturresurslagen. Bebyggelse eller andra bygglovpliktiga anläggningar skall prövas genom detaljplan eller i samband med bygglovprövning.

Militärt övningsområde samt friluftsliv

För dessa områden gäller att den militära användningen kommer i första hand, men att området vid tider då övningar inte pågår, kan användas för friluftsliv.

Generella rekommendationer: Bebyggelse bör inte tillkomma i dessa områden mot bakgrund av att det är ett allmänt intresse att bevara områdena oförändrade som militära övningsområden samt som rekreationsområden. Andra exploaterande företag som t.ex. torvbrytning, grus- eller bergstäkter eller liknande bör ej tillåtas om det inte kan visas att de inte skadar de militära intressena eller rekreationsintressena. För skogsbruket gäller att hänsynsreglerna i Skogsvårdslagens §21 skall efterlevas särskilt väl. Vid prövning av exploateringsfrågor som kan beröra natur- och kulturmiljövårdens intressen skall de skyddshänsyn som föreskrivs för respektive område följas. Se vidare i kapitel 2 under respektive intresseredovisning.

Vattenområden

En nyhet i PBL är att även vattenområden skall hanteras i planeringen. I första hand är det frågan om att ge vägledning i senare avgöranden mellan eventuella konkurrerande intressen om nyttjande av vattenområden. I denna version av översiktsplanen har endast en grov redovisning gjorts av vilka allmänna intressen som finns beträffande hur olika vattenområden bör användas. Denna kan komma att detaljeras i olika fördjupade översiktsplaner framöver. De olika typerna av vattenanvändningar är normalt möjliga att förena utan konflikter. Till exempel måste yrkesfiskarens rättigheter att bedriva fiske med fasta redskap respekteras av den som badar eller åker båt. Endast i fall då yrkesfiskets redskap innebär allvarliga hinder för bad- och båtliv kan en reglering bli aktuell. Vidare kan förorenande utsläpp vara till men för såväl fiske som friluftsliv och i en prövning kan högre krav på rening ställas i ett vatten som prioriterar friluftsliv. De allmänna intressen som redovisas i denna plan kan då tjäna som vägledning i en sådan situation.

Vatten för militär övningskjutning

Vattenområde som i första hand är avsett för militär verksamhet. Vid tider då övning ej pågår är användningen avsett för yrkesfiske och friluftsliv. Sjöfartens användning av vattnet är prioriterad längs markerade farleder.

Generella rekommendationer: Vid prövning av verksamheter i eller vid vattnet skall det kunna visas att verksamheten inte innebär några väsentliga nackdelar för möjligheterna att utnyttja vattnet för den militära verksamheten.

Vatten för yrkesfiske, sjöfart och friluftsliv

Vattenanvändningen skall i första hand vara yrkesfiske, i andra hand turism, friluftsbåtliv och bad. I sista hand bör vattnet användas som recipient för utsläpp om inte detta inverkar menligt på övrig användning. Vid eventuella konflikter bör yrkesfiskets intressen väga tyngst. Sjöfartens användning av vattnet är prioriterad längs markerade farleder.

Generella rekommendationer: Vid prövning av verksamheter i eller vid vattnet skall det kunna visas att verksamheten inte innebär några väsentliga nackdelar för möjligheterna att utnyttja vattnet för i första hand yrkesfiske och i andra hand friluftsliv.

Vatten med starka natur- och miljövårdsintressen

Områden där vattnet är så belastat av förorenande utsläpp att det måste skyddas mot ytterligare utsläpp och kan kräva återställande.

Generella rekommendationer: Anläggningar i eller vid vattnet som kan försämra vattnets kvalitet eller förutsättningarna för växt- och djurliv skall inte tillåtas.

Rekommendationer som är knutna till skyddsintressen

Följande rekommendationer är knutna till de olika överlagrade skyddsintressen, främst riksintressena. De gäller alltså tillsammans med de områdesanknutna rekommendationerna.

Vägområde

Omfattar såväl befintliga vägar som planerade. På huvudvägnätet, dvs E4 och väg 331, kan Vägverket hävda riksintresse, vilket ger en stark ställning gentemot andra intressen. Närmare avgränsning av respektive vägs intresseområde kan göras i samråd med Vägverket vid planering eller bygglovprövning. Annars gäller generellt ett intresseområde på 50 meter på varje sida om vägen.

Rekommendationer, befintliga vägar: Inom ett avstånd av 12 meter från vägområde (40 meter längs E4) skall prövning av bygglov och förhandsbesked ske med särskild hänsyn till trafiksäkerheten, detta gäller även inom de s.k. frisktstriangelarna inom 75 meter från korsningar mellan allmänna vägar eller med järnväg, större utfarter etc. Hänsyn skall tas miljöstörningar och prövningen skall ske efter samråd med vägförvaltningen.

Rekommendationer planerade vägar: Ny bebyggelse eller andra åtgärder som kan begränsa möjligheterna att bygga ut den planerade vägen skall inte tillåtas. Prövning av bygglov och förhandsbesked skall ske efter samråd med vägförvaltningen.

Bestämmelser mm för byggande i anslutning till allmänna vägar

I Väglagen finns föreskrifter som berör byggande, skyltning, hinder mm intill allmänna vägar. Dessa är i korthet följande:

Utfart	Tillstånd krävs av Vägverket för anslutning av enskild körväg till allmän väg (§ 39). Gäller ej inom detaljplan.

- Vägområdet Byggnader eller annat som kan inverka på trafiksäkerheten eller ledningar får inte uppföras inom vågområde utan Vågverkets tillstånd. (§ 43,44)
- Byggnader Intill vågområde får inte olägliga byggnader, ljusanordningar mm uppföras utan Länsstyrelsens tillstånd (§ 45). Inom 12 meter från vågområde får inte byggnader mm uppföras utan tillstånd av Länsstyrelsen (§ 47). Området är utökat längs E4 till 40 m.
- Skyltar Inom 50 m från vågområde får inte skyltar eller andra reklamanordningar sättas upp utan Länsstyrelsens tillstånd (§ 46). Gäller inte inom detaljplan eller om det är skyltar på byggnader som upplyser om verksamhet i byggnaden.

För fullständiga upplysningar om gällande regler, kontakta byggnadsnämnden.

Järnväg

Omfattar såväl befintlig bansträckning som den planerade nya Botnia-banan, bägge är klassade som riksintresse. Skyddsintresset gäller generellt ett område på 50 meter på varje sida om spårmit. Avståndet kan minskas i samråd med Banverket i samband med planläggning eller bygglovprövning.

Rekommendationer: Bebyggelse eller andra anläggningar som kan störa eller störas av järnvägstrafiken bör ej tillkomma med mindre än att Banverket bedömer att järnvägstrafiken inte störs och att bebyggelsen eller anläggningen utförs så att störning från järnvägstrafiken avskärmas.

För bebyggelse och/eller andra anläggningar inom ett avstånd av 50 meter från järnvägen skall följande beaktas:

- Nya bebyggelselokaliseringar eller fastighetsbildning i sådant syfte skall prövas särskilt så att nyetableringar inte kan komma att störa eller störas av järnvägstrafiken. Med hänsyn till buller och/eller vibrationer kan även större avstånd erfordras till bebyggelse. Den som exploaterar inom sådant avstånd att bullerstörningar från järnvägen kan uppstå måste vara beredd att utföra och bekosta de åtgärder mot buller och/eller vibrationer som behövs.

- Industrietableringar bör ej ske så nära järnvägen att de kan störa järnvägstrafiken genom brand, explosioner eller annat.
- Banverket har av säkerhetsskäl som mål att på sikt bygga bort alla plankorsningar med järnvägens stomnät. Därför bör inte nya trafikalkalstrande verksamheter som nyttjar plankorsningar tillåtas om det kan försvåra att korsningen senare tas bort. Nya exploateringar förutsätter planskilda korsningar för såväl fordonstrafik som gång- och cykeltrafik. Planeringsarbete som berör järnväg skall alltid ske i samråd med Banverket och SJ.

Kulturmiljövård

De områden som markerats på plankartan som Kulturmiljövårdsintressen är de områden som redovisats i underlagsmaterialet. Om ett planerings-, bygglovs- eller annat exploateringsärende berör ett sådant område hänvisas för information om intressets art till underlagsmaterialet i kapitel 2. Det är av största vikt för kommunens arbete att ta tillvara och utveckla kulturlandskapets kvalitéer, att kulturmiljövårderna tillvaratas.

Rekommendationer: Vid prövning av ett ärende som kan beröra ett kulturmiljövårdsintresse skall samråd ske med Länsantikvarien eller kulturmiljövårdsansvarig inom den kommunala förvaltningen om det inte är uppenbart att kulturmiljövårdsintresset inte är hotat. Om riksintresse berörs krävs alltid samråd med och yttrande av Länsantikvarien innan beslut tas.

Naturvård

De områden som markerats på plankartan som Naturvårdsintressen är de områden som redovisats i underlagsmaterialet. Om ett planerings-, bygglovs- eller annat exploateringsärende berör ett sådant område hänvisas för information om intressets art till underlagsmaterialet kapitel 2. Det är av största vikt för kommunens arbete att ta tillvara och utveckla kulturlandskapets kvalitéer, att naturvårderna tillvaratas.

Rekommendationer: Vid prövning av ett ärende som kan beröra ett naturvårdsintresse skall samråd ske med Länsstyrelsens naturvårdsenhet eller naturvårdsansvarig inom den kommunala förvaltningen om det inte är uppenbart att naturvårdsintresset inte är hotat. Om riksintresse berörs krävs alltid samråd med och yttrande av Länsstyrelsens naturvårdsenhet innan beslut tas.

Friluftsliv

De områden som markerats på plankartan som Friluftslivsintressen är de områden som redovisats i underlagsmaterialet. Om ett planerings-, bygglovs- eller annat exploateringsärende berör ett sådant område hänvisas för information om intressets art till underlagsmaterialet i kapitel 2. Det är av största vikt för kommunens arbete att ta tillvara och utveckla kulturlandskapets kvalitéer, att värdena för friluftslivet tillvaratas.

Rekommendationer: Vid prövning av ett ärende som kan beröra ett friluftslivsintresse skall samråd ske med Länsstyrelsens naturvårdsenhet eller friluftslivsansvarig inom den kommunala förvaltningen om det inte är uppenbart att friluftslivsintresset inte är hotat.

Totalförsvaret

Inom kommunen finns flera mark- och vattenområden av betydande storlek, där totalförsvarets intressen påverkar allmänhetens användning av områdena. Inom Hemsö skyddsområde gäller i princip allmansrätten, utom för avspärrade militära anläggningar. Utländska medborgare äger dock inte tillträde till militära skyddsområden. (Se även karta 6:1)

Riksintressena för totalförsvaret har i regel företräde gentemot andra riksintressen. Dock tas möjligaste mån hänsyn till övriga intressenters önskemål.

Rekommendationer: Vid bygglovgivning eller andra exploateringsåtgärder som berör totalförsvarets intressen skall ärendena skickas på remiss till försvarsorganisationen.

Beredskapshänsyn i samhällsplaneringen

Att ta beredskapshänsyn i samhällsplaneringen innebär att man i fredstid påverkar samhällsutvecklingen i syfte att skapa ett samhälle med låg sårbarhet och låg känslighet för störningar samt en god omställningsförmåga och nödvändig uthållighet i kris och krig. Beredskapsspekter bör beaktas i ett tidigt skede då verksamheter planeras eller förändras för att skapa ett robust samhälle såväl i fred som i kris och krig. Räddningstjänsten har tagit fram ett kommunalt planeringsunderlag där man redovisar vissa riskobjekt i kommunen, t.ex. vägar där miljöfarligt gods transporteras eller verksamheter som är särskilt brandfarliga. Detta material finns tillgängligt på Plan- och byggkontoret och används som planeringsmaterial vid bygglovgivning och andra ställningstaganden. På länsstyrelsen har man även tagit fram en regional mål och riskanalys som redovisar sannolika risker och var de kan uppstå vid kriser och krig.

Rekommendationer: Vid bygglovgivning eller andra exploateringsåtgärder som berör riskområden eller riskobjekt skall ärendena skickas på remiss till räddningstjänsten och länsstyrelsens försvarsenhet.

Del 2 Härnösands stad

Grundläggande principer

Kommunens strategiska mål för Härnösands stad är, som beskrivits tidigare, att vidareutveckla Härnösand som den Goda Småstaden. Hur skall då markanvändningsplanen utformas för Härnösands stad för att nå detta mål? Det kräver åtgärder inom två huvudområden, Karaktär och Struktur. När det gäller stadens karaktär är idén att vi med förändringar och tillskott dels förstärker Härnösands småstadskaraktär, dels utvecklar den stadsbyggnadskaraktär som är typisk för just Härnösand. Detta särskilt jämförelse med andra småstäder i Sverige. När det gäller stadens struktur är det viktigt att bibehålla och utveckla småstadens och särskilt Härnösands sammanhållna form med små avstånd och lättillgänglighet till centrum och skapa gröna stråk genom staden ut till omgivande vatten och skog.

Stadens Karaktär

Vad är det i Härnösand som är stadens typiska stadsbyggnadskaraktär? Vilka kvalitéer och brister finns idag i staden i förhållande till denna stadskaraktär och det strategiska målet att Utveckla den Goda småstaden? För att kunna svara på dessa frågor har en stadskaraktärsstudie och en stadskvalitéanalys genomförts.

Stadskaraktärsstudie

Arbetet har haft följande uppläggning:

- Översiktligt studium av Härnösands stadsbyggnadshistoria. Detta för att få ett grovt begrepp om hur olika delar vuxit fram, vilka epoker som varit betydelsefulla för stadens utveckling och hur olika planer påverkat stadsbyggandet.
- Inventering och avgränsning på karta av olika karaktärsområden baserat på plan- och bebyggelsekaraktärer, tidsepoker och användning.
- Beskrivning av varje områdes karaktärsdrag
- Sammanfattande utvärdering av Härnösands stadsbyggnadskaraktär.

Härnösands stadsbyggnadshistoria

Grundlades 1585

Staden grundlades 1585 under Johan III i syfte att från statens, den begynnande svenska stormaktens, sida kontrollera handeln i nedre Ådalen. Tanken var att staden, som på andra håll i landet, skulle vara centrum i en ekonomisk region och all handel skulle vara koncentrerad dit. Staten kunde då få kontroll över varuflödet och beskatta det. Härnösand hör därmed till de äldsta städerna i Norrland, bara Gävle och Hudiksvall är äldre. Platsen valdes intill den sjöled som troligen sedan lång tid gått från Ångermanälven söderut genom sundet mellan Härnön och fastlandet. Sannolikt var platsen en gammal bosättnings- och kultplats vilket antyds av bynamnet Hov och en del fornlämningar. Som marknadsplats finns Härnösands omnämnd på 1300-talet. Söder om stadens läge anses de tidigare olaga Korsmässomarknaderna hållits i september varje år. Härnöbornas överfart till fastlandet låg troligen där staden anlades. För färskvatten svarade en bäck som senare givit upphov till stadsdelen Östanbäcken namn. Borgerskapet fick ett antal privilegier, bl.a. rätten till fritt strömmingsfiske vid Härnön och Lungön, monopol på brädhandeln i Ångermanland och frihet från alla utskrivningar till krigsmakten. Man fick senare också förtur till handel med alla Ångermanlands exportvaror som kronan inte gjorde anspråk på och rättighet till handel med alla inrikes köpstäder.

Fiskelägesform

Under de första decennierna var intresset svagt att etablera sig, det var bönder och landsköpmän som befolkade staden. Ofta hade de kvar sina tidigare gårdar i byarna utanför, samtidigt som de uppförde gårdar i staden. Bebyggelsen började med några sjöbodar och fick sannolikt redan då en planform som delvis finns kvar än idag i Östanbäcken. Med gavlarna mot vattnet låg troligen ett antal sjöbodar, ladugårdar och uthusbyggnader, parallellt med stranden drogs sedan en gata med bebyggelsekvarter på ovasidan där landsköpmännens tomter delades av. I princip gäller här samma mönster som i andra norrländska fiskelägen och icke planlagda stadsbildningar som Sundsvall och Hudiksvall. Den tidigaste bebyggelsen låg sannolikt norr om Torget som fungerade som kombinerad landningplats, båtlänning och marknadsplats. Staden växte till mitten av 1600-talet till en befolkning på kring 300 personer fördelade på c:a 90 hushåll. Stadens centrum var då Torget som låg på samma plats som idag och från torget gick två parallella gator längs stranden norrut till Bondtorget. Den organiska planformen som följer stranden och terrängen har utvecklats även öster om backen, men bara med en gata parallellt med stranden.

Rutnätsplan av Tessin...

Under 1640- talet intresserade sig staten mycket för städernas planering och en rutnätsplan utarbetades för Härnösand, sannolikt av Nikodemus Tessin d.ä. Planen, som gjordes 1648 med tiden barockideal för ögonen, innebar att man struntade helt i den tidigare bebyggelsen. Bara torget och kyrkan inordnades till nöds i planen, som godkändes av drottning Kristina. De tomtstorlekar som visas i planens kvarter är ca 19x40 meter.

... genomfördes aldrig

Befolkningen värjde sig mot att behöva riva staden, men hotades med militär av landshövdingen vid flera tillfällen. Man lyckades dock med uppskov och förhållning undvika att genomföra planen. Det enda som i början av 1660-talet genomfördes var dragningen av nuvarande Storgatan upp till gymnasiet, då i utkanten av stadens bebyggelse. I övrigt "suspenderades gaturifningen till en lägligare tid".

Staden växer norrut

Under resten av 1600-talet växte staden norrut längs stranden, österut från Lilla Torget och på Mellanholmen. Öster om stadsområde gick sedan stadens grundande tullstaketet, som var en klar gräns mot jordbruksmarken. Via Mellanholmen hade en bro till fastlandet byggts.

Stadsbränder 1710, 1714, 1721

1710 brann större delen av staden, 1714 brann delar av staden vid två tillfällen och 1721 brände ryssarna ner hela staden. Efter den första branden upprättades ett planförslag för att reglera staden. Bredare gator skulle tas upp ner mot stranden istället för de smala gränderna och de tidigare huvudgatorna skulle rätas ut en del. Förslaget kom på grund av de påföljande bränderna inte att genomföras direkt men kom att präglade fortsatta förändringar under resten av 1700-talet och början av 1800-talet.

Staden fullbyggd, utvidgning krävs

1768 är staden fullbyggd, inga tomter finns för dem som önskar flytta in, och gatorna är trånga. På begäran av magistraten godkänner landshövdingen att några nya gator anläggs, de som idag är Norra Kyrkogatan, Nybrogatan mellan Storgatan och Brunnsbusgatan samt Trädgårdsgatan. På så sätt kunde också de tidigare kålgårdarna utnyttjas för nya tomter. I denna plan från 1768 föreslogs även en stadsträdgård för att öka Härnösandsbornas kunnande i odling och för att vara en

vacker plats för brunnsgästerna att promenera på. Brunnshuset verkar ha legat vid korsningen mellan nuvarande Brunnshusgatan och Nybrogatan. Stadsträdgården kom till 1768 och fick också krögeri i stadsträdgårdsbyggnaden. Läget tycks ha varit öster om kyrkan.

Största handelsstaden i norr efter Gävle

Handeln i staden växte stadigt under 1600-talet, vid 1600-talets mitt var Härnösand på andra plats som Norrlands handelsstad efter Gävle och med dubbelt så stora tullinkomster som Hudiksvall och Umeå och tre gånger så stor som Sundsvalls. Ekonomiskt hade stadens handel sjöfart och begynnande industri en blomstringstid under det sena 1700-talet efter det bottniska handelstvångets avskaffande 1765. Skeppsbyggeri hade förekommit i Härnösand sen 1600-talets början och bedrivits med privilegier på Kronholmen från 1648. Efter 1670 tycks dock verksamheten blivit mer sporadisk, ibland byggdes skepp även på Torget. 1783 blev åter Kronholmen stadens varv. Sjöfartens uppsving innebar att Härnösand blev länets främsta rederi- och handels stad med sågade bräder från vattensågar Ådalen som viktigaste exportvara. När industrialiseringen av Sundsvallsområdet inleddes 1798 med skeppsvarv och bjälkgrop i Wifstavarf, var det med initiativ och kapital från Härnösand genom Pehr Hellzén som varit delägare i flera vatten sågar som förstördes genom Magnus Huss misslyckade projekt med flottningsled i Ragunda 1796.

Rådhuset vid Torget

Stadens rådhus tycks från början ha legat vid Torget, det sannolikt första stod klart 1655. Efter stadsbränderna 1710, 1714 och 1721 byggdes ett nytt på samma plats 1725-27, det är detta som 1920 flyttades till Murberget där det ännu finns kvar. På dess plats vid torget byggdes 1925 Sundsvallsbankens kontor.

Residensstad 1646 och 1776

Kungamakten representerades vid tiden för Härnösands grundande av en fogde i varje landskap. Fogden över Ångermanland bodde i Bjärträ Kungsgård men flyttade med anledning av stadens grundande 1594 till Fågelsta som då kallades kungsgård. 1602 flyttade fogden till den ö som idag är Kronholmen. För att få bättre kontroll över fogdarna, vars främsta uppgift var att driva in skatter, inrättades 1620 ståthållare. Norrland och Österbotten blev tillsammans ett ståthållareskap. 1634 bildades ett norrländskt län med Hudiksvall som residensstad, men redan 1637 bröts Västerbotten och Lappland ur detta län och blev eget med Umeå som residensstad. Efter freden i Brömsebro 1645 då Jämt-

land och Härjedalen införlivades med Sverige bildades Härnösands län 1646 med Ångermanland, Medelpad och Jämtland.

Residenset 1791

Men redan 1654 slogs Härnösands län ihop med Hudiksvalls län och residenset flyttades till Gävle. Sen dröjde det till 1762 innan Västernorrlands län bröts ur, åter bestående av Ångermanland, Medelpad och Jämtland. Residensstad blev Sundsvall. 1776 lyckades några inflytelserika Härnösandsbor under ledning av borgmästaren Mattias Kiörning övertyga kung Gustaf [fl att flytta residenset till Härnösand, vilket skedde 1778. Efter detta beslut byggdes residenset vid Torget efter ritningar av Olof Tempelman 1785-91. Från början tänkte man sig ett enklare trähus, men landshövdingen själv tyckte att det borde byggas i sten. Det var inte utan problem att få Härnösands borgerskap att bidra till kostnaden, vilket var anledningen till att hela projektet tog så lång tid. Tempelmans gymnasieskola, idag rådhus.

Nytt skolhus 1791, idag rådhus

Härnösand har haft skola sen 1590-talet och en trivialskola inrättades 1640. Omkring 1650 inrättades ett gymnasium som fick en byggnad på 1650-talet Efter stadsbränderna, och några enklare byggnader efter den, byggdes ett nytt skolhus för gymnasiet och trivialskolan som även detta ritades av Tempelman och stod klart 1791. Ett lokalt byggmästarförslag hade förkastats i Stockholm, man ansåg att det borde ha ett mer modernt och prydligt utseende, varefter professor Tempelman kopplats in. Man antar att även Gustaf III, som 1784 återkommit från sin italienska resa, varit inspiratör till den nyklassicistiska stilen, som sedan kom att dominera svensk arkitektur i nästa hundra år.

Första kyrkan från 1593

Stadens första kyrka uppfördes 1593 på den nuvarande domkyrkans plats på den så kallade Kyrkbacken som en senmedeltida stenkyrka med brant tak och fristående klockstapel. Kyrkan utvidgades ordentligt 1638. Sin första kyrkoherde fick staden 1589, tidigare hade Härnön varit en del av Säbrå församling Inte bara länsindelningen utan även kyrkans organisation påverkades av freden i Brömsebro 1645. Uppsalastiftet blev för stort och svårhanterligt. Därför klövs stiftet och en superintendent inrättades i Härnösand 1647. Det var inget vanligt biskopssäte och kyrkan fick ännu inte status av domkyrka förrän 1772, men den administrativa innebörden var jämförbar med biskopssätets. En ytterligare utvidgning skedde under 1680-talet med en korsarm mot norr men med åren blev kyrkan alltmer trång för den växande befolkningen. 1721 brändes kyrkan liksom övriga staden av ryssarna men

byggdes upp under de närmast följande åren. 1765 byggdes en cirkelrund sakristia till av Daniel Hagman, men den ansågs inte vara till fördel för kyrkans exteriör.

Ny domkyrka klar 1846

Trångboddhet och visst missnöje med kyrkans utseende samt ett långtgående förfall gjorde att planer på en helt ny kyrka tog form under 1700-talets senare del. Bygget av både residens och skolbyggnad gjorde att kyrkobygget dröjde. Beslut fattades 1797, men sen dröjde det av olika skäl till 1835 då Carl XIV Johan besökte Härnösand och sade sig vara villig att bidra till reparation av kyrkan. Kyrkorådet ville dock bygga nytt och beslöt riva den gamla kyrkan. Den nuvarande nyklassicistiska domkyrkan uppfördes på i stort sett den tidigare kyrkans plats 1842-46 efter ritningar av Johan Adolf Hawerman.

Stadsplaner 1870 och 1872

Utvecklingen och utbyggnaden av Härnösand tycks ha varit betydligt lugnare under första hälften av 1800-talet. På Gustaf Ljunggrens karta från 1857 kan man se att det inte har hänt mycket sedan slutet av 1700-talet. Under den senare hälften av 1800-talet görs ett par stadsplaneändringar 1870 och 1872 som innebär att Nybrogatan breddas ner till vattnet och förlängs åt nordost, samt att en rutnätsplan läggs ut för hela Norrstaden ända ut till Sälsten. Även Kronholmen får nu sin rutnätsplan. Nu läggs Hamntorget och Hamntorgsparken fast i planen, det är det markanta parkstråk där nu Brännaskolan ligger. Vid Brunnsbusgatan byggs, sannolikt under 1870-talet, en ny skolbyggnad. Den inflytelserike Konsul Lidberg bygger sin villa i Nybrogatans fond under 1870-talet och är pådrivande vid S:t Petrilogens byggnad 1870-71. Lidbergs villa är nu Högskolans kansli.

Järnväg 1893

1893-94 byggs järnvägsstationen som fondbyggnad i Nybrogatans västra ände i samband med att banan Härnösand- Långsele invigs. Vid samma tid byggs Nybron som fullföljer det storstilade stråk som Nybrogatan utgör. Under det sena 1800-talets industriella uppsving och den blomstrande sågverksepoken längs norrlandskusten, kom Härnösand att passeras av Sundsvall som den stad som utvecklades snabbast i länet. Härnösands stadsbyggnadshistoria finns väl dokumenterad för tiden 1585 till 1800-talets mitt i Rolf Näslunds Studier i Härnösands bebyggelsehistoria, Läns museet Murberget, Härnösand 1980. Underlaget till detta avsnitt har huvudsakligen hämtats där. För tiden 1850 till idag finns veterligen ingen stadsbyggnadshistoria sammanställd. Av stadens bebyggelsekaraktär idag kan dock ett antal slutsatser dras,

men dessa är inte belagda med historiska studier, vilket i och för sig vore önskvärt. Dessa slutsatser och antaganden redovisas i nedanstående avsnitt.

Karaktärsområden

På Kartbilaga A har de olika stadskaraktärs områden redovisats som man idag kan utläsa av bebyggelse och planmönster.

1. Handels- fiskar- och hantverksstaden av 1600-talsmönster

Här finns två restpartier kvar av det stadsmönster som av allt att döma var det ursprungliga. Det är Östanbäcken i sydost och det är ett parti av Långgatan i norr. Här syns det typiska stadsplanemönster som var förhärskande i icke planlagda städer under 1500- och 1600-tal: Sjöbodar och uthus längs stranden med gavlarna mot vattnet, en gata parallellt med stranden och boningshus i kvarter ovanför denna gata. Bebyggelsen är, på grund av stadsbränderna i början av 1700-talet, som äldst från 1720-tal, merparten troligen från första hälften av 1800-talet med sentida inslag. Landhöjningen och kanske en uppgrundning och utfyllnader har gjort att den tidigare renodlade uppdelningen i sjöbodar och uthus vid vattnet luckrats upp. Brunnsledens byggande i slutet av 1960-talet innebar att de sjöbodar som då fanns en bit upp på stranden försvann och ersattes av sjöbodslignande garage ännu längre upp på land. Att denna typ av stadsbebyggelse finns bevarad är ganska ovanligt i så centrala lägen i de norrländska städerna. Det är av yttersta värde att miljöerna bibehålls och inte förvanskas. En bevarandeplan upprättades för stadsdelen i mitten av 1970-talet.

2. Institutionsstaden från 1700-1900-tal

Den stadstyp som tydligast dominerar Härnösand idag är de olika delar av staden som består av offentliga institutioner i en parkmiljö. Detta i tydlig kontrast till den slutna kvartersstaden. Den har i centrala Härnösand sitt markanta ursprung i de stuga nyklassicistiska byggnaderna Rådhuset, ursprungligen gymnasium, domkyrkan och i viss mån residenset även om det ligger nere i den täta staden. Alla är tillkomna under en nyklassisk epok i svensk arkitektur, och de är byggnader av riksklass. Omgivningen är också parkdominerad, byggnaderna ligger en bit in på tomterna, ofta med en förgård mot gatan. Den ursprungliga planen är upprättad och senare konsekvent fullföljd i en barockanda med tydliga axlar och fondbyggnader som idag syns mycket väl i Nybrogatan, Trädgårdsgatan, Norra och Västra kyrkogatorna och i Stadsparken. Utanför centrum finns andra delar av institutionsstaden, Gådeå. sjukhus med fängelset och nuvarande sjukhuset. Bebyggelsen är något yngre, från gissningsvis 1860-tal och fram till idag. Även Vår-

staområdet med bebyggelse från 1890-tal till 1970-tal hör till denna stadskaraktär, liksom skolområdena i Norrstan. Det märkliga är att ett genomgående karaktärsdrag för alla dessa områden är en tydlig klassisk form i såväl byggnader som planelement.

3. Den sena 1800-talsträstad

Efter 1870 års rutnätsplan bebyggdes de södra delarna av Norrstan med den typ av trästadsbebyggelse som var standard i de svenska städerna under 1800-talet, tvåvånings timmerhus klädda med träpanel och ofta målade i ljusa färger med breda hörnomfattningar, sockelansvisningar och ibland pilastermotiv i fasaderna. Allt fortfarande i 1800-talets klassiska anda. Byggnaderna låg regelmässigt i gatulinjen, men kvarteren var inte alltid slutna med byggnader. Gränsen mellan tomt och gata var dock alltid tydlig med plank eller staket. Idag finns bara ett par kvarter längs Norra Kyrkogatan kvar av denna så vanliga stadsbebyggelse, resten har rivits under 1950- och 60-talen. Denna del av staden lär på 1800-talet ha haft en lite mer burgen befolkning än i de äldre delarna, sjökaptener och mer förmögna köpmän lär ha bott här. Kronholmen representerar också ett stycke rutnätsstad från det sena 1800-talet, men här är byggnaderna enklare, sannolikt har befolkningen bestått av sjömän och hantverkare. Idag är många byggnader förfallna, men grundkaraktären finns kvar. De brottstycken som är kvar förmedlar en mycket viktig bit i stadens utveckling och bör därför bevaras.

4. Rotudden

Rotuddenområdet låg strax utanför stadsgränsen fram till 1892, då det lär ha inkorporerats med staden. Området är byggt efter en rutnätsplan med smala gator och relativt små kvarter. Det förefaller vara planlagt efter inkorporeringen som ett område för enklare folk. Området är bebyggt med ganska små en- och tvåfamiljshus som oftast placerats i gatulinjen och med uthus rygg i rygg mot tomgränsen inne i kvarteret. Gränsen mot gatan är tydlig genom staket och häckar. Flertalet av husen tycks vara tillkomna under 1900-talets första årtionden och området påminner till sin karaktär om Sundsvallsområdets sågverkssamhället med arbetaregnahem, som t.ex. Fagervik och Essvik. Det idag intressanta med Rotudden är att det är en stadstyp som tål förändringar av hustyper och innehåll förvånansvärt väl utan att tappa sin egen karaktär. Den skarpa gränsen mellan tomter och gata och tomtstorlek och skala på husen är de viktigaste faktorerna som inte får rubbas om området skall behålla sin kvalitet.

5. Storstadskvarteren vid Nybrogatan och Skeppsbron

De centrala delarna av Härnösand tycks ha drabbats av åtminstone två moderniseringskampanjer efter att 1870 och 1872 års planer fastställdes. Den första verkar vara på 1890-talet och under de första årtiondena av 1900-talet, den andra inträffar under 1950- och 60-talen. Nybyggandet under decennierna kring sekelskiftet är väldigt tydligt längs Nybrogatan mellan Storgatan och Skeppsbron, och norrut längs Skeppsbron. Det är uppenbart att byggandet hänger samman med Nybrons tillkomst och Nybrogatans breddning. Har skönjer man en ambition hos de, förmodligen av trävaruaffärer förmögna byggherrarna, att bygga storstadsmässigt i samma anda som i Stockholm och i Sundsvall under samma tid. I enlighet med tidens arkitektoniska variationsrikedom och snabba stilutveckling hittar vi här byggnader i italiensk renässans, tyskinspirerad renässans, jugend och nationalromantik. Detta gör dessa kvarter till ett spännande parti riktig storstad, det skulle kunna vara på Östermalm i Stockholm. Visserligen stämmer detta inslag inte alls med Härnösands grundkaraktär av klassisk småstad, men får väl betraktas som undantaget som bekräftar regeln. I vilket fall representerar området en stadskvalité som är väl värd att värna och gärna utveckla inom detta begränsade område. Det nytillskott på södra sidan Nybrogatan som 1970-talet bidragit med som ersättning för ett av de få. sena 1800-talsträhus som staden då hade, får inte stå som någon förebild.

6. Nedre centrumkärnan

Den andra rivningskampanjen i centrala staden verkar ha igångsatts med en planändring för att slå ihop de gamla smala kvarter med magasin som låg längs kanalen, gissningsvis i början av 1950-talet. Sen har hus efter hus längs Storgatan rivits och ersatts med en relativt slätstruken 50-och 60-talsbebyggelse, bl.a. ett betongparkeringsdäck som närmaste granne till domkyrkan. Några hus är goda representanter för en fin 50-tals arkitektur, men huvudkaraktären är Stockholmsförortscentrum om än i liten skala. Denna karaktär stämmer inte heller nåt vidare med stadens grundkaraktär, men representerar dessvärre inte heller samma höga arkitektoniska och miljömässiga värden som 1890-talets kvarter. Det positiva är dock att 1950-talet faktiskt också representerar en klassicistisk präglad period inom arkitekturen till skillnad från 30- och 40-talets avslagna och 60- och 70-talens grova och brutala funktionalism.

7. Torget

Torget med sina karaktärsbyggnader, residenset från 1791, Landsstatshuset, nuvarande konsthallen, från c:a 1860 och Sundsvallsbanken byggnad från 1925 har i huvudsak kvar sin tidiga form. Trots att de

väsentliga byggnaderna kommer från tre olika århundraden är de olika uttryck för samma klassiska arkitektur. Både residenset och bankhuset har nio fönsteraxlar och en mittfronton på långsidan buren av fyra pilastrar respektive kolonner. Konsthallen har bara sju fönsteraxlar men likväl fyra pilastrar som bär upp ett frontonparti. Bankens arkitekt har naturligtvis sneglat på de övriga klassiska byggnaderna, men eftersom 20-talet var den kanske tydligast nyklassiska perioden inom svensk 1900-talsarkitektur, föll det sig säkert naturligt att markera ett släktskap. Hade denna byggnad uppförts tio år tidigare eller senare hade resultatet blivit ett helt annat. Även här har vi det märkliga förhållandet att det är just klassicismens perioder som dominerar torgets arkitektur.

8. Infartsrandbebyggelse

Längs landsvägsinfarterna till staden utanför stadsområdet växte i de flesta städer upp en randbebyggelse av brokigt slag. Utanför staden gällde inte byggnads- och hälsovårdsstadgorna från 1874, vilket var attraktivt för många hantverkare, köpmän och andra. I Härnösand kan man hitta ett par rester av sådan bebyggelse, dels vid Folkets park, dels vid södra infarten söder om Vårsta-området. Typiskt för denna stadskaraktär är en total brist på planläggning av gatunät och bebyggelse. Det har en viss charm, och ger naturligtvis ganska fria möjligheter vid framtida kompletteringar.

9. Villastadsdelar från 1890-tal till 1960-tal

Öster om den centrala, äldsta, staden på Härnön och närmast Nattviken på fastlandssidan finns ett band med större villabebyggelse, mestadels i trä och med flera lägenheter. Karakteristiskt för bebyggelsen är att byggnaderna är två- till två och en halv våningar, ligger indragna några meter på tomterna och att staket med eller utan häckar och träd-rader markerar gränsen mellan tomt och gata. Tidsmässigt kan man följa utbyggnaden som årsringar med sekelskiftesbebyggelsen närmast stadens centrum och 20-talshusen längre ut. Planerna är terränganpassade och mer kurvformade rutnätsplaner som alltid bildar kvarter. Detta planmönster håller i sig ända till 60-talet, då fingerformade planer med säckgator blir förhärskande. Arealmässigt är denna stadskaraktär helt dominerande i Härnösand. Under årtiondena mellan 1890 och 1950 förefaller denna typ av stadsbebyggelse stå för merparten av de nya bostäderna, vilket kan ses som en typisk småstadslösning. Man kan gärna kalla denna stadstyp för trädgårdsstad eftersom träd, grösytor och egna uppodlade trädgårdar är dominerande.

10. Hyreshusområden från 1940- och 50-talet

1940- och 50-talen verkar av bebyggelsen att döma varit en expansiv period förstaden. Härnösand visar upp flera prov på det nya öppna funktionalistiska stadsbyggnadsideal som nu kommer att ersätta det slutna stadskvarteret. Grundidén är en folkhemsideé att öppna de gamla kvarteren för att få sol och grönska till alla lägenheter, att gestalta större och friare gårdsrum utan några gränser mellan offentligt och privat. Områden som är typiska för denna karaktär är områdena på ömse sidor Hovsgatan och mot Södra Sundet samt hela Norrstan längs Brunnshusgatan. I det senare fallet tycks en tidigare villastad från sekelskiftet fått stryka på foten. Vidare finns Södra Brännan med ett fint tidstypiskt område med en antydning till stadsdelscentrum i ett högre punkthus. Vidare finns Gådeåstaden som både rymmer 50-tal och 60-tal och ett mindre område längs Tullportsgatan, troligen från 40-talet. Även Murbergsstaden är ett exempel på denna stadstyp. Kvalitéerna i denna typ av stad ligger främst i att byggnaderna oftast är omsorgsfullt utformade, gärna i puts eller tegel, att husgrupperingarna är genomtänkta för att skapa rum och ge utblickar, och att gårdarna, den gemensamma parken ofta är omsorgsfullt planterad även om idealet är öppenhet. För alla dessa områden är det viktigt att fasaderna inte plåtades eller förvanskas på annat sätt eftersom det drar ner hela områdets kvalitéer. De områden som får nya plåtfasader får ett tydligt slumuttryck efter några år, det finns det dessvärre gott om exempel på i många andra städer. Nya byggnader som kompletteringar bör ansluta till de äldre i form eller material utan att därför bli tråkiga kopior.

11. Bostadsområden från 1960- och 70-talet.

Miljonprogrammet, det starka samhällets storstilade projekt att bygga bort bostadsbristen med en miljon lägenheter på de tio åren mellan 1965 och 75, har satt några avtryck även i Härnösand, men ganska försynta sådana. Det rör sig egentligen om fem områden, Kullen, Lägeret, Gådeåberget, Stenhammar och Gånsviksdalen, de två första från 60-tal de andra från 70-talet. Den gemensamma karaktären på dessa områden är att de är relativt storskaliga, dvs det rör sig om ganska många likartade hus som upprepas tämligen monotont. Trafiksäkra lösningar med separerade gång- och cykelvägar, gångtunnlar och vägräcken, slänter och bortglömda restpartier av mark mellan är andra typiska drag från denna tid. Ofta är den yttre miljön med planteringar, små rumsbildningar mm torftig, vilket gör att området ser slitet ut efter några år istället för att bäddas in i lummig grönska. Denna stadskaraktär har väldigt lite med genuin småstad att göra, den representerar ett slags standardlösningar som med lite variationer sålts över hela landet utan att man brytt sig om var de hamnar. Det går knappast att radikalt ändra dessa områdets karaktär, det man kan göra är att se till att de

påverkar stadens helhetskaraktär så lite som möjligt. Därutöver är väl receptet att vidareutveckla deras fördelar och försöka minimera deras nackdelar inom ramen för den karaktär de representerar.

12. Villaområden från 1970- och 80-tal

De senaste villaområden och därmed de som ligger längst ut från centrum, har en något annan karaktär än äldre villastadsdelar. Gatusystemet har av ekonomiska och trafiksäkerhetsmässiga skäl gjorts som säckgator med vändplaner i enlighet med de trafiksäkerhetsnormer som utarbetades i slutet av 60-talet. Husen är nästan uteslutande kataloghus som bara hjälpligt valts och anpassats till de tomter och det läge som de skall byggas på. De placeras normalt 6 meter från gatan och 4,5 meter från tomtgräns mot granne och med garaget på husets ena sida, vilket medför att stora delar av tomten blir oanvändbar. Gränsen mot gatan är ofta diffus, staket anses numera socialt ovänligt och häckar tar många år på sig att bli gränsbildande. Det innebär att den del av tomten som ligger mot gatan sällan används eftersom de flesta anser sig obehagligt betittade där.

13. Äldre industriområden 1890-tal - 1920-tal

De äldre industriområden som finns kvar idag är främst området längst norrut i Norrstan med Tobaksbolaget Frans Suell Cigars, marinvarvet och ABB Truck. Här finns en karaktär av det sena 1800-talets och det tidiga 1900-talets industrimiljöer i form av karakteristiskt utformade byggnader i rött tegel. Särskilt Tobaksbolagets byggnad med sitt speciella torn med italiensk prägel, ritad av arkitekten Torben Grut för Strengbergs kring 1910, är en av stadens profilbyggnader. Av varvsverksamheten på Kronholmen finns inga spår, inte heller av Torsviks massafabrik som fram till slutet av 70-talet låg mitt i stan. I Kattastrandsområdet finns enstaka byggnader som påminner om äldre industriverksamheter, men områdets karaktär är mer yngre industriområde.

14. Yngre industriområden 1930 - 90-tal

Tillskillnad från äldre ofta ganska sammanhållna och karaktärsfasta industriområden kännetecknas de yngre, och främst de från 60-talet och framåt, av stora relativt glest utnyttjade ytor, enplansbyggnader i enkla material som plåt och betong och obefintlig omsorg om den fysiska miljön som planteringar etc. Mest dominant i Härnösand är Hagrafområdet vid Norra sundet, tillkommet för en tung processindustri under 1960-talet. Tillsammans med djuphamn och oljedepå samt fjärrvärmeverk är detta stadens tunga industriområde, och beläget mycket centralt. Övriga områden av denna karaktär är norra Kronholmen, Balders-

hage, Kattastrand och Saltvik. Bondsjö industriområde skiljer sig från dessa genom en tätare och mer vårdad bebyggelse och större handelsprägel. Generellt innebär skalan och graden av omsorg hos dessa områden att de snarare har en storstads- eller industrisamhälleskaraktär över sig än en småstadskaraktär.

15. Sommarvillor och stugor från 1890-talet och framåt

Utanför den äldre stadens gränser och i attraktiva strandlägen växte kring sekelskiftet upp ett antal sommarvillor som välbärgade stadsbor byggde åt sig. Denna rörelse fanns över hela landet med Stockholms skärgård som det tydligaste exemplet. I Härnösands närmaste omgivning finns tre områden som bär denna prägel. Det är Sälsten, Södra sundet och ett litet område mellan E4 och Södra sundet norr om Granudden.

Sammanfattande utvärdering av Härnösands stadskaraktär

Härnösand är en klassicistiskt präglad norrländsk småstad. Den har sin ursprungskaraktär av fiske- och handelsstad tydligt redovisad i Östanbäcken och Långgatan och i sin planform i centrala staden. Staden visar tydliga drag av lärdomsstad från klassiskt dominerande epoker genom de karaktärsbyggnader som skiljer sig från den ursprungliga stadstypen. Det är främst residenset och gamla gymnasiet, nu rådhuset, från 1791 och domkyrkan från 1846. Men även senare dominanta byggnader bidrar till stadens klassiska prägel, t.ex. s:t Petrilogen 1871, Landsstatshuset/ Konsthallen vid Torget 1860, Landgrensskolan, Nordbankens byggnad vid Torget 1925, Järnvägsstationen 1893, Sjöbefälsskolan 1964, Brännaskolan 1953, Landsarkivet 1918? Det intressanta är att Härnösand så konsekvent lyckats låta sig domineras av arkitektoniska och planmässiga epoker som är klassiskt dominerade. Sent 1700-tal, 1800-tal t. o. m 1880, 1920-tal och 1950-tal. Visst finns undantag, men grundkaraktären är ändå mycket tydlig. Till sin innehållsliga karaktär är Härnösand en villastad med grönska och lummighet. De stora hyreshusområdena i centrala lägen är få, och det största, Norrstaden, har en öppen villaliknande karaktär med mycket grönska. Tät stenstad saknas nästan helt.

Stadskvalitéanalyser

För att avgöra vilka kvalitéer och brister Härnösands stad som bebyggelsemiljö har i förhållande till den grundkaraktär staden har och i förhållande till stadskaraktären för varje delområde har en stadskvalitéanalys gjorts. Arbetet har gått till så att de områden som har en tydlig och konsekvent stadskaraktär utan större brister har redovisats som "gröna" områden på Kartbilaga B. Områden som har vissa brister och

är i behov av åtgärder har markerats som "gula", och områden med väsentliga brister i stadsmiljökvälitéer, där olika typer av åtgärder behövs, redovisas som "röda" områden. Det är viktigt att påpeka att denna värdering bara tar hänsyn till stadsbyggnadskvälitéer och inte lägger några andra aspekter på områdenas karaktär. Syftet är dessutom att åtgärda bristerna, inte att nedvärdera vissa delar av staden.

Gröna områden, stora stadsmiljökvälitéer

Större delen av Härnösands stad är gröna områden, dvs har stora stadsmiljökvälitéer. Det är fråga om karaktärsfulla och väldefinierade stadsdelar som inte har bortglömda gränzoner mellan sina olika delområden. Det är fråga om en färdig stadsmiljö som givetvis kan förbättras i ett antal detaljer, men som i grova drag är klar. Någon närmare beskrivning görs inte av dessa, den finns i föregående avsnitt.

Gula områden, vissa brister i stadsmiljön

Saltviks industriområde

Området är ett ganska typiskt industriområde i städers utkanter, men det är väsentligt för intrycket av Härnösand genom sitt läge vid E4. Bristerna består i att området har en lite rörig trafikstruktur och därmed svårt att hitta i, är glest utnyttjat och ser rätt ödsligt och bortglömt ut. Som de flesta industriområden från senare decennier saknas helt något bevis på miljöomsorg, någon markbehandling eller plantering finns inte alls. I skenet av Härnösands småstadskaraktär vore det önskvärt att även industriområdena gavs lite mer omsorg.

Norrhamnen

Hagrafs tidigare industriområde, djuphamnen och oljedepå med fjärrvärmeverket. Som ett storskaligt inslag i Härnösands småstadskaraktär påverkar området stadens karaktär i negativ riktning, både för sjöfarande som kommer norrifrån, för besökare till Murberget och för invånare och besökare i Norrstaden. Önskvärt vore att på något sätt bryta ner områdets storskalighet och tunga industriområdeskaraktär.

Sälsten

Marinvarvet och ABB:s fabriksområde har en karaktär och skala som stämmer bra med småstadens karaktär, men strandpartiet norr om fabriksområdet och hela vägen bort till campingplatsen utstrålar en oklarhet om sin framtid, som borde undanröjas.

Skeppsbron

Skeppsbrons ståtliga fasad med lite storstadsambitioner är en stor kvalité i Härnösand och viktig att förvalta väl. Skeppsbrons kaj borde mer tydligt fullfölja denna stadens finsida med en mer omsorgsfull utformning.

Kullen

Kullen är ett typiskt bostadsområde från miljonprogrammets dagar på 60-talet, men är för att vara ett sådant både relativt väl utformat och välhållet. Bristerna ligger främst i den ödsliga utemiljön i huvudsak mot Västra Ringvägen.

Tallbacken

Skogsområde med militärförråd. Är planlagt för bostadsbebyggelse, men även förråden borde flyttas till lämpligare ställe eftersom de knappast passar i denna bostadsmiljö.

Sjukhusområdet

Parkområdet mellan Gådeå Sjukhus och vattnet är en mycket stor kvalité, det fungerar som Härnösands stadspark. Själva Gådeå sjukhusbyggnad lider av ett visst förfall men är trots detta en mycket karaktärsfull byggnad som så långt till någonsin möjligt bör bevaras och få en ny användning. Även flera av de övriga byggnaderna är i behov av olika upprustningsåtgärder för att sjukhusområdet i helhet ska ge ett bra intryck.

Kattastrand

Industriområde med äldre och yngre byggnader och ett avloppsreningsverk. Med tanke på läget intill vattnet och att detta område är det man ser när man rör sig i parkområdena på Härnön, Mellanholmen och fastlandssidan, gör området ett skräpigt intryck. En parkremsa med promenadväg närmast vattnet och en vegetationsridå eller en prydlig fasad på området mot vattnet vore önskvärt. Backen ovanför upp Solumsvägen lider av en oklarhet om vad det skall vara för sorts område, park eller bebyggelse område.

Gånsviksvägen

Från Brännavägen och till stadens gräns mot öster är Gånsviksvägen huvudgatan och infarten till stan. Idag har den karaktär av landsväg med öppna diken och slyskog närmast när den borde vara mer utfor-

mad som huvudgata i stadsmiljö. Man bör uppleva gränsen mellan stad och omland tydligare även längs vägen.

Röda områden, väsentliga brister i stadsmiljön.

Förändringar är nödvändiga på sikt för att helhetskaraktären av småstad skall förstärkas.

E4 norr om Nattviken

Den nya genomfart för E4 som byggdes för något tiotal år sedan är ett kraftigt ingrepp med en trafikapparat av storstads- eller landsbygdska- raktär som inte alls passar i en småstadsmiljö. Även om en återgång till en skalmässigt rimligare huvudgata utan planskilda korsningar och stora slänter vore önskvärd, är detta knappast realistiskt ens när den nya förbifarten byggs. Men det trafikdike som E4 utgör borde ändå utformas så att resenären upplever att han har kommit in i en stad som lägger ner omsorg på sin miljö. I området ingår också det lilla köpcentrum som består av OBS, OK-macken och Priso, som inte visar upp några högre stadsmiljökvantiteter.

Norra Kronholmen och Bussterminalen

Områdets karaktär idag är i och för sig tydlig, det är ett industriområde med lager och handel mitt i stan. Tillsammans med resterna av det gamla Kronholmen och Bockholmen och de nyare kvarteren vid bussterminalen är dock helhetsbilden av Kronholmen splittrad. Med tanke på stadsdelens centrala läge är det en allvarlig brist att den saknar en klar form och karaktär.

Nedre centrum

Den nedre delen av centrumkärnan längs Storgatan och Västra Kyrkogatan präglas av en bebyggelse med låg arkitektonisk kvalitet med tanke på sitt läge. Den har mer karaktär av förortscentrum än småstadskärna. Med tanke på att det är av största vikt att höja attraktiviteten hos småstadens centrum krävs här radikala åtgärder.

Kv. Köpmannen

I den imponerande Skeppbrofasaden med vackra byggnader främst från åren kring sekelskiftet, är detta kvarter av låg kvalitet ur stadsmiljösynpunkt. Dess direkta koppling till Torget gör inte situationen bättre. Trist nog var de byggnader som stod här tidigare av betydligt större arkitektoniskt och stadsmiljömässigt värde.

Baldershage

Området längs Tullportsgatan och Västra Ringvägen inklusive Baldershage och området norr om Kullen lider av en rad brister. Gaturummet väster om Skarpskyttegatan växlar plötsligt karaktär från stadsgata till trafikled i förortsmiljö med stora slänter, vägräcken, en skog av stolpar och en ödslighet som för tankarna till Tensta eller Rinkeby. Den tipp som ligger mellan Kullenområdet och Baldershages industriområde och industriområdets fasad mot bostäderna är ett mindre vackert inslag i en småstadsmiljö. Slyskogen mellan Västra Ringvägen och järnvägen är ett odefinierat stadsparti.

Båtupplaget

Området nedanför Kiörningsskolan, som idag är båtuppläggningsplats är mitt i blickfånget från Kiörningsskolans markanta byggnad och är den första kontakt resenären på E4 får med Södra sundets vatten. För den som kommer söderifrån är detta den första kontakten med staden vid vattnet. Det naturliga i denna glugg vore en vacker parkmiljö.

Högslätten

När man kommer till stadens idrottsplats Högslätten, som ligger i ett karaktärsfast bostadsområde, förväntar man sig att se var områdets entré ligger. Idag är detta oklart och man möts av stora asfaltytor, till synes planlöst anlagda. Detta är en mindre, men väsentlig, brist i ett annars tydligt område.

Brännans centrum

Med sitt läge i korsningen mellan de två viktiga huvudgatorna i stadens östra del, ligger Brännans "centrum" på ett naturligt ställe. Det understryks också av det punkthus som ligger intill korsningen. Detta är det naturliga stadsdelscentrat med livsmedelsaffär, post och annan när-service. Denna funktion motiverar en betydligt bättre stadsmiljö än dagens stora asfaltytor med betonggrisar, skjul och avnötta gräsplättar mm. Trafiktekniskt verkar dessutom korsningen vara farligt otydlig.

Stenhammar

De allvarligaste bristerna i områdets stadsmiljö gäller nog att trafikordningarna, med alla slänter som blivit följderna av byggandet i denna starka lutning, så starkt dominerar helhetsmiljön. Den yttre miljön utanför bostadsområdets gårdar är helt försummad och delar av bebyggelsen saknar helt småstadens karaktär till skala och material. Även miljön kring Solumsvägen är bortglömd. På samma sätt som

längs Gånsviksvägen bör man uppleva att man har kommit in i stan när man passerat vägen upp till Vårdkasen.

Sammanfattning

Stadskvalitéerna är överlag väldigt stora, större delen av staden har en stark karaktär av småstad, och de avvikande inslagen är oftast väl infogade och tillför staden värden. Bristområdena är ganska få och flera är relativt lätta att åtgärda. Det är alltså möjligt att med måttliga insatser ganska snabbt visa tydliga resultat.

Planprinciper stadskaraktär som grund för markanvändning och rekommendationer

Slutsatsen av studien av stadskaraktär och stadskvalitéer blir två punkter:

- Alla förändringar och nytilskott i de delar av stadsmiljön som har en tydlig och färdig karaktär skall i första hand harmoniera med områdets karaktär, i andra hand bidra till att förstärka Härnösands karaktär av klassisk småstad.
- De bostadsområden som redovisats skall åtgärdas på ett sätt som förstärker Härnösands karaktär av klassisk småstad.

Utifrån utvecklingsstrategins resonemang bör under rubriken karaktär även två ytterligare punkter ligga till grund för markanvändning och rekommendationer:

- I allt byggande och detaljplanerande skall ekologiskt riktiga lösningar inom staden eller i samklang med stadens omland studeras och väljas i möjligaste mån.
- I allt byggande och planeringsarbete bör en vilja finnas att pröva nya, framsynta och framtidsinriktade lösningar, dock alltid inom ramen för en rimlig ekonomi.

Stadens struktur

För att genomföra idén om att vidareutveckla den klassiska småstaden är det två strukturella grundprinciper som bör styra planen:

1. Bibehåll den sammanhållna staden När Härnösand redan är en sammanhållen stad är det viktigt att ta vara på denna kvalité. Många av småstadens kvalitéer bygger på att avstånden är korta, att det går lätt att ta cykeln eller gå eller vid behov ta bilen in till centrum. Med Härnö-

sands Centrum menas området begränsat av Järnvägsstationen i väster, Kronholmen- Posten i norr, Länsstyrelsen i öster och Simhallen- Polisstationen i söder. Centrumkärnan eller cityområdet är området mellan Pumpbacksgatan i norr, Norra Kyrkogatan i öster och Östra Kanalen- Skeppsbron i söder och väster.

För att uppfylla denna grundprincip skall planen präglas av följande principer:

1.1 Öka centrums tillgänglighet från övriga delar av staden och höj dess attraktivitet genom att

- Staden har ett rationellt trafiknät.
- Det finns ett bekvämt gång- och cykeltrafiksystem från stadens yttre delar in till centrum.
- Det är bekvämt att nå centrumkärnan med buss.
- Det är lätt att angöra centrumkärnan och parkera med bil.
- Centrumkärnan får en miljö som lockar till besök, att nedre centrumkärnan rustas upp till en nationellt intressant nivå.

1.2 Lägg ny bostadsbebyggelse så nära centrum som möjligt, men undvik onödig trafik genom centrum över broarna.

- Planlägg för nya bostäder i första hand på fastlandssidan i balans med en utveckling av jobb på fastlandssidan och i Sundsvallsområdet.
- Planlägg för nya bostäder i andra hand på Härnön i balans med utvecklingen av arbetsplatser på Härnön.
- Utveckla den klassiska stadens blandning av bostäder och icke störande arbetsplatser.

1.3 Utveckla service och detaljhandel för stadens befolkning inom stadsområdet, inte utanför så att man måste ut från stan för att handla.

Dagligvaruhandel lokaliseras centralt i förhållande till bostadsstadsdelarna med följande lokaliserings"krav" uppfyllda:

- Placering i naturliga centralpunkter i stadsdelarna för att bidra till "stadsdelscentra".

- Skall ha bra bilkommunikationer både med närområden och övriga delar av stan eftersom man vanligen behöver bil för sina livsmedelsinköp
- Skall ha bra gång- och cykelkommunikationer till omgivande bostadsområden
- Skall ha bra möjlighet till kollektivtrafikförsörjning

Övrig detaljhandel bör ur lokaliseringssynvinkel betraktas olika om den är bilberoende, typ Hem, hus och fritid med t.ex. trädgårdsvaror, möbler, bygg, VVS, båt, bil, maskin eller inte bilberoende som mer personlig shopping typ kläder, musik, radio-TV, konst, hantverk, böcker mm. För att få staden att fungera så bra som möjligt och bli attraktiv både i kommunen och i regionen som handelscentrum är det ett allmänt intresse att:

- Inga köpcentra med personlig detaljhandel enligt ovan placeras utanför centrumkärnan, eftersom sådana lösningar riskerar att förstöra centrum som stadens attraktiva område för personlig shopping.
- Nya konkurrenskraftiga lösningar i en regional marknad prövas inom centrumområdet för bilberoende handel. Det kan t.ex. vara en samlad attraktiv marknad för hus, hem och fritid på Norra Kronholmen. Ett konkurrenskraftigt alternativ till IKEA Köpcentrum i Birsta utanför Sundsvall måste bygga på en attraktiv miljö inne i en stad, inte utanför.

1.4 Planera för arbetsplatser så centralt som möjligt enligt följande riktlinjer:

- Skapa ett stimulerande utvecklingsområde för mindre men personalintensiva företag inom "framtidensbranscher" i en omväxlande tät stadsmiljö på Kronholmen.
- Planera för ett utvecklingsområde för Universitet/Högskola inom den "Klassiska Institutionsstaden" centralt på Härnön. Verksamheter med nära koppling till ett framtida universitet placeras också inom eller i nära anslutning till detta område.
- Mark för strategiska behov i centrala lägen reserveras för framtida behov för t.ex. större kontorskomplex i fina lägen.
- Mark inom sjukhusområdet reserveras i första hand för verksamheter med medicinsk inriktning för att på så sätt skapa en möjlighet till kreativ samverkan med sjukhuset.

2. Utveckla kontakten från stadens olika delar med omgivande natur och utveckla stadens kontakt med vattnet.

Detta bör göras efter följande principer:

2.1 Ett sammanhängande system av park- och grönstråk från centrum och ut till omgivande natur bör utvecklas genom att mark reserveras för detta i planen.

2.2 Längs stränderna bör ett sammanhängande system av parker och tillgängliga kajer utvecklas så långt som möjligt för att man ska kunna röra sig längs vattnet i hela staden.

2.3 En stadsnära rekreations- och fritidspark med den klassiska stadsparkens funktion bör utvecklas vid Sälsten. Tonvikten kan vara på segling, båtliv och närbelägna utflyktsmiljöer för barn och äldre människor som ett alternativ till utflykter i skog och mark.

Konkurrerande intressen och planöverväganden

De olika intressen som i grova drag påverkar en stadsutveckling enligt ovanstående principer framgår av nedanstående karta.

Bostäder kontra friluftsliv och jordbruk

En utbyggnad av nya bostadsområden på obebyggd mark innebär i de flesta tänkbara lägen en konflikt med friluftslivsintressen eller jordbruk. Skogsområden intill stadsbebyggelsen blir i de flesta städer flitigt utnyttjade för rekreation. För att kunna utveckla den sammanhållna staden som en av småstadens främsta kvalitéer är det dock av stort allmänt intresse att kunna bebygga en del av de skogsområden som ligger centralt. Där måste rekreationsintresset underordna sig stadens utbyggnadsbehov. Samtidigt måste gröna korridorer skapas genom de nya utbyggnadsområdena till rekreationsmark längre ut som ersättning för de områden som tas i anspråk. Enligt naturresurslagen får brukningsvärd jordbruksmark användas för bebyggelse endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta inte kan tillgodoses på annan mark. Det enda jordbruksområde som är rimligt att ta i anspråk inom ramen för en sammanhållen stad är en del av Frölandsdalen. Motivet till att växa söderut och i viss mån utanför den sammanhållna staden är viljan att utveckla bostadsområden nära Sundsvalls området men ändå inom Härnösand stad. Detta för att erbjuda bra bostadslägen för den som arbetar söder om Härnösand. Då detta är ett väsentligt allmänt intresse måste jordbruksintresset vika.

Bostäder kontra miljöstörningar

Några större miljöstörande verksamheter inom staden innebär begränsningar för möjligheterna till bostadsutbyggnad inom vissa områden. Det gäller buller från skjutbanorna på KA 5 övningsområde, lukt- och allergirisker från ridklubbens stall och hagar i Gånsviksdalen och risk för luktstörningar från Kattastrands avloppsreningsverk. I de två förstnämnda fallen är det ett allmänt intresse att inte lägga restriktioner på den störande verksamheten. Det är viktigt att inte försvåra KA 5:s verksamhet genom att planera bebyggelse som kan innebära krav på åtgärder av skjutbanan. Det är också värdefullt att ha ridverksamheten lättillgängligt nära staden och inte tvinga den att flytta på grund av en utveckling av bostadsbebyggelsen. Detta intresse sammanfaller också med den naturliga gräns för stadens utbyggnad åt öster som finns där bebyggelsen i Gånsviksdalen slutar idag. Skulle en utökning av ridverksamheten eller en strängare syn på avstånd till bostäder innebära framtida konflikter väger dock stadsutbyggnadsintresset tyngst. Kattastrandsverkets restriktioner på bostadsbebyggelse i sitt närområde innebär att ett centralt beläget område som är attraktivt för bostäder inte kan utnyttjas. Här väger på lång sikt det allmänna intresset att utveckla staden tyngre än verkets behov av skyddsområde. Därför bör möjligheterna att med olika åtgärder minska risken för störningar från verket undersökas i samband med att en stadsutveckling i närområdet studeras.

Valet av utbyggnadsområden

I valet av olika möjliga utbyggnadsområden med tanke på att hålla ihop staden har följande avvägningar gjorts.

Murberget

En utbyggnad norr om Övre Ängget upp mot Saltvik skulle ligga bra till med tanke på de korta avståndet till centrum och ett ur klimatsynpunkt fint söderläge. Nackdelarna är, förutom att ett välanvänt rekreativområde berörs, att naturliga trafikkopplingar till både ett stadsdelscentrum och stadens centrum blir svåra att lösa. Även ur kollektivtrafiksynvinkel är en utbyggnad i denna riktning mindre lyckad. Därför föreslås ingen utbyggnad i detta område.

Hälletorp

En utbyggnad västerut i Hälletorp skulle dels innebära att ett mycket frekventerat friluftslivs- och rekreativområde kring Godstjärn saboteras. Dessutom blir avståndet lite för långt till Västra Ringvägen om en busstrafik skulle koncentreras dit och även trafikmatningen av området

innebär vissa problem. Den översiktliga bedömningen är då att det inte är lämpligt med någon utbyggnad i detta område.

Gådeåberget

Gådeåbergets östsluttning väster om nuvarande bebyggelse skulle erbjuda en magnifik utsikt över stan och vattnet, men bedöms alltför brant för en ekonomiskt rimlig exploatering. Dessutom är området välanvänt som rekreationsområde.

Myran

Området mellan Volontärvägen och KA 5 övningsområde. Är idag sportflygfält och rekreationsområde och delvis bullerstört från skjutbanorna på övningsfältet. Området är stadens kanske viktigaste gröna korridor med spårssystem från Högslätten ut på Härnön. Den blygsamma trafik som är på flygfältet innebär inga störningar för kringliggande bebyggelse utan är enbart ett trevligt inslag i detta område för fritidsaktiviteter. Sammantaget bör området inte bebyggas utan bibehållas och gärna utvecklas som en resurs för rekreation och friluftsliv.

Södra Sundet

Området söder om kyrkogården mellan Solumsvägen och vägen till Nickebo är en vackert belägen skogbevuxen västsluttning som från ekologisk synpunkt är lämpad för bostadsbebyggelse. Nackdelen är att en utbyggnad i denna riktning blir en smal tarm långt från centrum, det blir svårt att skapa någon naturlig koppling till ett stadsdelscentrum, till skola och annat. Det strider alltså mot tanken om den sammanhållna staden. Och något motiv att bygga söderut för att komma närmare Sundsvall finns inte om man inte bygger en ny bro över Södra Sundet. Detta är dock en stor investering som knappast är motiverad under de närmaste 20 åren. Området kan alltså på längre sikt bli aktuellt om staden växer, men det finns inget motiv att reservera mark i denna plan.

Näs- Bondsjön- Brunne

En utbyggnad västerut kring Bondsjön skulle dels innebära stora avstånd till centrum, dels innebära att det vackra kulturlandskapet kring Nässjön och Bondsjön störs. Redan Bondsjöhöjden ligger väl långt från stadens centrum. Det är alltså i direkt strid mot idén om den sammanhållna staden att bygga ut västerut.

Föreslagen markanvändning, beskrivning och rekommendationer

Den markanvändning som planen innebär för Härnösands Stad under perioden 1992-2010 framgår av karta 10:2. Den beskrivs här sektorsvis.

Bostäder

Oförändrade områden

De områden som redovisas med heltäckande färg är områden där markanvändningen inte förändras, merparten är detaljplanelagda. I de fall en detaljplaneändring blir aktuell är det viktigt att respektive områdes stadskaraktär enligt det tidigare stadskaraktärsredovisningen läggs till grund för planarbetet.

Nya områden

Planen innehåller följande nya områden för bostäder. De redan planlagda områden som är under utbyggnad har redovisats som befintliga. Sådana områden som ännu ej har börjat bebyggas redovisas som ofyllda områden på plankartan

Bostäder i tätare exploatering

Baldershage

Området ligger centralt inom stadsområdet på fastlandssidan och är i behov av åtgärder från stadskvalitetsynpunkt. Tidigare planer redovisar mark för idrottsplats, men stadens behov av mark för idrottsplatser är tillgodosett med Höglätten och vid Bondsjön. Om den nya Bottniabanan dras på hittills föreslaget sätt kommer den att grävas ned norr om området. Grundförhållandena kan antas vara besvärliga i den svacka som området ligger i, och måste utredas närmare liksom behovet av skyddsavstånd etc, till industriområdet. Området bedöms inrymma 100-150 lägenheter.

Rekommendationer: I den planstudie som behöver göras för att visa på hur en exploatering kan ske, bör även ett läge för stadsdelservice övervägas. Planstudien bör också inbegripa miljön kring Västra Ringvägen och intilliggande exploateringsområden Triangeln och Tallbacken för att dessa områden tillsammans ska kunna bilda en stadsdelsförtätning i denna del av staden. Karaktären hos detta "stadsdelscentrum" skall på ett bra sätt spegla Härnösands småstadskaraktär. Se även åtgärdsprogrammet punkt K 6.

Triangeln

Den obebyggda triangel som ligger mellan Västra Ringvägen och järnvägen. En exploatering med tätare bostadsbebyggelse bör studeras i samband med ovannämnda område Baldershage. Bör kunna rymma c:a 50 lägenheter. Se även åtgärdsprogrammet punkt K 6.

Tallbacken

Idag obebyggt skogsområde mellan järnvägen och Sockenvägen. Området är detaljplanerat för några punkthus, sammanlagt kring 100 lägenheter.

Rekommendationer: Den planstudie som rekommenderas som första planeringssteg för Baldershage och Triangeln bör omfatta även detta område för att områdena tillsammans ska kunna bilda en samordnad stadsdelsförtätning i denna del av staden. Intilliggande förråd borde flyttas så att även denna mark kan planläggas för bostäder. I övrigt finns detaljplan. Se även åtgärdsprogrammet punkt K 6.

Kvarteret Seglet

Tidigare bebyggt område intill Folkets Park. Redan detaljplanerat för bostäder, kring 75 lägenheter.

Rekommendationer: Gällande detaljplan anger hur exploatering skall ske.

Stenhammar

I gällande plan finns ett obebyggt område som sannolikt lämpar sig för ytterligare bostäder i en tätare exploatering. Detta måste dock studeras närmare i samband med en upprustningsplan för hela Stenhammarområdet.

Rekommendationer: Innan ytterligare bebyggelse diskuteras bör en miljöupprustningsplan göras för hela Stenhammarområdet för att föreslå lämpliga åtgärder i bebyggda och obebyggda delar av området. Se närmare åtgärdsprogrammet punkt K 4.

Bostäder i glesare exploatering

Lövudden

Området mellan nuvarande bebyggelse och Södra Sundet i ett vackert läge vid Lövudden. Området är planlagt men ej utbyggt och rymmer kring 65 lägenheter i friliggande småhus och parhus.

Rekommendationer: Gällande detaljplan anger hur exploatering skall ske.

Fröland

För att ge ett bosättningsalternativ inom Härnösands stad för såväl människor som verksamheter som ligger nära kustregionens tyngdpunkt Sundsvall-Timråområdet, har ett utredningsområde för en stadsutveckling söderut lagts ut i Fröland. Området diskuterades på 70-talet för industriändamål, men då valdes Saltvikshöjden istället. Området är idag jordbruksmark och grundförhållandena är bitvis besvärliga med lösa jordarter. Det för bostäder mest lämpade området är med tanke på närheten till centrum norr om Gådeån, samtidigt som marken där kan ha stabilitetsproblem. Området söder om Gådeån kan vara lämpligt för företagare som har behov av att bo intill sin verksamhet och som behöver lite större ytor för maskiner, fordon, etc.

Rekommendationer: Innan närmare beslut tas om utbyggnad måste en planstudie göras där en närmare utformning av området utreds och geotekniska och ekonomiska förutsättningar undersöks. Denna studie bör föregås av eller samordnas med en bevarande- och skötselplan för riksintresseområdet längs Gådeån. Bullerstörningar från E4 och ostkustbanan berör området och måste lösas om området byggs ut innan eventuell flyttning av järnvägen och genomfartstrafiken sker. Bebyggelsekaraktären bör anknytas till den bybebyggelse som finns i Fröland och Gådeå med mer lantligt präglad trähusbebyggelse. Se närmare åtgärdsprogrammet punkt H 5.

Eriksdal

Det ena av de två lite större utbyggnadsområdena i stadens ytterområden. Området är idag mindre utnyttjad jordbruksmark som används som rekreationsområde för intilliggande bostadsområden. Området bör byggas ut först när andra mindre kompletteringsområden är utbyggda och det finns en tillväxt av arbetsplatser på Härnön som motiverar en fortsatt bostadsutbyggnad på ön. Detta för att inte i onödan belasta centrumets broar med genomfartstrafik. Centralt i området kan gärna en

lite tätare bebyggelse och en för området gemensam plats med parkkärta placeras.

Rekommendationer: Innan beslut om utbyggnad sker bör en dispositionsplan för hela området göras, som klarlägger de tekniska och ekonomiska förutsättningarna samt utvecklar områdets karaktär. Befintliga tydliga kommunikationsstråk mellan Kapellsberg, Högsletten, Myran och Gånsvik bör inordnas i dispositionsplanen. Se närmare åtgärdsprogrammet punkt H 9.

Södra Geresta

Området söder om Gerestaskolan på Vårdkasbergets norrsluttning. Fördelen med detta område är att det ligger centralt i stadsstrukturen på Härnösidan med små avstånd till stadsdelscentrum och skola. Nackdelen är att det ligger i en norrsluttning med risk för begränsat solljus under midvintern. Området är det som bör exploateras sist av de redovisade områdena och innan beslut tas om utbyggnad måste såväl de teknisk-ekonomiska förutsättningarna som klimatförhållandena undersökas närmare. Området bör liksom Eriksdal få karaktären av villastad, helst med samma klassiska rutnätskaraktär som Brännan. Centralt i området kan gärna en lite tätare bebyggelse och en för området gemensam plats med parkkärta placeras.

Rekommendationer: Innan beslut om utbyggnad sker bör en dispositionsplan för hela området göras, som klarlägger de tekniska och ekonomiska förutsättningarna samt utvecklar områdets karaktär. Se närmare åtgärdsprogrammet punkt H 10.

Bevarandeområden

De områden som på plankartan berörs av skyddsintressen kan klassas som bevarandeområden, där det är ett allmänt intresse att bebyggelsemiljöer och enskilda byggnader bevaras. Se närmare rekommendationerna för kulturmiljövårdsområden.

Arbetsplatser av centrumkaraktär

Sådana arbetsplatser som är personalintensiva och inte ytkrävande, som går att blanda med bostäder, service och andra centrumfunktioner.

Oförändrade områden

De områden som redovisas med heltäckande färg är områden där markanvändningen inte förändras, merparten är detaljplanelagda. I de fall

en detaljplaneändring blir aktuell är det viktigt att respektive områdes stadskaraktär enligt det tidigare stadskaraktärsredovisningen läggs till grund för planarbetet.

Nya områden

De nya områden för centrumbetonade arbetsplatser som planen innehåller är följande:

Kronholmen

I linje med den strategiska inriktningen att planera för personalintensiva arbetsplatser i centrala lägen bör Kronholmen utvecklas till stadens nya arbetsplatsområde, särskilt med tanke på nya mindre företag i branscher som har goda utvecklingsmöjligheter. I den södra halvan, där det äldre rutnätsmönstret och delar av 1800-talstaden finns, skall denna stadskaraktär bibehållas och fullföljas i de kvarter som inte är fullt bebyggda. I den norra delen är det möjligt att välja en annan struktur.

Rekommendationer: Nuvarande detaljplan föreskriver industriområde och behöver därför ändras. För att ge ett underlag för en sådan planändring behöver en planstudie göras där även området kring järnvägsstationen trafiklösningar och eventuellt annat läge på ostkustbanan vägs in. Se närmare åtgärdsprogrammet punkt H2. Innan detaljplaneändringen är klar bör inga byggnadslov ges.

Gådeå skola

Området i anslutning till den nedbrunna Gådeåskolan ligger i ett så centralt och viktigt läge att det bör reserveras för något större kontorskomplex som har behov av ett framträdande läge i staden för att lokalisera sig till Härnösand. Tillfartsmöjligheterna är idag besvärliga, men förutsättningarna kan ändras om E4 flyttas utanför stan.

Rekommendationer: Gällande detaljplan bör ses över för att möjliggöra att området behålls som en framtida resurs. Ny detaljplan bör göras i anslutning till att ett byggnadsprojekt blir aktuellt. Inget bygglov bör medges före dess.

Kattastrand

Industriområdet och den nästan obebyggda backen ovanför har ett så bra läge i staden att det borde kunna utnyttjas intensivare än idag. I kvarteret Bryggaren, där gamla bryggeriet låg, har en detaljplan för bostäder utarbetats, men för ytterligare bostäder måste hänsyn tas till

avloppsreningsverket och ett skyddsområde kring detta. En del av området skulle kunna fungera som båtupplag med anknytning till företagarna om nuvarande båtupplag nedanför Kiörningsskolan flyttas. Planer har även funnits på att flytta hit kommunens trädgård för att utnyttja överskottsvärme och slam från avloppsreningsverket. Attraktiva arbetsplatser för icke störande verksamheter vore önskvärt nedanför bostadsbebyggelsen i Stenhammarområdet.

Rekommendationer: Innan ytterligare beslut fattas om byggnationer eller andra åtgärder inom området bör en planstudie göras för att utreda hur området kan användas. Möjligheterna och kostnaderna för att minska luktutsläppen från reningsverket bör undersökas. Det är viktigt att området är och ser attraktivt ut och att strandpromenaden från badhuset mot Nickebo enligt karta 1:2 inarbetas i studien. Studien bör göras i samverkan med tekniska kontoret och företagen inom området.

Bevarandeområden

De områden som på plankartan berörs av skyddsintressen kan klassas som bevarandeområden, där det är ett allmänt intresse att bebyggelsemiljöer och enskilda byggnader bevaras. Se närmare rekommendationerna för kulturmiljövårdsområden.

Arbetsplatser i industriområden

Sådana arbetsplatser som är ytkrävande och olämpliga att blanda med bostäder samt inte har behov av centrala lägen.

Oförändrade områden

De områden som redovisas med heltäckande färg är områden där markanvändningen inte förändras, merparten är detaljplanelagda. I de fall en detaljplaneändring blir aktuell är det viktigt att respektive områdes stadskaraktär enligt det tidigare stadskaraktärsredovisningen läggs till grund för planarbetet.

Nya områden

Östra Saltvik

Området öster om nuvarande industriområde och fram till den planerade Hamnleden. Området blir en naturlig avslutning åt öster och söder av Saltviksområdet. Totalt inrymmer området kring 15 ha industrimark.

Rekommendationer: En detaljplan bör upprättas, där närmare utformning av området samt hänsyn till tekniska och ekonomiska frågor får göras. En trafikmässigt enkel och lättorienterbar lösning bör eftersträvas. Se närmare åtgärdsprogrammet punkt H 6.

Västra Saltvik

Området väster om den nya trafikplatsen vid Saltvikshöjden. Det är ett skogbevuxet bergsområde med inslag av myrmark. Området bör byggas ut successivt som Härnösands stora industriområde på lång sikt. En koppling västerut till nya E4 är tänkbar, men har inte studerats närmare. Området rymmer totalt kring 70 ha industrimark.

Rekommendationer: I första steget bör en dispositionsplan göras för att lägga fast den närmare utformningen av området och studera tekniska och ekonomiska frågor. Området bör få karaktären av omsorgsfullt utformat industriområde med tanke på framtida krav på välutformade arbetsstadsdelar. Se närmare åtgärdsprogrammet punkt H 7.

Fröland

Området söder om Gådeån fram till bybebyggelsen i Fröland. För att tillgodose ett intresse av att lokalisera verksamheter så nära Sundsvallsområdet som möjligt, men ändå i anslutning till Härnösands stad, är detta område lämpligt. Tanken är att det skall utformas som ett prydligt verksamhetsområde som kan fungera som skyltfönster vid infarten till småstaden Härnösand. Eftersom staden idag har en mycket tydlig gräns söderut i höjd med Lövudden, är det viktigt att denna utbyggnad av staden söderut också får en skarp gräns mot landsbygden. Därför bör Frölands by bevaras och fungera som port mot söder. Grundförhållandena är besvärliga inom hela området, mer detaljerade studier krävs för att avgöra den slutliga utformningen av området, liksom gränsdragningen mot den riksintressanta Gådeån.

Rekommendationer: Innan närmare beslut tas om utbyggnad måste en planstudie göras där en närmare utformning av området utreds och geotekniska och ekonomiska förutsättningar undersöks. Denna studie bör föregås av eller samordnas med en bevarande- och skötselplan för riksintresseområdet längs Gådeån. Bullerstörningar från E4 berör området och måste lösas om området byggs ut innan eventuell flyttning av genomfartstrafiken sker. Bebyggelsekaraktären bör i möjligaste mån anknytas till den bybebyggelse som finns i Fröland och Gådeå med mer lantligt präglad trähusbebyggelse. Se närmare åtgärdsprogrammet punkt H 5.

Bevarandeområden

De områden som på plankartan berörs av skyddsintressen kan klassas som bevarandeområden, där det är ett allmänt intresse att bebyggelsemiljöer och enskilda byggnader bevaras. Se närmare rekommendationerna för kulturmiljövårdsområden.

Service och detaljhandel

Oförändrade områden

De områden som redovisas med heltäckande färg är områden där markanvändningen inte förändras, merparten är detaljplanelagda. I de fall en detaljplaneändring blir aktuell är det viktigt att respektive områdes stadskaraktär enligt det tidigare stadskaraktärsredovisningen läggs till grund för planarbetet.

Nya områden

Planen innehåller inga större nya områden för renodlad service och detaljhandel. De områden som redovisas på plankartan är mindre när-serviceområden inom de nya industriområdena, främst tänkta för bensinstationer med kiosk- och närbutikssortiment för att ge arbetsområdena en viss minimiservice.

Offentliga institutioner

Oförändrade områden

De områden som redovisas med heltäckande färg är områden där grunddragen i markanvändningen inte förändras, merparten är detaljplanelagda. Inom dessa ganska många och stora områden finns betydande resurser att genom omdisponeringar och förtätningar skapa plats för nya verksamheter, främst Härnösands del av ett framtida universitet, utveckling inom medicin, vård och omsorg och grundskole- och gymnasieutbildningen. Det innebär att även om markanvändningen i översiktsplanen ändras, så kan betydande förändringar ske inom områdena. Grundkaraktären av områden för offentliga verksamheter i den klassiska institutionsstaden i centrala Härnösand måste dock bibehållas.

Nya områden

Inga nya områden föreslås.

Bevarandeområden

De områden som på plankartan berörs av skyddsintressen kan klassas som bevarandeområden, där det är ett allmänt intresse att bebyggelsemiljöer och enskilda byggnader bevaras. Se närmare rekommendationerna för kulturmiljövårdsområden.

Fritids- och sportanläggningar

Oförändrade områden

De områden som redovisas med heltäckande färg är områden där markanvändningen inte förändras, merparten är detaljplanelagda. I de fall en detaljplaneändring blir aktuell är det viktigt att respektive områdes karaktär enligt det tidigare stadskaraktärsredovisningen läggs till grund för planarbetet.

Nya områden

Stadens behov av områden för fritids- och sportanläggningar är väl tillgodosett. Därför innehåller planen inga nya områden.

Parker

Oförändrade områden

De områden som redovisas med heltäckande färg är områden där markanvändningen inte förändras, merparten är detaljplanelagda. I de fall en detaljplaneändring blir aktuell är det viktigt att respektive områdes stadskaraktär enligt det tidigare stadskaraktärsredovisningen läggs till grund för planarbetet.

Nya områden

För att uppfylla en av principerna för stadens struktur, att skapa parkstråk som leder från centrum ut i omgivande natur och ökar vattenkontakten, föreslås en rad nya parker:

Sälstens rekreativspark

Härnösand saknar en stadspark av det klassiska slaget, där man kan röra sig i ett större parkområde, där olika aktiviteter kan äga rum och dit man gärna gör en utflykt. Det utmärkta parkstråk som finns längs Södra Sundet fyller till viss del detta syfte, men en park mer inriktad på en havsnära miljö och sommaraktiviteter skulle kunna tillföra staden en kvalité. Sälstensområdet är sen tidigare en badplats och campingplats

som har kommit lite i skuggan av satsningen på havsbadet Smitingen. Sälsten bör därför utvecklas som en rekreationspark med utrymme för vattenaktiviteter som jollesegling och vindsurfing, minigolf, kanske nöjespir och picknickpark för både barnfamiljer som inte vill åka till Smitingen, dagisutflykter och äldre människor som vill göra en kortare utflykt.

Rekommendationer: Ett idéförslag till utformning av och innehåll i Sälstens rekreationspark bör tas fram. Förslaget bör också innehålla en närmare studie av vilken roll Sälsten skall spela bland stadens parker utifrån översiktsplanens idé. I avvaktan på beslut om områdets utformning bör inga bygg- eller exploateringsåtgärder beslutas. Se närmare åtgärdsprogrammet punkt H 8.

Södra Sundet - Gådeå naturpark

För att öka tillgängligheten till vatten i stadens södra delar bör ett sammanhängande parkstråk anläggas längs Södra Sundets västra strand söder om Sjukhuset och upp längs den riksintressanta Gådeån. Området bör få karaktären av vårdad naturpark med en genomgående gång- och cykelväg i ett bekvämt läge och mindre stigar intill strandkanten. Nuvarande båtupplag flyttas till Kattastrand

Rekommendationer: En särskild plan för detta parkstråks utformning, skötsel och juridiska genomförande bör tas fram. Se närmare åtgärdsprogrammet punkt K 5.

E4-parken

Det dike som E4:s sträckning genom stadens norra del utgör, bör utformas som en park som kan erbjuda resenärerna upplevelsen av omsorgsfullt gestaltade landskap och rum i olika sekvenser. Detta arbete bör ske i nära samarbete med Vägverket och bör kunna bli ett intresseväckande exempel på rumslig miljöupprustning av riksväg i stadsmiljö.

Rekommendationer: Uppgiften bör bli föremål för en arkitekttävling. Se närmare åtgärdsprogrammet punkt K 3.

Parker i anslutning till utbyggnadsområden

I anslutning till de utbyggnadsområden som planen redovisar finns tanken att naturmarken mellan dessa och den tidigare stadsbebyggelsen hanteras som parkområden i staden, dvs med en medveten utformning och skötsel. Ambitionsnivån i planteringar och skötselintensitet kan variera, men de bör inte bara lämnas som övergivna naturområden. När-

mare utformning skall ingå i de planstudier som föreslås i åtgärdsprogrammet.

Naturmark, skog

Dessa områden är enbart befintliga skogsområden som inte avses att ändras och överensstämmer med de TS-områden som redovisas på den kommunomfattande kartan. Denna markanvändning innebär skogsbruk med ett stort mått av hänsynstagande till det tätortsnära friluftslivet, dvs skogspromenader, skidturer, bär- och svamplockning, utflykter för att uppleva vacker norrländsk skog. Det är av allmänt intresse att kunna erbjuda de boende i kommunens tätortsdelar lättillgänglig skogsmark för rekreation. Därför upplevs tillkommande bebyggelse och/ eller anläggningar normalt som negativa inslag i dessa områden. Har man vant sig att promenera i ett skogsområde och uppleva årstidernas växlingar, och betraktar detta som en väsentlig livskvalité för boendet i Härnösand, är det inte roligt om det plötsligt öppnas ett grustag eller en bilsprot eller ens byggs ett fritidshus. Skogsbrukets behov av förnyring med slutavverkningar är inte automatiskt av ondo för naturupplevelsorna. Det är dock väsentligt att inte alltför stora ytor ändras dramatiskt i närheten av bebyggelsen. Naturvårdsinriktade skogsbruksplaner bör upprättas i samråd mellan skogsägare och de natur- och friluftslivsvårdande myndigheterna för dessa områden.

Rekommendationer: Bebyggelse bör inte tillkomma i dessa områden mot bakgrund av att det är ett allmänt intresse att bevara områdena oförändrade som rekreationsområden. Om det kan klarläggas att tillkommande bebyggelse inte skadar rekreationsvärdena, t.ex. om det ligger i anslutning till äldre bebyggelse, kan undantag göras. Samråd bör i sådana fall alltid ske med friluftslivs- och naturvårdsansvarig förvaltning. Andra exploaterande företag som t.ex. torvbrytning, grus- eller bergstäckter eller liknande bör ej tillåtas om det inte kan visas att de inte skadar rekreationsintressena. För skogsbruket gäller att hänsynsreglerna i Skogsvårdslagens §21 skall efterlevas särskilt väl.

Jordbruk

Denna markanvändning förekommer enbart som befintliga områden och sammanfaller med vad som redovisas för jordbruksområdena utanför staden.

Rekommendationer:

- Jordbruket skall vara den prioriterade markanvändningen. Förändringar som innebär negativa följder för jordbruket skall undvikas.
- Ny bostadsbebyggelse bör tillåtas om följande krav uppfylls:

1. Byggnaden lokaliseras så att den inte stör ett aktivt jordbruk i den närmaste omgivningen genom t.ex. att krav från boende senare väcks på åtgärder mot lukt och buller från jordbruket.
2. Byggnaden lokaliseras inom gångavstånd från allmän väg, helst inom 500 m. Allra helst i anslutning till allmän väg med bussförbindelse.
3. Byggnaden placeras och utformas på ett sätt som står i samklang med äldre byggnadstradition och som innebär ett tillskott i kulturmiljön. Det innebär t.ex. att nya byggnader bör placeras på icke odlad mark, gärna i höjdlägen eller i gränsområdet mellan jordbruksmark och skog. Gårdsbildningar mellan bostadshus och uthus bör eftersträvas. Byggnaderna bör ha vackra proportioner och trä som fasadmateriäl. Traditionella färger som äkta falurött eller ljusa oljefärger bör användas. Hustyper som för tanken till villaområden i tätort bör inte väljas.

Trafiknät

Det trafiknät som enligt översiktsplanen skall ligga till grund för detaljplaner och delområdesstudier framgår av Kartbilaga C.

Biltrafik

Huvudgatunätet för biltrafik är sen lång tid tillbaka uppbyggt på ett klassiskt vis med ett antal radiella stråk från centrum och utåt, vanligen äldre landsvägar och byvägar. Till detta har på ett konsekvent sätt lagts en ringväg som binder ihop de radiella stråken en bit utanför centrum både på Härnön och på fastlandssidan. Sannolikt är detta ringvägssystem tillkommet i någon generalplan på 1940- eller 50-talet och överraskande väl genomfört. Fördelen med sådana ringvägar är att man slipper passera centrum om man ska ta sig från ett ytterområde till ett annat. I Härnösand begränsar de två broarna möjligheterna till ett fullt utvecklat ringvägssystem, man är tvingad att ta sig genom centrum ändå för att komma från Härnön till fastlandet. Ett fullt utbyggt ringvägssystem kräver en bro över Södra och/eller Norra Sundet, vilket är en dryg investering som inte motiveras av dagens trafikmängder. De problem som finns idag är främst framkomlighetsproblem över broarna och i de oreglerade korsningar som finns i anslutning till dessa. Det är korsningen Skeppsbron/Nybrogatan, Storgatan/Östra Kanalgratan och utfarten från Mellanholmens parkering på Storgatan. Andra problem är olycksdrabbade korsningar där väjningsreglerna är svåra att uppfatta, t.ex. Brännavägen/Gånsviksvägen och Nybrogatan/Kastellgratan/Gånsviksvägen. Andra brister i gatunätet är:

- Trafikmatningen till och inom Murbergsområdet och till Läns museet på Murberget är besvärlig, det är svårt att hitta för besökare och vissa partier är trånga. Men en ny anslutning till Läns museet, som planeras från den blivande Hamnleden kan tillfarten till Murberget ordnas.
- Förbindelsen mellan Bondsjöstaden och såväl Murbergsområdet som centrum där dagens trafiknät är krångligt
- Tung trafik från E4 till hamnen måste passera Kronholmen.
- Parkeringssökningsmöjligheterna i centrum är dåligt utvecklade.

De förändringar planen föreslår av trafiknätet är följande:

Förbifart E4

För att genomfartstrafik på E 4 inte ska behöva passera centrala Härnösand finns en utredningsplan från Vägverket som visar en ny förbifart väster om staden. Den finns dock inte med i den nu gällande 10-årsplanen, men kan komma att förverkligas strax efter sekelskiftet. Om riksvägnätet prioriteras hårdare än idag kan ett byggande bli av tidigare. Som kuriosum kan nämnas att vägen därmed är tillbaka i stort sett i sitt gamla läge från 1600-talet, då den kallades Norrstigen och passerade Säbrå kyrka.

Norra Ringvägen-Murberget-Kronholmen

För att förbättra förbindelsen mellan Bondsjöstaden och centrum, fullfölja det mycket konsekventa ringvägssystemet och för att knyta norra Kronholmen effektivare till centrum borde Västra Ringvägen förlängas över E4 till Norra Ringvägen som sen förlängs till Varvsgatan på Kronholmen fram till Nybrogatan. Detta principförslag har inte studerats tekniskt eller ekonomiskt inom ramen för översiktsplanarbetet, vilket bör göras. Se åtgärdsprogrammet, punkt H 2.

Hamnleden

För att förbättra förbindelsen för tung trafik främst norrifrån till hamnen, så att den inte behöver passera centrumområdet, innehåller planen den redan utredda Hamnleden från Saltvik ner till hamnen.

Saltvikslänken

För att få en direkt koppling mellan Saltviks industriområde och den nya E4 utanför staden bör en länk och en trafikplats vid Stigstjärn utredas i samråd med Vågverket. Se även åtgärdsprogrammet, punkt L4.

Nuvarande E4 i Fröland

En uträtning av E4 öster om Frölands by vid södra infarten bör genomföras, särskilt om det dröjer med en ny E4.

Östra Ringvägen

För att binda samman de föreslagna utbyggnadsområdena Eriksdal och Södra Geresta med intilliggande områden bör stadens ringvägsystem fullföljas med en östlig ringväg som Stenhammarområdet till Volontärvägen. Det innebär att Brännavägen kan avlastas trafik till Högslätten och de norra delarna av staden och att även kollektivtrafikmätningen blir flexiblare.

Gång- och cykeltrafik

Huvudstråk för gång- och cykeltrafik framgår av trafiknätskartan. Av detta nät finns ett antal sträckor byggda som separata GC-vägar, andra innebär trafik på biltrafikerade gator. En särskild Gång- och cykelvägsplan bör utarbetas för att utifrån översiktsplanens struktur studera hur detaljlösningar kan ske och vilka utbyggnadsinsatser som behövs. Se åtgärdsprogrammet punkt K 1.

Kollektivtrafik

Stadsområdet är idag väl täckt inom måttliga gångavstånd av ett relativt vittförgrenat busslinjenät. Om en framtid skulle innebära att man av ekonomiska skäl tvingas acceptera längre gångavstånd, färre linjer och /eller lägre turtäthet och uppsamlingslinjer med långa körtider, är det viktigt att stadens struktur ger goda möjligheter till flexibla lösningar. Den stadsstruktur som översiktsplanen lägger fast ger en god flexibilitet olika kollektivtrafiklösningar genom den sammanhållna staden och att inga nya utbyggnadsriktningar etableras. En rationell linjesträckning med gena färdvägar, korta gångavstånd, hög turtäthet och snabba bekväma transporter bör eftersträvas.

Tekniska anläggningar

Behov av mark för några stora nya tekniska anläggningar inom stadsområdet har inte framkommit under planarbetet.

Kapitel 4 Åtgärdsprogram

A. Planer och utredningar

Detta åtgärdsprogram skall ses som en katalog över vilka planer, studier och utredningar som behöver vidtas för att ge bättre underlag för beslut om utbyggnadsområden, trafiklösningar och kvalitetshöjande åtgärder i enlighet med översiktsplanens inriktning. Åtgärderna hr inte uppställda i prioriteringsordning, det är svårt att för planens aktualitetsperiod på kanske 10 år förutse angelägenhetsordning och vilka resurser som finns tillgängliga. Denna prioritering föreslås ske i de årliga verksamhetsplanerna. För Härnösands stad finns de områden som åtgärderna avser markerade på Kartbilaga D.

Utanföör Härnösands Stad

L1. Utansjö-Ramvik, Fördjupad Översiktsplan

Området mellan Utansjö och Ramvik och till gränsen mot Kramfors kommun är ett sammanhängande bälte av småorter och byar och diverse verksamheter. Strukturen är typisk för Ådalen. Med den nya Höga Kustenbron över Ångermanälven vid Veda får området nya utvecklingsförutsättningar som kan ge behov av mark för främst verksamheter som har nytta av läget vid E4 och "porten" till Ådalen och Höga kusten. Samtidigt är det inte realistiskt att ändra strukturen på service och bostäder, t.ex. med en koncentration av boende och service till en av orterna. För områdena närmast bron på norra och södra sidan älven har ett Utvecklingsprogram utarbetats av VBB på uppdrag av Härnösands och Kramfors kommuner och Länsstyrelsen. Programmet syftar till att belysa utvecklingsmöjligheterna för turist- och serviceanläggningar med anledning av Höga Kustenbron. Den fördjupade översiktsplanen bör visa hur en utveckling av boende, service och verksamheter kan ske med en balans inom hela området. Planarbetet pågår.

L2. Viksjö, Fördjupad översiktsplan och affärsidéstudie

Möjligheterna för en utveckling baserad på friluftsliv och turism har belysts i flera utredningar. Även konsekvenser i form av utbyggnad av byn och i dess omgivningar har redovisats, t.ex. i Länsstyrelsens Härnösands utredning. Dock är de rent affärsmässiga utvecklingsförutsättningarna, t.ex. med vinter- sommar- och höst- turism för mellan- och sydeuropéer kring vildmarks- fiske- och jaktteman dåligt belysta. Som grund för en eventuell fördjupad översiktsplan bör en studie göras där en affärsidé utvecklas och dess ekonomiska möjligheter studeras. Visar studien på någon bärkraft för denna affärsidé bör en fördjupad

översiktsplan göras i syfte att ge orten den profil som den affärsmässiga studien finner lämplig.

L3. Älandsbro, Fördjupad Översiktsplan

Idag finns privata intressenter som vill bygga bostäder i och kring Älandsbro. En ny dragning av E4 väster om tätorten ger också nya förutsättningar för hur ytterligare bebyggelse bör lokaliseras så att sambanden inom tätorten blir bra, len fördjupad översiktsplan bör inventera brister och förutsättningar och ge förslag till förändringar på följande områden:

- Vilken typ av bebyggelse skall eftersträvas och vilka principer för lokalisering utanför tätorten ger de bästa boendekvalitéerna för Älandsbro med omnejd.
- Hur bör nya E4 dras i detalj och hur kan marken närmast vägen utnyttjas för verksamheter med intresse av skyltläge och nära koppling till E4?

Planarbetet är av visst intresse för att kommunen skall kunna ta ställning till privata byggprojekt, men för övrigt är det angeläget att ha planen klar först i samband med att en projektering av nya E4 tar fart.

L4. Verksamhets- och serviceanläggningar längs nya E4

I samband med en att en dragning av E4 utanför Härnösand läggs fast i översiktsplanen, finns ett behov av att undersöka förutsättningarna för och effekterna av att planera för verksamheter av olika slag i anslutning till den nya sträckningen av E4. Det gäller de tre eller fyra anslutningspunkterna mellan E4 och Härnösands stad, Kittjärn, Byåker, ev Västra Saltvik och Norrstig. Frågan om hur en etablering av ett externt verksamhetsområde stämmer med Härnösands utvecklingsstrategi och i så fall vilken profil och marknad ett sådant område skulle ha i ett regionalt perspektiv måste utredas, liksom placering och utformning av vägserviceanläggningar och turistinformationsplatser. Detta bör ske i första steget i form av en idé- och planstudie där dessa frågor belyses i ett regionalt och lokalt perspektiv.

L5. Områdesbestämmelser

För de områden som berörs av sådana kulturmiljövårdsintressen eller naturvårdsintressen där byggnadsåtgärder som får företas utan bygglov kan skada intresset, bör bygglovsplikten utökas genom områdesbestämmelser. Meningen med detta är inte att hindra byggande utan att

skaffa en bättre insyn över byggande så att byggåtgärderna styrs att stämma med kulturmiljövårdintresset.

Härnösands Stad

Åtgärdsprogrammet för Härnösands stad har delats upp i två grupper, H-gruppen som gäller planer och utredningar som berör nya utbyggnadsområden eller förändringsområden, och K-gruppen som gäller kvalitetshöjande åtgärder i staden.

Åtgärder för utbyggnads- och förändringsområden

H1. Mittnorrlands universitet i Härnösand

Lokaliseringen av de delar av Universitetet som kommer att placeras i Härnösand är en viktig fråga att lösa. Översiktsplanens grundidé är att lokaler och mark i stadens centrala institutionsområde skall kunna frigöras för universitetets behov. En utredning av hur detta kan lösas pågår redan.

H2. Kronholmen, stadsdelsstudie

För att ge ett samlat underlag för ändring av detaljplanen för delar av Kronholmen och för att klara ut trafiklösningar i samband med förändringar av järnvägen, anläggande av Hamnleden och ny användning av Kronholmen, bör en stadsdelsstudie göras utifrån översiktsplanens idé om Kronholmens markanvändning. Planstudien H2 om Norra Ringvägen eventuella förlängning över E4 bör klaras ut i samband med att denna studie görs.

H3. Norra Ringvägens eventuella förlängning över E4

En planstudie med tekniska, ekonomiska och miljömässiga konsekvenser bör göras för att ge ett underlag för beslut om denna trafiklänk skall läggas in i en plan för förändring av trafiknätet. Studien hänger samman med planstudien för Kronholmen eftersom den ger en del av trafikförutsättningarna för Kronholmen.

H4. Kattastrand

Översiktsplanen redovisar ett område där bostäder och verksamheter bör blandas i möjligaste mån som i den traditionella staden, och där strandzonen skall reserveras som parkstråk. Vidare bör området få en vacker front mot vattnet, samt rymma det båtupplag som, om det är möjligt, bör flyttas från andra sidan Södra Sundet. Hur detta skall kunna lösas, med tanke på de verksamheter som finns där idag, renings-

verkets luktstörningar för omgivningen och den sluttande terrängen bör utredas närmare i en särskild planstudie.

H 5. Fröland

Utredningsområde för en eventuell stadsutbyggnad åt söder. Som alternativ till en lokalisering av verksamheter intill den kommande E4-förbifarten kan Frölandsdalen vara ett alternativ. Här kan fortfarande den sammanhållna staden kombineras med en utbyggnad mot söder och Sundsvall. Området har dåliga grundförhållanden som behöver studeras närmare. En principstudie av områdets utformning, trafik, exploateringsekonomi samt konsekvenser för Gådeåns riksintresse och pågående markanvändning bör göras som underlag för beslut om en utveckling skall ske inom området. Skall föregås av K 5.

H 6. Östra Saltvik

Principstudie av planutformning och exploateringsekonomi för denna utvidgning av Saltviks industriområde i anslutning till den nya Hamnleden.

H 7. Västra Saltvik

Principstudie av planutformning och exploateringsekonomi för industriområdet. Ambitionen skall vara att planera ett föredömligt område för framtida krav.

H 8. Sälstens rekreationspark.

Idéförslag till utformning av och innehåll i Sälstens rekreationspark bör tas fram. Förslaget bör innehålla en närmare studie av vilken roll Sälsten skall spela bland stadens parker utifrån översiktsplanens idé.

H 9. Eriksdal, dispositionsplan

När exploatering börjar bli aktuell bör i första skedet en principstudie av områdets disposition, planutformning och exploateringsekonomi göras utifrån översiktsplanens idé om stadsmässig form som ett samlat underlag för senare detaljplaner.

H 10. Södra Geresta, dispositionsplan

När exploatering börjar bli aktuell bör i första skedet en principstudie av områdets disposition, planutformning och exploateringsekonomi göras utifrån översiktsplanens idé om stadsmässig form som ett underlag för senare detaljplaner.

Kvalitetshöjande åtgärder

K 1. Gång- och cykeltrafikplan

En särskild Gång- och cykelvägsplan bör utarbetas för att utifrån översiktsplanens struktur studera hur detaljlösningar kan ske och vilka utbyggnadsinsatser som behövs.

K 2. Stadsmiljöupprustning i Nedre Centrum

I ett av Kommunfullmäktige i oktober 1990 antaget åtgärdsprogram för Härnösands centrum, föreslås dels en ny markbeläggning av Torget och Storgatan i syfte att ge dessa ytor en gågaturkaraktär, dels skärmtak av glas längs Storgatans fasader norr om Västra Kyrkogatan. Detta program är under genomförande och bör fullföljas. Även övriga delar av nedre centrum, främst kvarteren Kopparslagaren, Glasmästaren och Förgyllaren liksom Västra Kyrkogatan är i behov av åtgärder för att höja stadsmiljökvaliteten i centrum. Lämpliga åtgärder i denna del av centrum skulle kunna bli föremål för en arkitekttävling. Den klassicistiska grundtonen i Härnösand skulle kunna vara ett tema att utgå ifrån i en sån tävling.

K 3. E4-Diket, miljöupprustning

För att hitta ett sätt att ge E4-diket norr om Nattviken en stadsmässig karaktär, bör ett förslag till miljöupprustning tas fram. Kanske lämpar sig även denna uppgift för en arkitekttävling.

K 4. Stenhammar

För området behöver en studie göras av lämpliga miljöupprustningsåtgärder längs Solumsvägen, inom de olika bostadskvarteren och mellan dem. Denna översiktliga studie bör ligga till grund för ansvarsfördelning och detaljerade upprustningsförslag.

K 5. Naturstrandpark Gådeå

Längs Södra Sundets västra sida söder om Sjukhuset och upp längs Gådeån finns stora värden från rekreations- och friluftslivssynpunkt. En sammanhängande grönområdesplan bör upprättas för detta område. Den bör visa utformning av området, avgränsning mot omgivningarna, dragning av gång- och cykelvägar samt visa hur området skall skötas för att rekreationsintressena och det riksintresse som finns längs Gådeån skall skyddas.

K 6. Västra Ringvägen, miljöupprustning

Principstudie av exploateringsmöjligheter för bostäder vid Baldershage och Triangeln för ett beslut om området skall exploateras, samt förslag till miljöupprustning av området kring Ringvägen. Påverkas av ny sträckning av järnvägen.

K 7. Utvecklingsplan för Högslätten.

En utvecklingsplan bör göras för hela området och i denna bör frågan om en tydlig entré till området lösas.

K 8. Miljöupprustning Brännans centrum

För att ge detta "stadsdelscentrum" ett vackrare utseende och mer väl-ordnade parkeringsytor bör ett upprustningsförslag av den yttre miljön utarbetas.

K 9. Miljöupprustning Gånsviksvägen

I syfte att markera stadens gräns mot öster och ge infartsvägen från Gånsvik och Smitingen mer karaktär av infartsgata i en stad, bör ett markbehandlingsprogram för området kring vägen tas fram

B. Andra åtgärder för att utveckla Härnösand i enlighet med utvecklingsstrategin

A 1. Kommunal utvecklingsorganisation

För att leda och samordna kommunens arbete med att utveckla Härnösand till den Goda småstaden i en Levande Norrländsk Kust- och Kulturbyggd bör under Kommunstyrelsen en ansvarig tjänsteman utses i samband med att Översiktsplanen antas. De viktigaste frågorna att samordna är

- Planering, byggande, gator och parker
- Näringslivskontakter
- Marknadsföring
- Andra kommunala utvecklingsprogram som berörs av strategin som skola och barnomsorg.

A 2. Serviceupprustning

Ett program för att rusta upp standarden på detaljhandel, service och nöjesutbud bör tas fram i samverkan med näringslivet. Centrumkärnan måste förändras till en attraktiv shoppingmiljö med butiker som är öppna på kvällstid och helger när vanligt folk har tid att handla. Och med

en marknadsföring i hela kustregionen bör underlaget kunna öka även för specialiserade butiker.

A 3. Marknadsföringsprogram

Ett marknadsföringsprogram baserat på Den Goda Småstadens kvalitéer bör utarbetas i samarbete med näringslivet. Detta för att driva en målmedveten marknadsföring

- Inom kommunen för att informera invånarna om vad som finns.
- Inom kuststadsregionen för att sälja det som finns Härnösand på en större marknad.
- Utåt till potentiella investerare och inflyttare.

A 4. Designprogram

Ett designprogram för kommunens information, skyltning, möblemang i staden mm bör upprättas för att visa att Härnösand är mån om kvalité i stadsmiljön.

A 5. Skolplan

Hur utvecklar vi skolan med sikte på att få ett rykte om att vara bland de bättre i landet? En skolplan med denna inriktning bör upprättas i samband med nästa revidering.

A 6. Mottagandestrategi

En särskild modell för hur vi ska ta emot och introducera inflyttande människor i stadens liv bör upprättas för att ge dem bästa möjliga förutsättningar att verka här och ta tillvara på vad de kan tillföra Härnösand.